

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

KATEDRA STUDIÍ OBČANSKÉ SPOLEČNOSTI

Bc. Kristina Klepková

**Postoje nestátního neziskového sektoru
k otázce pracovní migrace v České republice**

Diplomová práce

Vedoucí práce: **Mgr. Selma Muhič Dizdarevič**

Praha 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato práce byla zpřístupněna v příslušné knihovně UK a prostřednictvím elektronické databáze vysokoškolských kvalifikačních prací v depozitáři Univerzity Karlovy a používána ke studijním účelům v souladu s autorským právem.

V Praze dne 10. ledna 2009

.....
Kristina Klepková

Poděkování

Děkuji Mgr. Selmě Muhič Dizdarevič za vedení mé práce, připomínky a rady. Speciální poděkování patří také Janu Schrotovi, Marii Říhové a všem respondentům za podnětné rozhovory. Děkuji také Davidu Cysařovi a dalším blízkým za podporu a trpělivost.

Obsah

Abstrakt.....	6
Klíčová slova.....	6
Úvod.....	7
1 Legislativní rámec.....	9
2 Institucionální rámec.....	11
3 Základní regulativa pracovní migrace v EU.....	16
4 Regulérní migrace v ČR.....	20
4.1 Aktuální diskuze k problematice pracovní migrace (zelené karty).....	24
4.2 Zdrojové regiony pracovních migrací.....	29
4.3 Typy pracovních migrací.....	30
4.4 Profesní a kvalifikační struktura pracovních imigrantů.....	34
4.5 Regionální distribuce ekonomických aktivit imigrantů.....	36
4.6 Typy pobytů cizinců a jejich status na území ČR.....	37
4.7 Exkurz: Problémy, které s sebou nese současná podoba cizineckého zákona....	41
5 Neregulérní migrace.....	43
5.1 Hlavní problémy postavení cizinců v ČR a vlivy, které mohou vést k neregulérní migraci.....	47
5.2 Klientský systém.....	48
5.3 Navrhovaná řešení neregulérní migrace.....	51
6 Neziskové organizace v ČR a pracovní migrace.....	52
6.1 Financování neziskových organizací.....	53
6.2 Stát versus neziskové organizace působící v oblasti pracovní migrace.....	54
6.3 Neziskové organizace angažující se v oblasti pracovní migrace - dosavadní výzkumy.....	55
7 Mapování neziskového sektoru v oblasti pracovní migrace.....	59
7.1 Cíle empirické části práce.....	59
7.2 Výzkumné otázky.....	59
7.3 Metodologie.....	60
7.3.1 Metody sběru dat.....	60
7.3.2 Popis výzkumného vzorku.....	62
7.3.3 Průběh rozhovorů.....	62

7.3.4	Možná rizika výzkumu.....	63
7.3.5	Poznámky k výzkumu	63
7.4	Formy a počty neziskových organizací.....	63
7.5	Regionální členění neziskových organizací	64
7.6	Finanční zdroje neziskových organizací	68
7.7	Typy projektů	69
7.8	Projekty, které chybí – reflexe z „terénu“	80
7.9	Současné problémy neziskových organizací.....	82
7.10	Doporučení neziskových organizací	86
7.11	Spolupráce neziskových organizací se státním sektorem, tržním sektorem a ostatními neziskovými organizacemi	89
7.12	Přístupy pracovníků neziskových organizací k migrační politice.....	91
7.13	Postoje pracovníků neziskových organizací k neregulární migraci	93
7.14	Neziskové organizace a Evropská unie.....	95
8	Závěr.....	98
	Seznam literatury a dalších zdrojů.....	102
	Slovník důležitých jmen a pojmů.....	110
	O autorce.....	113
	Rejstřík.....	114
	Seznam tabulek a obrázků.....	116
	Příloha 1.....	117

Abstrakt

Cílem diplomové práce je zmapování neziskového sektoru v oblasti pracovní migrace v České republice. Práce využívá především kvalitativních metod sběru dat k zodpovězení několika hlavních výzkumných otázek. Jaké jsou současné problémy neziskových organizací, jak hodnotí tyto organizace spolupráci se státním sektorem, tržním sektorem a ostatními neziskovými organizacemi, jaké jsou přístupy pracovníků neziskových organizací k migrační politice a nelegální migraci, jakým způsobem ovlivňuje Evropská unie činnost neziskových organizací. Na základě analýzy a rešerše dokumentů odpovídá také na otázky, jaký je rozsah neziskového sektoru v oblasti pracovní migrace, zda pokrývá regionální členění neziskových organizací aktuální oblasti, z jakých finančních zdrojů neziskové organizace čerpají peníze pro své činnosti, jaké typy projektů zaměřených na pracovní migraci již existují a jaké by byly z pohledu pracovníků neziskových organizací vítané.

Abstract

The aim of my MA thesis is a general survey of the area of employment migration of the non-profit sector in the Czech Republic. My thesis uses especially qualitative methods of data collecting in order to answer the key research questions. What are the present problems of non-profit organizations? How do these institutions evaluate the cooperation with the state sector, the private sector, and other non-profit organizations? What approaches do the employees of nonprofit organizations have towards migration policy and illegal migration? In which ways does the European Union influence the execution of nonprofit organizations? On the basis of analysis, and documentary background research I also try to answer the following questions: What is the capacity of the nonprofit sector in the area of employment migration? Does the regional division of nonprofit organizations cover the current needs? What financial resources are used by nonprofit organizations to support their activities? What types of projects focused on employment migration already exist, and (from the employee's perspective) which ones were the most welcomed?

Klíčová slova

pracovní migrace, regulární migrace, zelené karty, Evropská unie, neregulární migrace, klientský systém, neziskové organizace

Úvod

Migrace ve smyslu „změny sídelního teritoria“¹, je považována za jedno z nejdůležitějších globálních témat počátku 21. století, protože je dnes v pohybu mnohem více lidí než v jakémkoli jiném období lidských dějin.² „Kolem 192 milionů lidí žije v současnosti mimo místo svého narození, což představuje asi tři procenta světové populace. Znamená to, že zhruba jeden člověk z pětácti na světě je migrant.“³ „Diskurs o migraci zahrnuje mnoho perspektiv. Stále více je uznáváno, že je migrace zásadní a nevyhnutelnou součástí ekonomického a společenského života každé země a že pořádaná a správně řízená migrace, může být prospěšná zároveň pro jednotlivce i pro společnost.“⁴ Migrace je katalyzátorem pro změny a vývoje ve světě, který se mění rychlostí blesku. Nesnažit se využít moci, kterou má migrace, by bylo krátkozraké.⁵ Jednou z komplexních stránek fenoménu migrace je pracovní migrace. Jedná se o v dnešním světě velmi aktuální téma a to jak pro země zdrojové, tak tranzitní a cílové.

S pracovní migrací je spojeno mnoho otázek a problémů, díky kterým se jí zabývá také neziskový sektor. Ten má v této oblasti specifické postavení. Pracovní migrace se ve svém důsledku týká především tržního sektoru a je regulována státem. Jaká je tedy role neziskového sektoru?

Cílem mé práce je zmapování neziskového sektoru v oblasti pracovní migrace v České republice. Diplomová práce je tematicky rozdělena do dvou částí. První část je zaměřena na fenomén pracovní migrace v obecné rovině. Zde jsou například zmíněny jednotlivé aspekty regulérní a neregulérní migrace⁶, zasazen legislativní a institucionální rámec, uvedeny typy pracovní migrace. Součástí této kapitoly je také určitý základní přehled regulativ pracovní migrace v Evropské unii. Druhá část práce se týká neziskových organizací v kontextu pracovní migrace.

¹ Dohnalová M. Antropologie občanské společnosti, Praha: Akademické nakladatelství CERM 2004, str. 145.

² IOM. <<http://www.iom.cz>>[cit. 15. 8. 2008].

³ IOM. <<http://www.iom.cz>>[cit. 15. 8. 2008].

⁴ IOM. <<http://www.iom.cz>>[cit. 15. 8. 2008].

⁵ McKinley B. Looking at the Bigger Picture in Migration, in Migration, december 2006, IOM, str. 3.

⁶ V současné době existuje v migrační terminologii dvojí pojmenování regulérní migrace, ve stejném kontextu se užívá pojem legální. Já jsem se rozhodla ve své práci užívat pojem regulérní/neregulérní, v citacích jsem však ponechala výraz preferovaný autorem daného textu. Pojem regulérní dle mého názoru odráží pravdivěji popisovanou skutečnost.

Stěžejní částí zde tvoří mapování neziskového sektoru v oblasti pracovní migrace. Práce využívá především kvalitativních metod sběru dat k zodpovězení několika hlavních výzkumných otázek. Jaké jsou současné problémy neziskových organizací, jak hodnotí tyto organizace spolupráci se státním sektorem, tržním sektorem a ostatními neziskovými organizacemi, jaké jsou přístupy pracovníků neziskových organizací k migrační politice a nelegální migraci, jakým způsobem ovlivňuje Evropská unie činnost neziskových organizací.

Na základě analýzy a rešerše dokumentů odpovídá také na otázky, jaký je rozsah neziskového sektoru v oblasti pracovní migrace, zda pokrývá regionální členění neziskových organizací aktuální oblasti, z jakých finančních zdrojů neziskové organizace čerpají peníze pro své činnosti, jaké typy projektů zaměřených na pracovní migraci již existují a jaké by byly z pohledu pracovníků neziskových organizací vítané.

Základem empirické části práce je kvalitativní výzkum. Zvolila jsem několik kvalitativních metod, které napomáhaly lépe zmapovat neziskový sektor v oblasti pracovní migrace: studium literatury a dokumentů, analýza dokumentů, studium právních dokumentů, sekundární analýza dat a konzultace s odborníky. Hlavní použitou metodu představovaly polostrukturované individuální rozhovory s pracovníky neziskových organizací. Základním kritériem výběru respondentů byla realizace alespoň jednoho projektu zaměřeného na pracovní migraci v letech 2006 – 2008 na území České republiky. Struktura rozhovoru byla dána deseti výzkumnými otázkami, které jsem zformulovala na základě vytyčených výzkumných cílů.

1 Legislativní rámec

Přehled základních právních předpisů, které se na území České republiky týkají zaměstnávání cizinců (zdroj MPSV)

- Zákon č. 435/2004 Sb., **o zaměstnanosti**;
- Zákon č. 325/1999 Sb., **o azylu** a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů;
- Zákon č. 326/1999 Sb., **o pobytu cizinců na území České republiky** a o změně některých dalších zákonů;
- Zákon č. 262/2006 Sb., **zákoník práce**, ve znění pozdějších předpisů;
- Zákon 97/1963 Sb., **o mezinárodním právu soukromém a procesním**, ve znění pozdějších předpisů;
- Zákon č. 71/1967 Sb., **o správním řízení (správní řád)**, ve znění pozdějších předpisů;
- Zákon č. 634/2004 Sb., **o správních poplatcích**;
- Zákon č. 337/1992 Sb., **o správě daní a poplatků**, ve znění pozdějších předpisů;
- Zákon č. 589/1992 Sb., **o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti**, ve znění pozdějších předpisů;
- Zákon č. 550/1991 Sb., **o všeobecném zdravotním pojištění**, ve znění pozdějších předpisů;
- Zákon ČNR č. 592/1992 Sb., **o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění**, ve znění pozdějších předpisů;
- Zákon č. 118/2000 Sb., **o ochraně zaměstnanců při platební neschopnosti zaměstnavatele** a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů;
- Zákon č. 221/2003 Sb., **o dočasné ochraně cizinců**
- Vyhláška č. 192/1993 Sb., **o kolkových známkách**, ve znění pozdějších předpisů;

Další zákony

- Nařízení Rady (EHS) č. 1612/68 ze dne 15. října 1968, **o svobodě pohybu pracovníků Společenství**;

- Nařízení Rady (EHS) č. 311/76 ze dne 9. února 1976, o sestavování statistik o zahraničních pracovnících;⁷

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti přesněji definuje podmínky zaměstnávání cizinců na území České republiky a také zdůrazňuje kontrolní činnost na úseku zaměstnávání. „Za zaměstnance ze zahraničí (dále jen "cizinec") se pro účely zaměstnávání podle tohoto zákona považuje fyzická osoba, která není státním občanem České republiky, občanem Evropské unie ani jeho rodinným příslušníkem.“⁸ Zákon mezi jiným dále stanovuje, že „cizinec může být přijat do zaměstnání a zaměstnáván jen tehdy, má-li platné povolení k zaměstnání, pokud tento zákon nestanoví jinak, a platné povolení k pobytu na území České republiky; za zaměstnání se pro tyto účely považuje i plnění úkolů vyplývajících z předmětu činnosti právnické osoby zajišťovaných společníkem, statutárním orgánem nebo členem statutárního nebo jiného orgánu obchodní společnosti pro obchodní společnost nebo členem družstva nebo členem statutárního nebo jiného orgánu družstva pro družstvo.“⁹

V roce 2008 schválila vláda novelu tohoto zákona, která s sebou přinesla řadu změn. Jedním ze zásadních kroků je například uvedení v praxi tzv. zelené karty, které jsou novým druhem povolení k pobytu. (viz. kapitola 4.1. Aktuální diskuze k problematice pracovní migrace - zelené karty).

⁷ Právní předpisy (on line). Praha, MPSV ČR, (cit. 2008-08-09), dostupné z http://portal.mpsv.cz/sz/zahr_zam/pravnipredpisy_zz.

⁸ Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti (Zákon 435/2004 §85).

⁹ Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti (Zákon 435/2004 §89).

2 Institucionální rámec

Pracovní migrace je regulována státem, v následující kapitole jsou popsány role jednotlivých ministerstev a institucí tak, jak se samy definují. V současné době však probíhají v rámci rozdělení kompetencí v oblasti migrace zásadní změny. Z tohoto důvodu budou v této kapitole popsány jednotlivé kompetence institucí jen velmi orientačně. Hlavní změnou, jenž v těchto dnech probíhá, je přesun koncepce integrace z MPSV na MVČR, kde vznikne nové oddělení, které se bude zabývat novým pojetím integrace cizinců. Odbor pro migraci a integraci cizinců na MPSV v průběhu vzniku této práce zanikl.¹⁰

Působnost Ministerstva vnitra ČR

Ministerstvo vnitra je gestorem za problematiku mezinárodní migrace a azylu, a to jak na úrovni legislativně - koncepční (oblast mezinárodní migrace, azylu), tak i realizační (azyl, zčásti mezinárodní migrace).¹¹ Úsekem ministerstva vnitra, který zodpovídá za výkon úkolů v oblasti azylu, uprchlictví, koncepce imigrační politiky, v otázkách vstupu a pobytu cizinců, integrace cizinců a schengenské spolupráce, je odbor azylové a migrační politiky.¹² Mezi rozsáhlé pravomoci a úkoly patří především; zabezpečení výkonu státní správy v oblasti migrace (v tomto kontextu úzce spolupracuje s dalšími resorty, státními a nevládními organizacemi včetně organizací mezinárodních). Jako nadřízený správní orgán Policie ČR vykonává dozor nad policií při výkonu státní správy, rozhoduje o udělení povolení (i zrušení) k dlouhodobému pobytu za účelem ochrany na území a povolení k trvalému pobytu. Je zřizovatelem a provozovatelem zařízení pro zajištění cizinců a na základě zákona o azylu zabezpečuje výkon státní správy v azylové problematice a vytváří státní integrační programy zaměřené na pomoc azylantům při jejich začlenění do společnosti. Ve spolupráci s policií a Mezinárodní organizací pro migraci (IOM) se podílí na vypracování

¹⁰ Rozhovor s Janem Schrothem z IOM dne 2. 9. 2008.

¹¹ Migrační a azylová politika České republiky (on line). Praha, MVČR (cit. 2008-10-14), dostupné z <http://www.mvcr.cz/clanek/migracni-a-azylova-politika-ceske-republiky-470144.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d>

¹² Odbor azylové a migrační politiky (on line). Praha, MVČR, 2008 (cit. 2008-10-14), dostupné z <http://www.mvcr.cz/clanek/odbor-azylove-a-migracni-politiky.aspx>

repatriačních programů a přímo zajišťuje repatriace (dobrovolné návraty) cizinců do zemí jejich původu.¹³

MVČR se v rámci boje proti nelegální migraci zaměřuje také na fenomén nelegálního zaměstnávání. Jednou z forem potírání nelegálního zaměstnávání cizinců je intenzivní boj proti tzv. klientskému systému. Z výrazných aktivit na tomto poli je možné jmenovat například angažovanost v projektu: „Asistenční systém zaměstnávání občanů Ukrajiny v ČR“¹⁴

Působnost Policie ČR

Nejdůležitější součástí Policie ČR v kontextu migrace je Služba cizinecké a pohraniční policie (dále jen SCPP PČR). Jedná se o specializovaný útvar s celorepublikovou působností, jehož podřízené útvary plní zejména úkoly na úseku povolování vstupu a pobytu cizinců, pobytové kontroly, ochrany státních hranic a boje s nelegální migrací.¹⁵ „Jeho prioritou je, a zůstane i do budoucna, eliminace negativních dopadů migrace cizinců na území ČR, zejména boj proti nelegální migraci a jevům s ní souvisejícím, jako je převaděčství a obchod s lidmi. SCPP PČR zabezpečuje rovněž dílčí úkoly stanovené policii zákonem o azylu, zejména provádění prvotních identifikačních úkonů, udělování víz a vydávání cestovních dokladů azylantům.“¹⁶

Mezi zásadní činnosti patří také kontrolní činnost, která je většinou zaměřena na kontrolu a prověřování dodržování podmínek pobytu cizinců na území České republiky. Toto probíhá ve spolupráci s úřady práce, živnostenskými úřady, Českou obchodní inspekcí a Celní správou.¹⁷

¹³ Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 2006, MVČR, Praha 2007, str. 9.

¹⁴ Ministerstvo práce a sociálních věcí. Souhrnná informace za rok 2007 o aktivitách realizovaných příslušnými resorty, resp. jejich výkonnými složkami, v oblasti potírání nelegálního zaměstnávání cizinců, předkládaná prostřednictvím Meziresortního orgánu pro potírání nelegálního zaměstnávání cizinců v České republice. MPSV, Praha 2008, str. 11.

¹⁵ Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 2006, MVČR, Praha 2007, str. 10.

¹⁶ Tamtéž.

¹⁷ Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 2006, MVČR, Praha 2007, str. 12.

Působnost Ministerstva zahraničních věcí ČR

„Ministerstvo zahraničních věcí je ústředním správním orgánem České republiky pro oblast zahraniční politiky, v jejímž rámci vytváří koncepci a koordinuje zahraniční rozvojovou pomoc. Vykonává státní správu ve věcech povolování pobytu cizinců na území požívajících výsad a imunit podle mezinárodního práva. Prostřednictvím zastupitelských úřadů vykonává státní správu ve věcech udělování víz v rozsahu stanoveném zákonem o pobytu cizinců.“¹⁸

Působnost Ministerstva práce a sociálních věcí ČR

Ministerstvo práce a sociálních věcí je v kontextu pracovní migrace stěžejní státní orgán, „na základě zákona č. 435/2004 Sb., zákon o zaměstnanosti, mj. vymezuje okruh subjektů působících v roli zaměstnavatele a ve vztahu k cizím státním příslušníkům stanovuje kritéria vstupu jednotlivých kategorií cizinců na trh práce. Na základě situace na trhu práce stanovuje podmínky pro povolování zaměstnání, v souladu s mezivládními dohodami o vzájemném zaměstnávání stanovuje číselné kvóty pro zaměstnávání cizinců a zodpovídá za právní úpravu zaměstnávání cizinců ve vztahu k odpovídajícím právním předpisům Evropské unie.“¹⁹

Dále se mimo jiné snaží směřovat státní politiku zaměstnanosti k dosažení rovnováhy mezi nabídkou a poptávkou po pracovních silách, k produktivnímu využití pracovních sil a k zabezpečení práva občanů na zaměstnání. V tomto kontextu je zásadní pilotní projekt „Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků“, který MPSV od roku 2003 ve spolupráci s Mezinárodní organizací pro migraci, realizuje.

V problematice nelegálního zaměstnávání cizinců se angažuje především Meziresortní orgán pro potírání nelegálního zaměstnávání cizinců v České republice ve spolupráci s Ministerstvem vnitra a Ministerstvem průmyslu a obchodu.²⁰ „Jeho posláním je koordinovat činnost příslušných institucí v oblasti nelegálního zaměstnávání cizinců, doporučovat směry kontrolní a preventivní činnosti, získávat informace z oblasti

¹⁸ Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 2006, MVČR, Praha 2007, str. 13.

¹⁹ Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 2006, MVČR, Praha 2007, str. 13.

²⁰ Tamtéž.

výzkumu migrace a tzv. šedé ekonomiky a koordinovat návrhy na legislativní změny přispívající k řešení nelegálního zaměstnávání cizinců.²¹

Ministerstvo má také na starosti webové stránky o integraci cizinců - www.cizinci.cz. Stránky seznamují se základními dokumenty a poskytují informace, které umožňují jednotný postup v realizaci integrace cizinců v České republice. Vztahují se především na občany třetích zemí a jsou určeny pro: zaměstnance MPSV a zaměstnance dalších orgánů státní správy i samosprávy, nestátním neziskovým organizacím, akademické obci a veřejnosti.²²

Působnost Ministerstva financí ČR

Ministerstvo financí České republiky žádné konkrétní kompetence v oblasti pracovní migrace nemá, ale podílí se na činnosti Meziresortního orgánu pro potírání nelegálního zaměstnávání cizinců v České republice a to především svoji složkou – celními úřady. „Celní úřady provádí kontrolní činnost v oblasti nelegálního zaměstnávání cizinců samostatně a zároveň v rámci součinnostních akcí s jinými orgány veřejné správy, zejména s Policií ČR a úřady práce. Nad rámec těchto běžných kontrol Generální ředitelství cel organizuje celorepublikové kontrolní akce.“²³

Působnost Ministerstva průmyslu a obchodu ČR

Ministerstvo průmyslu a obchodu je v kontextu pracovní migrace stěžejní v oblasti podnikání, do jeho působnosti spadá právní úprava živnostenského podnikání v režimu zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů, která zahrnuje větší část podnikatelských aktivit fyzických i právnických osob. Dále se soustředí na optimalizaci podmínek podnikání a navrhuje potřebné legislativní úpravy podmínek živnostenského podnikání. Z dalších aktivit například metodicky řídí výkon veřejné správy pro tuto oblast a podporuje rozvoj vybraných

²¹ Ministerstvo práce a sociálních věcí. Souhrnná informace za rok 2007 o aktivitách realizovaných příslušnými resorty, resp. jejich výkonnými složkami, v oblasti potírání nelegálního zaměstnávání cizinců, předkládaná prostřednictvím Meziresortního orgánu pro potírání nelegálního zaměstnávání cizinců v České republice. MPSV, Praha 2008, str. 1.

²² MPSV ČR. <<http://www.cizinci.cz/news.php?lg=1>>[cit. 15. 8. 2008]

²³ Ministerstvo práce a sociálních věcí. Souhrnná informace za rok 2007 o aktivitách realizovaných příslušnými resorty, resp. jejich výkonnými složkami, v oblasti potírání nelegálního zaměstnávání cizinců, předkládaná prostřednictvím Meziresortního orgánu pro potírání nelegálního zaměstnávání cizinců v České republice. MPSV, Praha 2008, str. 15.

podnikatelských aktivit. V neposlední řadě se také zabývá problematikou podnikání zahraničních osob.²⁴

Působnost Ministerstva spravedlnosti ČR

Ministerstvo spravedlnosti je ústředním orgánem státní správy pro soudy a státní Zastupitelství. V kontextu této práce je nejdůležitější jeho legislativní činnost.²⁵

Působnost Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR

„Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy je gestorem problematiky vzdělávání ve všech druzích škol, účasti na jazykových kursech akreditovaných ministerstvem, konzultací a výměny zkušeností, výměnných pobytů a účasti na uměleckých, metodických a jiných specializovaných kursech v oboru působnosti ministerstva či odborné praxe určené k získání praktických nebo odborných zkušeností cizince.“²⁶ Mezi další kompetence, které jsou důležité v oblasti pracovní migrace, patří například organizování stáží zahraničních odborníků na českých školách, kteří zde fungují buď jako lektori, nebo ve funkcích vědeckých pracovníků, či angažovanost v oblasti integrace cizinců.²⁷

Působnost Ministerstva pro místní rozvoj

Ministerstvo pro místní rozvoj se angažuje v oblasti pracovní migrace pouze okrajově, z aktivit je možné jmenovat účast v Komisi ministra práce a sociálních věcí v oblasti integrace cizinců a v Komisi ministra vnitra pro tvorbu nové koncepce integrace azylantů a pro přidělování integračních bytů oprávněným osobám.²⁸

²⁴ Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 2006, MVČR, Praha 2007, str. 14.

²⁵ Justice.cz. <<http://www.justice.cz>>[cit. 16. 8. 2008].

²⁶ Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 2006, MVČR, Praha 2007, str. 14.

²⁷ Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 2006, MVČR, Praha 2007, str. 14.

²⁸ Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 2006, MVČR, Praha 2007, str. 15.

3 Základní regulativa pracovní migrace v EU

Přístup Evropské unie k ekonomické imigraci má několik rovin. V kontextu této práce je důležitý rozdílný postoj k občanům členských zemí EU a k občanům třetích zemí. „Vnitřní trh Evropské unie je definován jako prostor tvořený územím 27 členských států, ve kterém se uplatňují čtyři základní svobody: volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu.“²⁹ Občané členských zemí EU a Evropského hospodářského prostoru a členové jejich rodin mají garantováno právo na přístup k zaměstnání a právo zahajovat a provozovat podnikatelskou činnost na území jiného státu EU a EHP bez jakýchkoliv přímých či nepřímých omezení. Státní příslušnost tedy nesmí být příčinou rozdílného zacházení. (viz. Článek 6 a články 39 a násl. a 43 a násl. Smlouvy o založení ES)³⁰

Politika zaměstnanosti je v rámci Evropské unie zachycena v tzv. lisabonské strategii a má dva základní pilíře: Evropskou strategii zaměstnanosti a sociální agendu. Evropská strategie zaměstnanosti se zaměřuje na vytváření pracovních míst a reformu trhů práce.³¹ „Společné priority a individuální cíle politiky zaměstnanosti členských států jsou uvedeny ve víceletých hlavních směrech politik zaměstnanosti, na kterých se dohodly všechny členské státy... Prostřednictvím hlavních směrů pro zaměstnanost se členské státy společně zaměřují na priority, kterými je zvýšení a udržení zaměstnanosti, zvýšení nabídky práce, modernizace systémů sociální ochrany, zvýšení přizpůsobivosti pracovníků a podniků a posílení investic na zlepšení vzdělávání a kvalifikace. Hlavní směry uznávají, že flexibilitu trhů práce je zapotřebí kombinovat s jistotou zaměstnání, a potvrzují důležitou úlohu sociálních partnerů. Prosazují takový vývoj nákladů na práci a takové mechanismy stanovování mezd, které nebudou mít nepříznivé účinky na zaměstnanost, a podporují zvyšování investic do lidského kapitálu a přizpůsobování vzdělávacích systémů novým kvalifikačním požadavkům.“³²

²⁹ Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky. Postavení cizinců na vnitřním trhu EU, Praha: MPO, 2007, str. 6.

³⁰ Poradna pro občanství / Občanská a lidská práva. Právní komparativní studie programu Migrace. Praha: Poradna pro občanství / Občanská a lidská práva. 2003, Str. 5.

³¹ Zaměstnanost a sociální věci. (on line). Portál Evropa (cit. 2008-08-09), dostupné z <http://europa.eu/pol/socio/overview_cs.htm>.

³² Zaměstnanost a sociální věci. (on line). Portál Evropa (cit. 2008-08-09), dostupné z http://europa.eu/pol/socio/overview_cs.htm.

Sociální agenda má zajistit, aby z dosaženého růstu měly prospěch všechny sociální skupiny a také všechny regiony EU. Finančně tyto cíle podporuje Evropský sociální fond.³³

Kromě investic do lidského kapitálu klade Evropská unie rovněž důraz na minimální normy pro všechny, které obsahují mimo jiné důsledný zákaz diskriminace. Systémy sociálního zabezpečení v jednotlivých zemích EU spadají do působnosti vnitrostátního práva.³⁴

Pro usnadnění hledání práce v EU existuje evropský portál pracovní mobility EURES. Síť EURES vznikla v roce 1993 a je výsledkem spolupráce Evropské Komise, veřejných služeb zaměstnanosti zemí EU, Norska, Islandu a Lichtenštejnska a okrajově také Švýcarska a dalších partnerských organizací. Hlavním účelem této sítě je poskytovat informace, poradenství a služby v oblasti nábory a vyhledávání pracovních míst (zprostředkování) pracovníkům, zaměstnavatelům i všem občanům, kteří by chtěli využít výhod zásady volného pohybu osob. V rámci této sítě působí více než 700 poradců EURES, kteří jsou v každodenním kontaktu s uchazeči o zaměstnání a zaměstnavateli po celé Evropě.³⁵

Přístup EU vůči pracovním imigrantům ze třetích zemí není jednotný a je stále spíše restriktivní. Evropská unie si však na základě řady výzkumů³⁶ a prognóz uvědomuje potřebu řešit jednotným způsobem ekonomické přistěhovalectví ze zemí mimo EU. Důkazem těchto tendencí je například vydání Zelené knihy v roce 2004, která otevírá prostor pro dialog o jednotných pravidlech pro přijímání ekonomických přistěhovalců. Evropská komise mimo jiné v dokumentu také reflektuje potřebu kvalifikovaných pracovních sil a uznává, že hlavní světové regiony již v současné době soutěží v získávání imigrantů, aby naplnily potřeby svých hospodářství.³⁷

K vytvoření společné přistěhovalcké politiky nabádá i Evropská ústava, zároveň však zaručuje, že rozhodnutí o počtu ekonomických přistěhovalců zůstane právem

³³ Zaměstnanost a sociální věci. (on line). Portál Evropa (cit. 2008-08-09), dostupné z http://europa.eu/pol/socio/overview_cs.htm.

³⁴ Tamtéž.

³⁵ Co pro vás může EURES udělat?(on line) Portál EURES (cit. 2008-08-09), dostupné z <http://www.europa.eu.int/eures/main.jsp?catId=27&acro=eures&lang=cs>.

³⁶ Např. pravidelná výroční zpráva OECD o trendech v mezinárodní migraci, nebo Prognózy Eurostatu.

³⁷ Commission of the European Communities. Green paper on an EU approach to managing economic migration.(on line). Brussels, Commission of the European Communities 2005, (cit. 29. 8. 2008), dostupné z http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/immigration/work/doc/com_2004_811_en.pdf.

jednotlivých zemí.³⁸ S ohledem na myšlenku EU jako prostoru bez vnitřních hranic je jasné, že rozhodnutí jednotlivých zemí značně ovlivní ostatní země EU. „Základní otázkou tedy je, o jaký stupeň harmonizace přistěhovaleckých politik má Unie usilovat a jakou metodu harmonizace má zvolit. První z možností je horizontální přístup, jak jej použil návrh směrnice z roku 2001. To znamená stanovení sice širokého, ale komplexního unijního rámce pro ekonomické přistěhovalectví. Druhou alternativou je sektorový přístup. Tento přístup by se zaměřil na jednotlivé skupiny žádoucích přistěhovalců, např. vysoce kvalifikované odborníky či sezónní pracovníky, podobně jako tomu je v existujících návrzích směrnic, které se týkají studentů a výzkumníků. Je potřeba zvážit i další z možností – zavedení společného urychleného řízení (tzv. fast track) pro přijímání přistěhovalců v případě zvláštních potřeb trhu, pokud jde o pracovníky s určitou specifickou kvalifikací.“³⁹

Sdělení Komise evropských společenství z roku 2005 navrhuje čtyři zvláštní směrnice, které reagují na rozdílné demografické, sociální a ekonomické podmínky jednotlivých států EU. První je návrh směrnice o podmínkách vstupu a pobytu vysoce kvalifikovaných pracovníků. Ta reaguje na již jmenovaný nedostatek vysoce kvalifikovaných pracovních sil, které neumí Evropa dostatečně motivovat.⁴⁰ Druhý je návrh směrnice o podmínkách vstupu a pobytu sezónních pracovníků. Tato směrnice by měla navrhnout povolení k pobytu/pracovní povolení, které by umožnilo občanům třetích zemí pracovat v hostitelské zemi po dobu čtyř až pěti let vždy několik měsíců v roce. Třetí je návrh směrnice o postupech upravujících vstup, přechodný pobyt a pobyt dočasně vyslaných pracovníků a poslední je návrh směrnice o podmínkách vstupu a pobytu placených stážistů.⁴¹

V současné době je však oblast práva státních příslušníků třetích zemí na vstup a pobyt do EU za účelem zaměstnání upravována domácími předpisy příslušného státu.⁴²

³⁸ Evropská ústava - kompletní znění(on line). (cit. 2008-08-09), dostupné z <<http://glosy.info/texty/evropska-ustava-kompletni-zneni/>>.

³⁹ Baršová, Andrea. Evropa potřebuje přistěhovalce, Evropská komise vydala „zelenou knihu“ o ekonomické migraci(on line), (cit. 2008-08-09) dostupné z <http://aa.ecn.cz/img_upload/9e9f2072be82f3d69e3265f41fe9f28e/ABarsova_Green_paper.pdf>.

⁴⁰ Je zde již zmínka o tzv. zelené kartě EU, kterou by vystavil jeden stát a za předpokladu dodržování pravidel přístupu na vnitrostátní trhy práce by platila v celé EU.

⁴¹ Communication from the Commission, Policy Plan on Legal Migration (on line), Brussels: Commission of the European 2005(cit. 29. 8. 2008), dostupné z http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2005/com2005_0669en01.pdf.

⁴² Poradna pro občanství / Občanská a lidská práva. Právní komparativní studie programu Migrace. Praha: Poradna pro občanství / Občanská a lidská práva, 2003.

Evropská komise ve svém sdělení Radě a Evropskému parlamentu stanovila **Rámcový program Solidarita a řízení migračních toků** na období 2007 - 2013, který je zaměřen na řešení otázky spravedlivého sdílení odpovědnosti mezi členskými státy, co se týká finančního břemene vyplývajícího ze zavedení integrovaného řízení pro kontrolu vnějších hranic Unie a z realizace společné azylové a migrační politiky. Materiál obecně vychází z Haagského programu a jeho cílem je podporovat posilování prostoru svobody, bezpečnosti a práva.

Rámcový program stanoví finanční mechanismy solidarity (fondy) pokrývající čtyři oblasti:

- kontrola a dohled na vnějších hranicích („integrovaná správa hranic“), vízová politika, ve vzájemném doplnění se s Evropskou agenturou pro řízení operativní spolupráce na vnějších hranicích členských států Evropské unie (agentura FRONTEX);
- navracení státních příslušníků třetích zemí nezákonně pobývajících v EU;
- integrace státních příslušníků třetích zemí oprávněně pobývajících v EU;
- azyl (Evropský fond pro uprchlíky).

Součástí obecného programu jsou tedy 4 finanční nástroje:

1. Evropský fond pro uprchlíky pro období 2008-2013
2. Fond pro vnější hranice pro období 2007-2013
3. Evropský fond pro začlenění státních příslušníků třetích zemí pro období 2007-2013
4. Evropský návratový fond 2008 – 2013⁴³

⁴³ Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 2006, MVČR, Praha 2007, str. 44-45.

4 Regulérní migrace v ČR

„Ekonomická migrace je normální dobrovolnou tržní transakcí mezi kupujícím (subjektem, který je ochoten zaměstnat migranta) a prodávajícím (migrantem), která je prospěšná pro obě strany. Pokud odhlédneme od možných externalit a neuvažujeme redistribuční důsledky, pak migrace zvyšuje blahobyt nejen migrantů, ale (v průměru) i původních obyvatel.“⁴⁴

„Pracovního migranta můžeme úzce definovat jako osobu, která vstupuje do země jako cizí pracovní síla na pozvání vlády nebo budoucího zaměstnavatele. Dále to může být osoba, která vstoupila do země samostatně za účelem nalezení práce v zahraničí. Pracovní migraci lze dělit na různé typy dle trvání - dlouhodobější úvazky, sezónní práce, příhraniční pracovní aktivity atd.“⁴⁵

Obchodní a investiční prostředí podporuje migrační toky. Vyšší poptávka po pracovní síle ze strany rozvinutých hospodářství a dostupnost pracovní síly v rozvojových hospodářstvích dává globální pracovní migraci do pohybu. Obrovský globální pracovní trh umožňuje zaměstnavatelům najímat zahraniční pracovníky jako součást strategie minimalizace nákladů.⁴⁶

Pracovní migrace přináší zdrojové zemi jak přínosy, tak i určité náklady, tento fakt značně ovlivňuje míru migrující pracovní síly, podmínky na trhu práce a ekonomický vývoj v dané zemi. Dalším faktorem, který vstupuje do hry, je sociokulturní schopnost hostitelské země přijmout a integrovat a u zdrojové země pak také její připravenost na případné nové ekonomické stimuly, které mohou mít například podobu „návratu mozků“.⁴⁷

„Při zkoumání distribuce zisků a ztrát způsobených migrací je důležitou otázkou, zda, či do jaké míry imigranti vyplňují nedostatek na domácím trhu práce, nebo do jaké míry přímo konkurují domácím pracovníkům. Jestliže nekvalifikovaní pracovníci přímo konkurují pracovníkům stejné kategorie v cílové zemi, budou tito zřejmě poškozeni v důsledku tlaku na jejich pracovní místa a snižování mezd. Na druhé straně

⁴⁴ Franc, Aleš. Hlavní tendence ve vývoji pracovních migrací v České republice, WORKING PAPER č. 22/2006, Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky, 2006, str. 4.

⁴⁵ Franc, Aleš. Hlavní tendence ve vývoji pracovních migrací v České republice, WORKING PAPER č. 22/2006, Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky, Praha, 2006, str.9.

⁴⁶ IOM. <<http://www.iom.cz>>[cit. 15. 8. 2008].

⁴⁷ IOM. <<http://www.iom.cz>>[cit. 15. 8. 2008].

získávat budou zaměstnavatelé, které takové snížení mezd nekvalifikovaných pracovníků může motivovat k rozšíření výroby a k přijetí dalších pracovníků. Získávat však budou také spotřebitelé, jimž v konečném důsledku pracovní migrace přinese nižší ceny finálních statků a služeb a samozřejmě získávají i samotní imigranti.⁴⁸

Odliv pracovníků ze země zdrojové bude mít na ekonomiku dané oblasti dvojitý dopad. Situace u zdrojové země bude opačná, než u země cílové. Pokud se nejedná o zemi s vysokým převisem nabídky práce nad poptávkou, zaznamenají zde pracovníci zvýšení mezd, což však pro zaměstnavatele znamená zvýšení nákladů.⁴⁹

Větší hrozbu však pro danou zemi znamená odliv kvalifikovaných pracovníků, o které je v rozvinutých zemích čím dál tím větší zájem. Fenomén „brain drain“, neboli odliv mozků je v poslední době velmi často reflektovaný jev. V kontextu České republiky na něj například reaguje projekt MPSV „Aktivní výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků“.⁵⁰ „Odchod kvalifikovaných lidí do zahraničí představuje pro zemi původu hned několikanásobnou ztrátu. Jedná se zejména o ztrátu investic vložených do jejich vzdělání (vzdělávací politika je většinou spravována státem) a o ztrátu fiskální (odchod lidí, kteří platí daně) – obecně platí, že čím vyšší je vzdělání, tím vyšší je ztráta. Nejhůře odchod vzdělaných lidí dopadá na ty země, ve kterých se nedaří prostřednictvím vzdělávacího systému způsobenou ztrátu z vlastních zdrojů nahradit. Nezřídka tak dochází k roztočení tzv. migrační spirály, kdy jsou mezery na domácím pracovním trhu zaplňovány migranty z dalších zemí.“⁵¹ Ztráta kvalifikovaných pracovníků je tedy pro danou zemi a její ekonomiku značná újma. Na druhou stranu je však možné zaznamenat i určité výhody, které s sebou tento jev nese a to především v podobě významného objemu remitencí (finančních příspěvků ze zahraničí rodinám v zemi původu), který podle mezinárodních agentur předčí celkový objem rozvojové pomoci určený na podporu hospodářského růstu rozvojových zemí.⁵²

Otázka pracovní imigrace v České republice stále ještě podléhá řadě mýtů a stereotypů. Mezi nejčastější patří názor, že pracovní imigranti kradou práci tuzemským pracovníkům. Cizinci však mohou obsadit pouze ta volná pracovní místa, o která nemají občané ČR a zejména nezaměstnaní, zájem. Navíc procedura, kterou musí

⁴⁸ Franc, Aleš. Hlavní tendence ve vývoji pracovních migrací v České republice, WORKING PAPER č. 22/2006, Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky, 2006, str. 4, 5.

⁴⁹ Franc, Aleš. Hlavní tendence ve vývoji pracovních migrací v České republice, WORKING PAPER č. 22/2006, Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky, 2006.

⁵⁰ MPSV, IOM. <<http://imigrace.mpsv.cz/>>[cit. 16.8. 2008].

⁵¹ Za prací do Česka. Praha, Člověk v tísni, 2004, str. 25.

⁵² Tamtéž.

zaměstnavatel, který chce zaměstnávat cizince, podstoupit, je administrativně velmi náročná a podléhá správnímu poplatku. Proto je pro zaměstnavatele jednodušší zaměstnávat osoby, které nemusejí mít povolení k zaměstnání. Další nezřídka diskutovanou otázkou je například vliv cizinců na platy domácích zaměstnanců. Zde není možné podat jednoznačnou odpověď, protože bychom museli započítat i vliv nelegálních pracovníků a černého trhu, kde prakticky zcela chybí data. V zásadě lze ale říci, že negativní rovina tkví v ochotě cizinců pracovat za méně peněz než domácí, což je ale na druhou stranu výhodné pro zaměstnavatele, kteří ušetří na výrobě a zlepši konkurenceschopnost svých výrobků snížením jejich ceny, což je zase výhodné pro zákazníka.⁵³

„Podle mnohých teoretických modelů má migrace všeobecně příznivé dopady. Přínos pro hostitelskou zemi má podobu odstranění nedostatku pracovníků, zvýšené profesní mobility a snižování inflačních tlaků, vede k plnějším využití kapitálu, zvyšuje exporty a ekonomický růst. Podmínkou pro plné využití těchto pozitivních efektů je relativně flexibilní a dobře fungující trh práce.“⁵⁴

V historickém kontextu je pracovní migrace jedním z jevů, který konstantně a se vzrůstající tendencí provází obnovení demokratických a otevřených poměrů v českých zemích. „Do určité míry imigrace a usazování se cizinců u nás spoluvytvářejí polistopadovou realitu ČR, minimálně s ohledem na otevřenost české ekonomiky, příliv investic, zahraničních firem a podniků, nevyjímaje atraktivitu českých zemí a zejména Prahy pro dlouhodobé pobyty od samotného počátku 90. let.“⁵⁵

Dušan Drbohlav ve své publikaci z roku 2003 rozlišuje čtyři etapy v migrační politice české vlády. První období spadá do let 1990–1992. V „polistopadové“ době bylo potřeba nejprve vytvořit základní migrační mechanismy a určit prvotní kroky politické a ekonomické reformy. Léta 1993–1996 by se dala charakterizovat jako období úspěšného ekonomického vývoje. V oblasti migrace cizí pracovní síly vládne spíše liberální politika, což má za důsledek masivní příliv ekonomických imigrantů. Na tuto skutečnost však reaguje další etapa z let 1997–1999, kdy dochází ke zpřísnění pravidel. Léta 97 – 99 jsou poznamenána zpomalením ekonomického růstu a nárůstem

⁵³ Za prací do Česka. Praha, Člověk v tísni, 2004, str. 1, 2.

⁵⁴ Franc, Aleš. Hlavní tendence ve vývoji pracovních migrací v České republice, WORKING PAPER č. 22/2006, Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky, 2006., str. 5.

⁵⁵ Gabal, Ivan. Analýza postavení cizinců dlouhodobě žijících v ČR a návrh optimalizačních kroků, Pracovní studie, Praha, říjen 2004, str. 8.

nezaměstnanosti. Dochází k restrikci migrační politiky, například v oblasti vydávání pracovních povolení cizincům a k následnému poklesu přílivu zahraniční pracovní síly. Poslední fáze, kterou Drbohlav ve své práci zmiňuje, spadá do období let 2000–2003. Zde znovu dochází k oživení ekonomiky. V oblasti pracovní migrace je stěžejním bodem přijetí nových migračních zákonů, ale v širším kontextu stále trvá spíše restriktivní imigrační politika.⁵⁶

Do této poslední fáze také spadá v roce 2001 implementace pilotního projektu „**Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků**“. Jedná se o zásadní počín, kterým vláda jakýmsi pomyslným způsobem vstupuje do „evropského bitevního pole“ o získání kvalifikované pracovní síly. Jako cíl své migrační politiky tedy vláda vytyčuje výběrovou migraci a postupně v průběhu trvání projektu rozšiřovala spektrum zemí, ze kterých se občané mohli ucházet o přijetí do projektu. Jádrem projektu je podpora příchodu zahraničních odborníků spolu s jejich rodinami do České republiky za možnosti získat trvalý pobyt v podstatně kratší době než ostatní. Ti, kteří úspěšně splní všechny podmínky, mohou požádat o trvalý pobyt v ČR už po dvou a půl letech. Současná legislativa stanoví lhůtu pětiletou, původně však byla desetiletá.⁵⁷

Základních podmínek je pět a patří tam:

Předložení platného víza k pobytu nad 90 dnů za účelem zaměstnání s vyznačenou dobou platnosti alespoň šesti měsíců nebo povolení k dlouhodobému pobytu za účelem zaměstnání. (Jiné druhy povolení pobytu v České republice se nepřijímají.) Pilotní projekt je pouze pro ty cizince, kteří si v České republice našli legální zaměstnání a jsou schopni to deklarovat povolením k zaměstnání. Třetí podmínkou je minimální dokončené sekundární (střední) vzdělání s maturitou. Cizinec hlásící se do projektu dále musí doložit, že již v minulosti pracoval minimálně půl roku na plný úvazek. Poslední podmínka se týká státní příslušnosti, poslední rozšířená varianta se vztahovala na občany: Běloruska, Bosny a Hercegoviny, Černé Hory, Chorvatska, Indie, Kanady, Kazachstánu, Makedonie, Moldavska, Ruské federace, Srbska nebo Ukrajiny. To, zda bude žadatel o vstup do projektu přijat, určí bodový

⁵⁶ DRBOHLAV, D. (2003): Immigration and the Czech Republic (with Special Respect to the Foreign Labour Force). *International Migration Review*. 2003, č. 1, s. 194-224.

⁵⁷ MPSV, IOM. <<http://imigrace.mpsv.cz/>>[cit. 16. 8. 2008].

systém, kde se mimo jiné posuzuje také míra znalosti českého jazyka.⁵⁸ Dle mého názoru nebyly podmínky přijetí nataveny příliš šťastně, což dokládá i nevelký zájem ze strany cizinců vstoupit do projektu. K 31. 3. 2008 získalo ve zkrácené lhůtě 2,5 let trvalý pobyt v České republice 221 účastníků pilotního projektu a jejich rodinných příslušníků.⁵⁹ Pilotní projekt byl ukončen, aniž by se do praxe výrazněji promítl (některé prvky pilotního projektu však byly implementovány v projektu zelených karet)⁶⁰ a místo této cesty se vláda rozhodla pro jiný směr řešení pracovní imigrace, pro zelené karty.

4.1 Aktuální diskuze k problematice pracovní migrace (zelené karty)

Poslanecká sněmovna schválila dne 22. srpna 2008 vládní návrh zákona, kterým se mění zákon o zaměstnanosti a některé další zákony. Jednou ze zásadních změn bylo zavedení, i přes nesouhlas opozice, tzv. zelených karet do zákona o pobytu cizinců.⁶¹ Návrh na zjednodušení podmínek pro zaměstnávání kvalifikovaných zahraničních pracovníků předložil ministr průmyslu a obchodu, místopředseda vlády a ministr práce a sociálních věcí a ministr vnitra. Zelené karty jsou zaměřeny na kvalifikované pracovníky s ukončeným vysokoškolským či nižším vzděláním. Jejich hlavním cílem je flexibilní nábor odborníků ze zahraničí a snížení administrativní zátěže na straně zaměstnavatele a cizince. Samotná zelená karta bude mít podobu duálního dokladu, který bude zahrnovat pracovní povolení i povolení k dlouhodobému pobytu na území České republiky (nejdéle na dobu tří let) Žadatel, kterým je v tomto případě cizinec ze země mimo Evropskou unii, může podat žádost o povolení k dlouhodobému pobytu osobně na zastupitelském úřadu České republiky nebo na Ministerstvu vnitra. To, zda mu bude zelená karta přidělena, v konečné fázi spadá do pravomoci Ministerstva vnitra.

Zelené karty reagují na některé alarmující nedostatky, které současný způsob udělování pracovního povolení vykazuje. Mezi hlavní změny patří možnost žádat o

⁵⁸ MPSV, IOM. <<http://imigrace.mpsv.cz/>>[cit. 16. 8. 2008].

⁵⁹ Projekt Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků (on line) Praha, MPSV, IOM 2008 (cit. 2008-08-09), dostupné z <<http://www.imigracecz.org/?lang=cz&article=media2>>.

⁶⁰ Rozhovor s Janem Schrotem z IOM ze dne 2. 9. 2008.

⁶¹ Zelené karty (on line) Praha, MVČR, 2008 (cit. 2008-08-09), dostupné z <http://www.mvcr.cz/docDetail.aspx?docid=21091682&docType=ART>.

zelenou kartu na území České republiky, pokud cizinec pobývá v České republice legálně.⁶² Dále zkrácení lhůt vyřízení povolení k dlouhodobému pobytu přibližně ze 180 dnů na třicet, elektronizace procesu a další zjednodušení procesu tím, že cizinec již nebude muset předkládat při žádosti o povolení k dlouhodobému pobytu za účelem zaměstnání povolení od místního úřadu práce a celkové zjednodušení administrativy. Důležitou novinkou je také prodloužení platnosti povolení k dlouhodobému pobytu na tři roky a zavedení jakéhosi chráněného období v délce dvou měsíců, v rámci kterých si cizinec po ztrátě zaměstnání může hledat novou práci. V současné době platí, že pokud legálně zaměstnaný cizinec ztratí zaměstnání, musí automaticky opustit Českou republiku.⁶³

Projekt, zdá se značně žádoucí, však vyvolal velmi emotivní a živou diskuzi, do které se kromě polických subjektů zapojili také zaměstnavatelé, pracovníci neziskového sektoru i široká veřejnost. Přístupy jednotlivých sfér se však značně liší. V rukou politiků se téma zelených karet stalo jakýmsi předvolebním polickým nástrojem.

Zásadní politický střet vznikl mezi ODS, která podporuje zelené karty a ČSSD, která je nepovažuje za dobré řešení. Své stanovisko prezentoval Jiří Paroubek (ČSSD) například článkem "Zelenými kartami vstříc potížím"⁶⁴, kde zpochybňuje, že by se Česká republika vůbec potýkala s nedostatkem pracovních sil, napadá tedy hlavní důvod pro zavedení zelených karet. Mezi další argumenty patří například názor, že tento krok ovlivní v negativním smyslu české mzdy, které se tak budou vzdalovat evropské úrovni a že jsou zelené karty zaměřeny na „nejméně produktivní část českého průmyslu, která sází svoji budoucnost jen na podceněné pracovní síle. Dělá to tedy pro ekonomiku minulosti.“⁶⁵

Ministr práce a sociálních věcí Petr Nečas na to ve stejném deníku o pár dní později reagoval článkem "Petr Nečas: Zelené karty a pokrytec Paroubek"⁶⁶ Zde mimo jiné uvádí: „dnes je u nás rekordních 150 tisíc volných pracovních míst, z toho 65 tisíc bez kvalifikace. Zároveň klesá nezaměstnanost. Do značné míry díky reformám klesl počet dlouhodobě nezaměstnaných meziročně o 40 %. Tento trend je sice příznivý, na

⁶² V současné době je možné podat žádost o vízum do České republiky pouze na zahraničních konzulátech České republiky.

⁶³ Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. 2007. Materiály MPSV předkládané na jednání Vlády ČR 22. října 2007. Praha: MPSV 2007.

⁶⁴ Paroubek, Jiří. 2008. "Zelenými kartami vstříc potížím". Hospodářské noviny 25. srpna 2008.

⁶⁵ Paroubek, Jiří. 2008. "Zelenými kartami vstříc potížím". Hospodářské noviny 25. srpna 2008.

⁶⁶ Nečas, Petr. 2008. "Petr Nečas: Zelené karty a pokrytec Paroubek". Hospodářské noviny 4. září 2008.

druhou stranu je velkým problémem řady zaměstnavatelů nepružný pracovní trh a nedostatek pracovních sil. To vyžaduje razantní změnu.⁶⁷ Razantní změna jsou podle něj zelené karty. Jiří Paroubek uzavírá svoji polemiku větou: „Jediné, co je na tom návrhu pozitivní, je to, že zazněl – čestně – před volbami. Tam nepochybně přijde odpověď občanů.“⁶⁸

Co na to tedy občané? Český server IDNES publikoval dne 26. srpna 2008 výsledky ankety, která se zaměřila na názory čtenářů na zelené karty. Dle této ankety odpovědělo 8153 čtenářů, že se zelenými kartami pro zahraniční nekvalifikované zaměstnance nesouhlasí a pouze 3699 se zavedením karet souhlasilo.⁶⁹

A co na to další zainteresovaní? „Zaměstnavatelé plán ministrů vítají. O něco takového bojujeme už řadu let, říká prezident Svazu průmyslu a dopravy Jaroslav Míl. O tom, že hrozí nedostatek pracovníků, se podle něho mluvilo už za premiéra Špidly, teprve současná vláda ho však začala řešit. Situace už je kritická, upozorňuje Míl na rozmáhající se černý trh. Pokud by v uplynulých pěti letech přicházelo o dvacet tisíc cizinců ročně více, mnohem méně firem by hledalo nabídku ilegálních přistěhovalců. Zavedení zelených karet je podle prezidenta průmyslníků pouze první nezbytný krok, po kterém by měly následovat další. „Pokud se vysoké školy neotevřou zahraničním studentům, nebudou mít koho učit,“ upozorňuje.“⁷⁰

Pracovníci neziskového sektoru nejsou k zavedení zelených karet tak nekritičtí. Vítají zavedení karet jako krok k liberalizaci pracovního trhu⁷¹, ale zároveň upozorňují na mnohá úskalí s nimi spojené. Podle Jana Schrota z IOM „není dobré úplně rušit Špidlovu podmínku vyšší kvalifikace. Jinak se Česko stane cílem nekvalifikovaných pracovníků, kteří dostanou místo v montážních halách velkých automobilových a elektrotechnických firem.“⁷² Dále upozorňuje na příklad Spojených států, Německa nebo Holandska. V těchto zemích stát povolil zprostředkovat zaměstnání na zelenou kartu pouze deseti agenturám. V České republice však dostane stejnou šanci 1700

⁶⁷ Nečas, Petr. 2008. „Petr Nečas: Zelené karty a pokrytec Paroubek“ *Hospodářské noviny* 4. září 2008.

⁶⁸ Paroubek, Jiří. 2008. „Zelenými kartami vstříc potížím“ *Hospodářské noviny* 25. srpna 2008.

⁶⁹ ANKETA: Potřebuje Česko zelené karty pro cizince? (on line), Praha, 26. srpna 2008 (cit. 2008-09-18), dostupné z <http://zpravy.idnes.cz/anketa-potrebuje-cesko-zelene-karty-pro-cizince-ftz-domaci.asp?c=A080825_155834_domaci_adb>.

⁷⁰ Holub, Petr. „Nečasův plán: Zelená karta bude pro všechny cizince“ (on line), Praha, Aktuálně.cz, 2008, (cit. 2008-09-18), dostupné z <http://aktualne.centrum.cz/domaci/zivot-v-cesku/clanek.phtml?id=500389>.

⁷¹ Holub, Petr. „Nečasův plán: Zelená karta bude pro všechny cizince“ (on line), Praha, Aktuálně.cz, 2008, (cit. 2008-09-18), dostupné z <<http://aktualne.centrum.cz/domaci/zivot-v-cesku/clanek.phtml?id=500389>>

⁷² Tamtéž.

společností, 700 z nich se orientuje na dovoz pracovních sil ze zemí mimo Evropskou unii.⁷³ „To může vést k dalšímu prohloubení klientského systému, kdy zprostředkovatelské agentury nezákonně inkasují procenta z platu zahraničních zaměstnanců,“ varuje Schroth.⁷⁴

Na možné problémy spojené se zprostředkovatelskými agenturami upozorňuje také Pavel Čížinský ve svém článku „Vítěz zelených karet? Ministerský byrokrat“.⁷⁵ Z dalších možných negativních rysů spojených se zelenými kartami jmenuje především to, že se bude o zelené karty dále žádat na ambasádě, „na zelenou kartu nebude ani při splnění všech podmínek právní nárok a úředníci nebudou muset její zamítnutí odůvodňovat. Cizinci nebudou moci měnit zaměstnání, aniž by si vyřídili nové povolení, které se bude dávat opět jen z milosti Ministerstva vnitra.“⁷⁶ Právě Ministerstvo vnitra vidí Čížinský jako jednoznačného, do určité míry, svévolného vítěze. Cizinci si příliš nepohorší, dostanou sice méně práv než doposud, ale karty jsou zase výrazně byrokraticky pružnější a lze z nich přestoupit do standardního pobytového režimu. Snížení byrokratické zátěže potěší i zaměstnavatele, ale ti i nadále nebudou mít možnost kontrolovat rozhodovací proces zamítnutí či přijetí žádosti.⁷⁷ „Zelená karta, jejíž držitel má v USA práva téměř stejná jako americký občan, se v jeho režii stala běžným pracovním vízem, jehož povaha připomíná náборы gastarbeiterů v šedesátých letech a šla by charakterizovat slovy: rychle do práce, integrace může počkat. Z hlediska práv cizinců a jejich pracovní migrace zelené karty zřejmě nebudou zásadním krokem zpět. Ovšem ohromný potenciál, který současná atmosféra české společnosti vůči cizincům nabízí, zůstane zřejmě opět nevyužit.“⁷⁸

Přes všechny výtky však zelené karty určitým způsobem cizincům žádajícím o povolení k zaměstnání odlehčí a dle politiků by měli i pomoci řešit situaci s rozmáhajícím se fenoménem neregulární pracovní migrace. Jak na tom však budou samotní pracovníci, kteří se již do tohoto postavení dostali? „Vnitro odmítlo dávat zelené karty do jakékoli souvislosti s lidmi bez papírů. Nezvažuje ani možnost

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ Tamtéž.

⁷⁵ Čížinský, Pavel. „Vítěz zelených karet? Ministerský byrokrat“ (on line), iHNed.cz, 2008, (cit. 2008-09-18), dostupné z <http://ihned.cz/c4-10076520-24206730-00000K_d-vitez-zelenych-karet-ministersky-byrokrat>.

⁷⁶ Čížinský, Pavel. „Vítěz zelených karet? Ministerský byrokrat“ (on line), iHNed.cz, 2008, (cit. 2008-09-18), dostupné z <http://ihned.cz/c4-10076520-24206730-00000K_d-vitez-zelenych-karet-ministersky-byrokrat>.

⁷⁷ Tamtéž.

⁷⁸ Tamtéž.

amnestie, která by mohla jejich pobyt v ČR legalizovat. Ministerstvo takový krok označilo za nesystémový. To, že by mohli karty získat jen cizinci zvenčí, se nelíbí nevládním organizacím. Nelegálové při přejezdu hranic hrozí odhalení, že byl v Schengenu neoprávněně, následuje zákaz vstupu na několik let. Podle nové směrnice EU to bude až pět let. Riziko vyhoštění je příliš velké na to, aby je podstupoval, sdělila Právu Jitka Polanská z Člověka v tísní. Doplnila, že se nevládní organizace loni marně snažily v parlamentu prosadit změnu, podle níž by se za určitých podmínek cizinci zaručil beztržný výjezd, aby si mohl ve vlasti o kartu požádat. Nejsou to žádní v uvozovkách řečeno kriminálníci, ale tvrdě pracující lidi. Je evidentní, že jejich přítomnost u nás se potkala s potřebou pracovní síly. Stát by měl jejich přítomnost řešit. Ignorovat je, se dlouhodobě rozhodně nevyplatí, uzavřela Polanská.⁷⁹

Na tuto situaci se rozhodla reagovat řada neziskových organizací, které se zabývají migrací. Poradna pro občanství, občanská a lidská práva, Poradna pro uprchlíky, Organizace na pomoc uprchlíkům a Multikulturní centrum 15. září 2008 předložily na zasedání Výboru pro práva cizinců při Radě vlády pro lidská práva podnět vládě. Podnět má přesvědčit českou vládu o vhodnosti povolit cizincům „bez papírů“ takzvaný beztržný výjezd a byl přijat většinou hlasů členů výboru. „Na základě navrhovaného opatření by cizinci bez „papírů“ mohli v určitém období beztržně vycestovat do země původu, aniž by se na ně vztahoval jinak platný několikaletý zákaz opětovného návratu, který se uděluje zároveň s vyhoštěním všem dopadeným neregulérním cizincům, a tam si zažádat o zelenou kartu.“⁸⁰

Dle mého názoru jsou zelené karty velmi potřebným a žádoucím opatřením. Nejsou však samospasné, řeší pouze dílčí část problematických okruhů migrační politiky České republiky. A nejen to, další problémy mohou v průběhu své implementace ještě přinést. Jako velmi alarmující se mi jeví například povolení zprostředkovat zaměstnání na zelenou kartu velkému počtu nezkušených agentur.

⁷⁹ Hloušková, Lenka. Do Česka za prací od 2009 jen na zelené karty (on line). Praha, Člověk v tísní 2008, (cit. 2008-10-07), dostupné z <<http://www.clovekvtsni.cz/index2.php?id=143&idArt=852>>.

⁸⁰ Zelené karty i cizincům bez papíru (on line), Poradna pro uprchlíky, (cit. 2008-08-09), dostupné z <http://www.uprchlici.cz/cs/aktualne/novinky/zelene-karty-i-cizincum-bez-papiru_0176.html>.

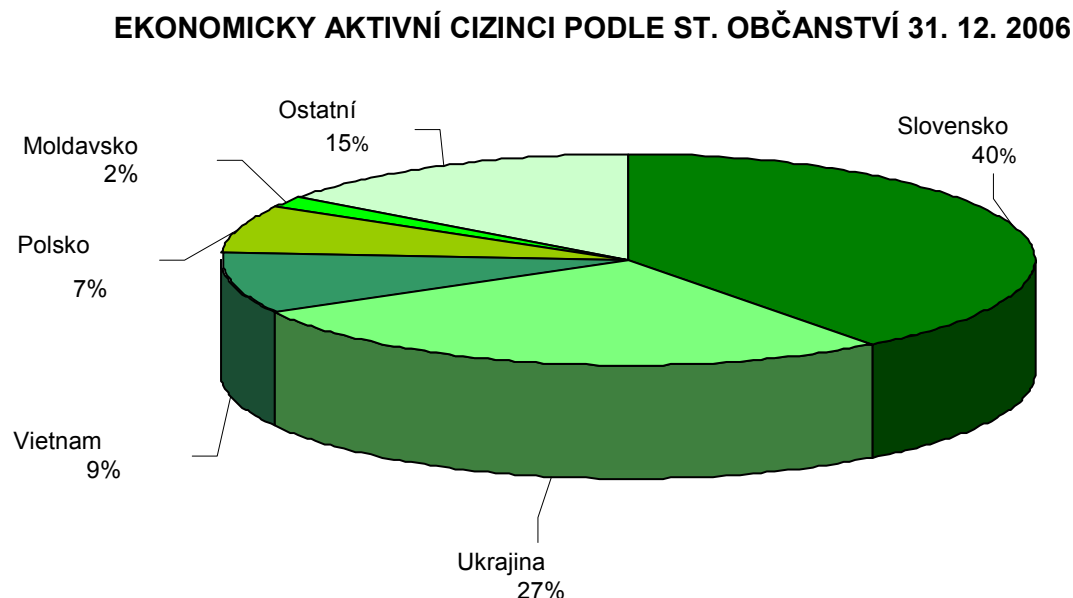
4.2 Zdrojové regiony pracovních migrací

Počty ekonomických imigrantů nejčtenějších státních občanství v průběhu let 1998 až 2005 neprocházely žádnými dramatickými výkyvy. „Nejvyššího nárůstu počtu ekonomicky aktivních cizinců mezi rokem 1998 a 2005 dosáhlo státní občanství Ukrajiny (nárůst o více než 30 tisíc osob; v roce 2005 bylo zjištěno mírně přes 60 tisíc osob tohoto státního občanství).⁸¹

Nejvýznamnější zdrojovou zemí je tradičně Slovensko. Na konci roku 2006 bylo na českém trhu práce 40 % pracovních migrantů ze Slovenské republiky, 27% z Ukrajiny, 9 % z Vietnamu, 7% z Polska a 2% z Moldavska.(viz, graf č. 1.)

Jak již bylo řečeno, pořadí nejvýznamnějších zdrojových zemí je více méně stabilní. O dva roky později je situace téměř stejná. K 31. 7. 2008 MPSV ČR - Správa služeb zaměstnanosti, resp. úřady práce evidovaly v ČR 278.325 cizinců, z toho 37. % představovali občané Slovenska (102.871 osob), dále 27. % tvořili občané Ukrajiny (74.757 osob) a 8. % občané Polska (22.744 osob.)⁸²

GRAF č.1. Ekonomicky aktivní cizinci podle státního občanství ke dni 31. 12. 2006

Zdroj: ČSÚ, *Cizinci v ČR 2007*

⁸¹ ČSÚ, *Život cizinců v ČR*, Praha 2007, str.25.

⁸² ČSÚ, *Zaměstnanost*. (on line), Praha ČSÚ 2008 (cit.12.7.2008), dostupné z http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_zamestnanost.

4.3 Typy pracovních migrací

Na trhu práce v České republice je možné po roce 1989 odlišit tři různé typy pracovních migrací, které se od sebe odlišují podmínkami výkonu zaměstnání, rozsahem, strukturou pracovních činností a možnostmi regulace počtu cizinců, kteří na trhu práce v České republice působí.⁸³

„První a nejrozšířenější migrační typ představují **občané Slovenska**. Zaměstnání a podnikání občanů Slovenské republiky je vázáno na povolení k dlouhodobému pobytu v České republice, pokud se nejedná o občany SR s povolením k trvalému pobytu. Počet slovenských zaměstnanců není limitován a řídí se nabídkou a poptávkou na místním trhu práce. Podnikání slovenských občanů v České republice je vázáno na plnění obecných zákonem stanovených podmínek, shodných pro všechny podnikatelské subjekty nezávisle na tom, zda se jedná o občany České republiky nebo jiného státu.“⁸⁴

Druhý migrační typ tvoří **cizinci s povolením k zaměstnání** v České republice. Ti představují jedinou regulovatelnou část cizí pracovní síly na českém trhu práce a tvoří na českém trhu práce většinu. Obvykle pracují v dělnických profesích.⁸⁵ „Povolení zaměstnávat cizince vydávají úřady práce na základě žádosti zaměstnavatele pouze v případě, že na místním trhu práce nejsou vhodní domácí zájemci o nabízená pracovní místa. Počet zájemců o zaměstnání je v některých případech regulován kvótou, která stanoví, kolik cizinců z určité země může být v ČR v daném roce zaměstnáno.“⁸⁶ Zásadním ustanovením zde je zákon o zaměstnanosti, který byl v oblasti zaměstnávání cizinců novelizován v souvislosti s přijetím níže uvedených zákonů:

⁸³ Franc, Aleš. Hlavní tendence ve vývoji pracovních migrací v České republice, WORKING PAPER č. 22/2006, Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky, 2006., str. 9, 10.

⁸⁴ Tamtéž.

⁸⁵ Za prací do Česka. Praha, Člověk v tísni, 2004, str. 8.

⁸⁶ Franc, Aleš. Hlavní tendence ve vývoji pracovních migrací v České republice, WORKING PAPER č. 22/2006, Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky, 2006., str. 9, 10.

- Zákon č. 161/ 2006 Sb., kterým se mění zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.
- Zákon č. 165/ 2006 Sb., kterým se mění zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Zmíněné novely rozšířily kategorii cizinců, kteří mohou být na území ČR zaměstnáváni bez ohledu na situaci na trhu práce. Jsou to cizinci, kteří jsou žadateli o udělení mezinárodní ochrany, nebo jim bylo uděleno vízum k pobytu nad 90 dnů za účelem strpění pobytu podle zákona o azylu, ovšem oprávnění nechat se zaměstnat jim vzniká nejdříve po uplynutí 12 měsíců ode dne podání žádosti o udělení mezinárodní ochrany. Dále se to vztahuje na cizince, kteří požívají doplňkovou ochranu podle zákona o azylu. V těchto případech zaměstnavatel nemusí žádat o povolení pro zaměstnávání cizinců, což však neplatí pro ostatní cizince.⁸⁷ „K 31. 12. 2006 bylo v České republice zaměstnáno 185 075 cizích státních příslušníků z toho na základě platného povolení k zaměstnání cizinců 61 452 osob, dále 116 846 občanů EU/EHP a Švýcarska a 6 777 cizinců bez povinnosti pracovního povolení.“⁸⁸

Třetí migrační typ představují **podnikatelé**. „Ti jsou vázáni obecnými zákonnými podmínkami, které určují pravidla pro podnikání v České republice. Pokud nepodnikají na území ČR prostřednictvím zákonného zástupce, jsou povinni žádat o povolení k pobytu. Dokladem pro vydání povolení k pobytu je ohlášení živnostenského podnikání na živnostenském úřadě kdekoli na území ČR. Počet cizinců podnikajících na základě ohlášené živnosti není nijak omezován, ani není zákonem vymezena oblast a lokalita, ve které mohou cizinci rozvíjet podnikání.“⁸⁹ „Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR evidovalo ke konci roku 2006 celkem 1 773 785 (+21 845⁹⁰) podnikatelů, z čehož 65 722 (-1 524) tvořili cizinci. Registrováno bylo 2 851 311 (+46 663) živností, z toho na cizince připadalo 80 724 živností (-3

⁸⁷ Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 2006, MVČR, Praha 2007, str. 85- 86.

⁸⁸ Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 2006, MVČR, Praha 2007, str. 86.

⁸⁹ Franc, Aleš. Hlavní tendence ve vývoji pracovních migrací v České republice, WORKING PAPER č. 22/2006, Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky, 2006., str.10.

⁹⁰ Porovnání s rokem 2005.

117). Z uvedeného vyplývá, že počet registrovaných podnikatelů a živností cizinců je oproti roku 2005 nižší. Pořadí státních příslušností na prvních místech zůstalo v roce 2006 nezměněno. Mezi podnikateli - cizinci bylo v České republice nejvíce občanů Vietnamu. Druhou nejčetněji zastoupenou skupinu tvoří občané Ukrajiny a třetí občané Slovenské republiky. Uvedené tři státní příslušnosti představují cca 80% mezi podnikateli - cizinci. S odstupem následovali občané Ruska a občané Polska.⁹¹

S podnikáním je také spojena řada komplikací, se kterými se musí cizinec-budoucí podnikatel, potýkat. Pavel Čížinský z Poradny pro občanství, občanská a lidská práva poukazuje na bludný kruh, který vyplývá z nedostatečné právní úpravy. Jedná se o kruh mezi živnostenským úřadem, který požaduje předložení víza za účelem podnikání, aby mohl cizinci vydat živnostenský list, na jedné straně a mezi cizineckou policií na straně druhé, která odmítá vydat vízum, než cizinec doloží účel pobytu předložením živnostenského oprávnění.⁹² I kdyby tedy cizinec chtěl, stejně nemůže jednat zcela v souladu s pravidly. Jako zjevně diskriminační také vidí § 21 odst. 4 obchodního zákoníku, podle kterého oprávnění podnikat vzniká cizincům až dnem zápisu do obchodního rejstříku, návrh na zápis musí podat sám cizinec do 90 dnů od doručení živnostenského listu, jinak jeho platnost zaniká. Pro České živnostníky platí jiná pravidla, ti se musí zapsat do obchodního rejstříku jen za určitých podmínek. (Např. pokud výše jejich příjmů přesáhne 120 000 000 Kč.)⁹³

Podobných bludných kruhů či diskriminačních nařízení je v kontextu podnikání cizinců několik. Mezi výrazné znevýhodnění patří také například jiné podmínky u zdravotního pojištění. Cizinci-podnikatelé se nemohou účastnit veřejného zdravotního pojištění, ale jsou nuceni zajistit si tzv. smluvní pojištění, které je výrazně vyšší než běžné. Nezřídka tak dochází k tomu, že tito cizinci zdravotní pojištění nemají žádné.⁹⁴

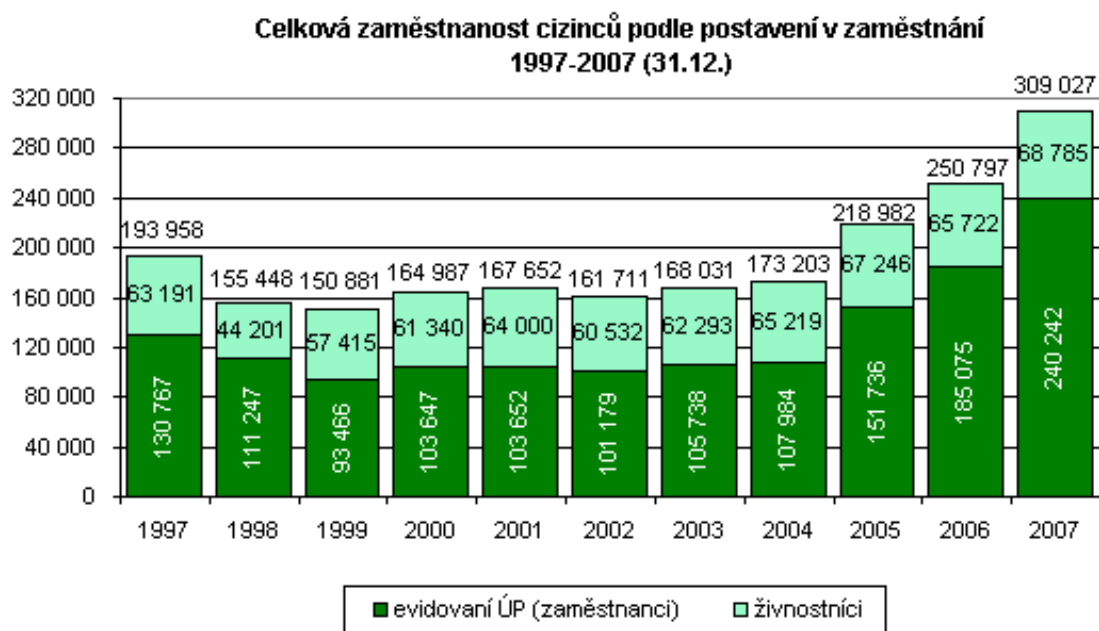
⁹¹ Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 2006, MVČR, Praha 2007, str. 91.

⁹² Za prací do Česka. Praha, Člověk v tísni, 2004, str. 17.

⁹³ Tamtéž.

⁹⁴ Za prací do Česka. Praha, Člověk v tísni, 2004, str. 18, 19.

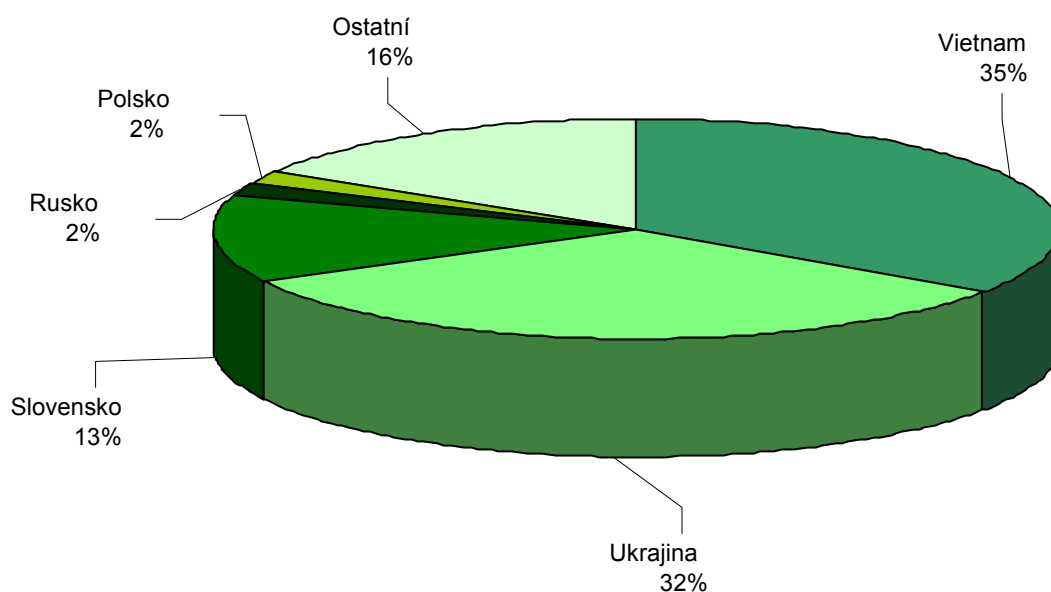
GRAF Č.2. Celková zaměstnanost cizinců podle postavení v zaměstnání 1997 - 2007

Zdroj: ČSÚ, Cizinci v ČR (on line) [cit. 12. ledna 2008] dostupné z http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_zamestnanost

GRAF Č.3. Cizinci s živnostenským oprávněním podle občanství

CIZINCI S ŽIVNOSTENSKÝM OPRAVNĚNÍM PODLE ST. OBČANSTVÍ; 31. 12. 2006

Zdroj: ČSÚ, Cizinci v ČR, 2007

Další kategorií cizinců, kteří se vyskytují na trhu práce ČR, ale v zásadě mezi pracovní migranty nepatří, jsou žadatelé o azyl. Restriktivní politika ve vydávání pracovních povolení vede k tomu, že se azylová procedura stává jednou ze vstupních bran na český trh práce.⁹⁵

Struktura pracovní migrace se v čase mění. Nejpočetnější a nejvýznamnější složku – cizince s povolením k zaměstnání v roce 1994 vystředali občané Slovenska registrovaní úřady práce. Uvedené dvě skupiny představují cizince v postavení zaměstnanců. Na konci roku 2003 tvořili cizinci v postavení zaměstnanců 63% všech pracovních migrantů. „Přestože je živnostenské podnikání dosud méně rozšířeným migračním režimem, tvoří dnes více než třetinu pracovní migrace (37%) a stává se pro cizince stále atraktivnější vstupní branou na trh práce ČR. Živnostenské podnikání cizinců umožňuje vyšší profesní flexibilitu a prostorovou mobilitu cizinců a tím zvyšuje jejich konkurenceschopnost. Bývá ale i cestou, kterou lze obcházet institut pracovních povolení, jímž je cizí pracovní síla regulována podle aktuálních potřeb trhu práce.“⁹⁶

Vízum za účelem podnikání je oproti pracovnímu povolení pro cizince výrazně snazší získat, proto jak již bylo řečeno, řada cizinců pracuje v České Republice na živnostenské listy, ačkoli reálně vykonávají závislou činnost, která by měla být zaměstnáním (tzv. Schwarz-systém). Tento postup je zákonem o zaměstnanosti zakázán a je trestán jako nelegální zaměstnávání cizinců.⁹⁷

4.4 Profesní a kvalifikační struktura pracovních imigrantů

Zájem o zahraniční pracovníky na českém trhu práce je možné rozdělit zhruba do tří základních skupin. Do první skupiny patří vysoce kvalifikovaní pracovníci, specialisté v oboru, lektoři, manažeři, lékaři a podobné profese. Tato skupina je specifická především svojí odborností, jazykovou vybaveností a vysokými nároky na určité speciální dovednosti a schopnosti.

Do druhé skupiny, o kterou je v České republice zájem zejména proto, že úřady práce nejsou schopny nabídnout zaměstnavatelům vhodného uchazeče, patří

⁹⁵ Za prací do Česka. Praha, Člověk v tísni, 2004, str. 8.

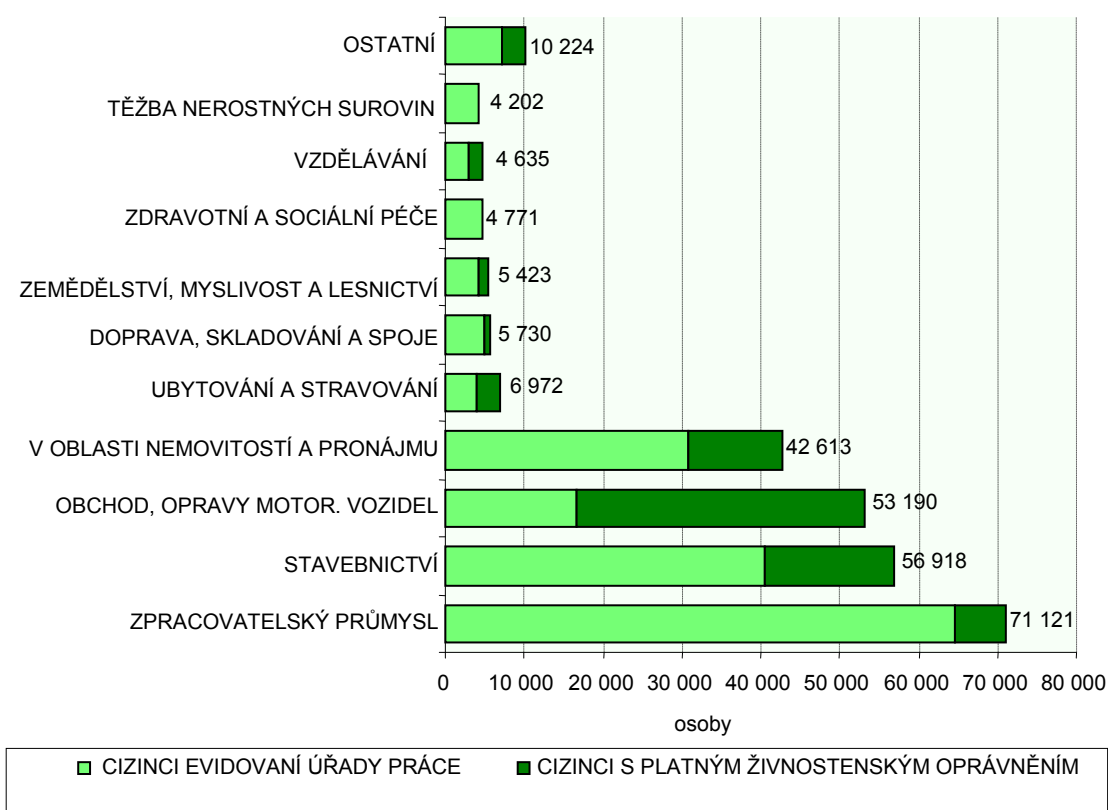
⁹⁶ Za prací do Česka. Praha, Člověk v tísni, 2004, str. 7.

⁹⁷ Za prací do Česka. Praha, Člověk v tísni, 2004, str. 19.

především kvalifikovaní pracovníci v některých odvětvích jako je stavebnictví, strojírenství, zemědělství, zpracovatelský průmysl nebo v oblasti obchodu a služeb. Poslední skupinu tvoří pracovníci méně kvalifikovaní nebo bez kvalifikace, kteří jsou vyhledáváni z podobných důvodů jako předchozí skupina.⁹⁸

GRAF č. 4. zaměstnanost cizinců podle OKEČ

ZAMĚSTNANOST CIZINCŮ PODLE OKEČ; 31. 12. 2006

Zdroj: ČSÚ, Cizinci v ČR, 2007

V roce 2006 byla nejpočetnější skupina cizinců v postavení zaměstnanců evidována ve zpracovatelském průmyslu (zhruba třetina z celkového počtu cizinců), a to zejména v profesích šička, svářeč, zámečník, profese v kovozpracujícím průmyslu, sklářský dělník, dělník textilní výroby a pomocné a nekvalifikované profese.⁹⁹ Další významná

⁹⁸ Franc, Aleš. Hlavní tendence ve vývoji pracovních migrací v České republice, WORKING PAPER č. 22/2006, Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky, 2006., str. 12.

⁹⁹ Franc, Aleš. Hlavní tendence ve vývoji pracovních migrací v České republice, WORKING PAPER č. 22/2006, Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky, 2006., str. 14.

část cizinců byla zaměstnána ve stavebnictví, především v profesích zedník, stavební dělník a pomocný stavební dělník. Třetí nejčastější zaměstnání cizinců bylo zaznamenáno v oblasti nemovitostí a pronájmu a o něco méně pak v oblasti obchodu a oprav. Relativně malý podíl cizinců byl zaměstnán v oblasti zemědělství, těžby nerostných surovin a zdravotní a sociální péče. Nejvíce živnostenských oprávnění bylo vydáno v obchodě, ve stavebnictví a část živnostenských aktivit probíhalo také v oblasti nemovitostí a pronájmu.

Obecně je tedy možné říci, že cizinci obsazují na českém trhu práce hlavně místa v kvalifikovaných a nekvalifikovaných dělnických profesích. A to z několika důvodů, v první řadě se jedná o místa, o která domácí pracovníci nemají zájem. Další argument vychází ze samotného přístupu cizinců k těmto pozicím.¹⁰⁰ „Cizinci nemívají vysoké profesní aspirace, akceptují vyšší mzdy a netlačí na její zvyšování, jejich nároky na pracovní podmínky a pracovní prostředí nebývají přehnané, oproti domácí pracovní síle jsou profesně i prostorově flexibilnější.“¹⁰¹

4.5 Regionální distribuce ekonomických aktivit imigrantů

Místem s největším počtem pracujících cizinců je dlouhodobě hlavní město Praha (v roce 2006 zde pracovalo 80 395 cizinců), kde je možné zaznamenat nejvyšší počet pracovních příležitostí a míra nezaměstnanosti je zde trvale velmi nízká. Obecně vysokou míru zaměstnanosti cizinců vykazuje celý Středočeský kraj. Naopak nejnižší míra zaměstnanosti je v Jeseníku, kde v roce 2006 pracovalo pouze 305 zahraničních zaměstnanců.¹⁰²

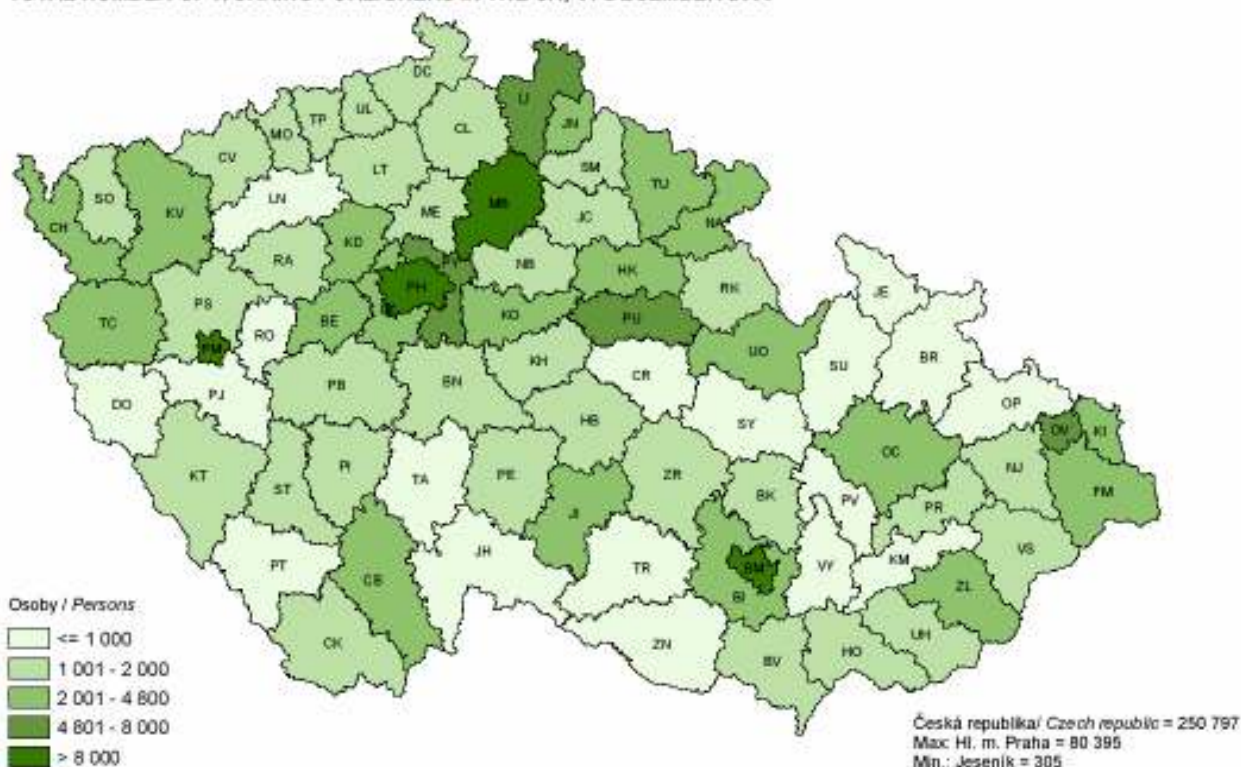
¹⁰⁰ Franc, Aleš. Hlavní tendence ve vývoji pracovních migrací v České republice, WORKING PAPER č. 22/2006, Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky, 2006., str. 14.

¹⁰¹ Franc, Aleš. Hlavní tendence ve vývoji pracovních migrací v České republice, WORKING PAPER č. 22/2006, Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky, 2006., str. 14.

¹⁰² Tamtéž.

Mapa č.1. Počet pracujících cizinců celkem v ČR k 31.12.2006

POČET PRACUJÍCÍCH CIZINCŮ CELKEM V ČR K 31. 12. 2006
TOTAL NUMBER OF WORKING FOREIGNERS IN THE CR; 31 DECEMBER 2006

Zdroj: ČSÚ, Cizinci v ČR 2007 (on line) Praha 2007 [cit. 2. 10. 2008]. Dostupné z [http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/A700447EA0/\\$File/141407_kt10.pdf](http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/A700447EA0/$File/141407_kt10.pdf)

4.6 Typy pobytů cizinců a jejich status na území ČR

Podmínky pobytu cizinců na území České republiky upravuje zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, v platném znění (dále jen „cizinecký zákon“). Tento zákon dělí cizince na dvě skupiny: občany EU a jejich rodinné příslušníky a cizince z třetích zemí.¹⁰³ Vzhledem k zaměření této práce jsou dále uvedeny informace, které se týkají podmínek pobytu cizinců ze zemí mimo EU. Jak již bylo řečeno v kapitole o Evropské unii, cizinci spadající do první skupiny mají právo volného pohybu a pobytu, které je stanoveno Smlouvou o založení Evropských společenství. Cizinci ze třetích států jsou však povinni o povolení vstupu a pobytu žádat, „tj. není-li se státem, jehož jsou občany, sjednána dvoustranná smlouva o

¹⁰³ Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky.

zrušení vízové povinnosti nebo vízová povinnost jednostranným aktem vlády České republiky zrušena, jsou povinni pro krátkodobý pobyt - do 3 měsíců - na území České republiky mít uděleno vízum, pro dlouhodobý pobyt - nad 3 měsíce - musí mít vždy vízum, případně, stanoví-li tak zákon, povolení k dlouhodobému pobytu. Okruh států, jejichž občané musí být při vstupu na území České republiky vybaveni vízem, stejně jako okruh těch, se kterými je vízová povinnost zrušena, je stanoven v rámci jednotné vízové politiky Evropské unie.¹⁰⁴

Přechodný pobyt

Pobyt cizinců na území ČR bez víza

Na území ČR mohou pobývat bez víza cizinci ze třetích zemí, kteří jsou podle nařízení Rady (ES) č. 539/2001 uvedeni na tzv. „bílé seznamu“. Tito jsou osvobozeni od vízové povinnosti při pobytu nepřesahujícím 3 měsíce, při svém pobytu však nesmějí provádět výdělečnou činnost.¹⁰⁵

Pobyt cizinců na území ČR na krátkodobá víza

Do této kategorie spadá dle § 22 cizineckého zákona průjezdní vízum a dle § 24 cizineckého zákona letištní vízum.¹⁰⁶ Vízum k pobytu do 90 dnů (§ 26 cizineckého zákona) opravňuje cizince k pobytu na území České republiky po dobu v něm uvedenou s tím, že celková doba pobytu nesmí překročit 3 měsíce. Žádost o udělení víza do 90 dnů vyřídí zastupitelský úřad ve lhůtě do 30 dnů ode dne podání žádosti (§ 170 odst. 3 cizineckého zákona).¹⁰⁷

„Dalším typem víz je vízum k pobytu nad 90 dnů (§ 30 cizineckého zákona). To uděluje oddělení cizinecké policie na žádost cizince, který hodlá pobývat na území České republiky za účelem vyžadujícím pobyt na území delší než 3 měsíce. Tímto účelem může být např. zaměstnání, podnikání či studium. Pokud trvá stejný účel, lze vízum opakovaně prodlužovat. Maximálně však může cizinec na stejné vízum pobývat na území ČR 1 rok. Účel pobytu v případě víza k pobytu nad 90 dnů nelze změnit na území ČR. V případě změny je nutné vycestovat mimo území ČR a podat novou

¹⁰⁴ Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 2006, MVČR, Praha 2007, str. 44.

¹⁰⁵ Ministerstvo práce a sociálních věcí, Informační publikace pro cizince Česká republika, MPSV, Praha 2007, str. 15.

¹⁰⁶ Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky.

¹⁰⁷ Tamtéž.

žádost. Hodlá-li cizinec přechodně pobývat v ČR déle než 1 rok, je oprávněn podat na území žádost o povolení k dlouhodobému pobytu.¹⁰⁸

Povolení k dlouhodobému pobytu (§ 42 cizineckého zákona)

O udělení povolení k dlouhodobému pobytu je standardně oprávněn požádat cizinec v případě, že splní všechny následující podmínky: na území ČR pobývá na základě víza k pobytu nad 90 dnů, hodlá na území přechodně pobývat po dobu delší než 1 rok a trvá stejný účel pobytu.¹⁰⁹

„Cizinec s vízem nad 90 dnů nebo povolením k dlouhodobému pobytu potřebuje povolení k zaměstnání, může obsadit volné pracovní místo, až když se ukáže, že jej nelze obsadit českým občanem (nebo občanem EU), a jeho zaměstnavatel potřebuje povolení k zaměstnávání cizinců. Povolení k zaměstnání vydává úřad práce cizinci na konkrétní pracovní místo – změnit zaměstnání tedy znamená vyřídít si nové pracovní povolení a ani den nebyt bez zaměstnání, protože tehdy by skončila platnost víza k pobytu. Cizinec s vízem za účelem zaměstnání je tedy vázán na své pracovní místo, a jeho eventuelní změna musí být dobře připravena, aby neohrozila pobyt. Fakticky nemůže být ani nezaměstnaný – přestože ze svého platu platí odvody na státní politiku zaměstnanosti – jeho pobytový status mu bez práce neumožňuje zůstat na území.“¹¹⁰ Cizinci, kteří se snaží mít alespoň nějakou jistotu v podobě možné změny zaměstnání, si často zřizují živnost a žádají o vízum za účelem podnikání, protože pak nejsou závislí na zaměstnavateli a trvání pracovní smlouvy.¹¹¹

„Cizinci s vízem nad 90 dnů nebo povolením k dlouhodobému pobytu tedy mají přístup na český trh práce v několika ohledech i formálně omezený. A pokud už jsou zaměstnání, mohou se snadno stát obětí manipulace či vykořisťování ze strany zaměstnavatele – právě pro závislost pobytu na tom, že si udrží zaměstnání. A české úřady tomu účinně nebrání, ačkoli často o problémech cizinců vědí. Typickým příkladem může být tzv. „klientský systém“.¹¹² (Více v kapitole 5.2. Klientský systém).

¹⁰⁸ Ministerstvo práce a sociálních věcí, Informační publikace pro cizince Česká republika, MPSV, Praha 2007, str. 15.

¹⁰⁹ Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky.

¹¹⁰ Trh práce a cizinci, kol autorů, Chomutov 2006, str. 16-17.

¹¹¹ Tamtéž.

¹¹² Trh práce a cizinci, kol autorů, Chomutov 2006, str. 16-17.

Trvalý pobyt v ČR

Cizinec s trvalým pobytem má ve většině oblastí života stejné postavení jako občan ČR. Patří sem povolení k trvalému pobytu na základě příbuzenství s občanem ČR a trvalý pobyt bez podmínky předchozího nepřetržitého pobytu na území ČR.¹¹³

Další právní normou, kterou jsou upraveny podmínky vstupu a pobytu cizince na území České republiky, je Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu). Zákon o azylu upravuje podmínky vstupu a pobytu cizince, který projeví úmysl požádat Českou republiku o **mezinárodní ochranu formou azylu** nebo **doplňkové ochrany** na území České republiky a pobyt azylanta nebo osoby požívající doplňkové ochrany na území. Azylantem se rozumí cizinec, kterému byl podle tohoto zákona udělen azyl, a to po dobu platnosti rozhodnutí o udělení azylu. Osobou požívající doplňkové ochrany se rozumí cizinec, který nesplňuje důvody pro udělení azylu podle tohoto zákona, ale byla mu udělena doplňková ochrana, a to po dobu platnosti rozhodnutí o udělení doplňkové ochrany.¹¹⁴ Azylanti a cizinci s trvalým pobytem mají kromě aktivního a pasivního volebního práva formálně stejná práva jako občané ČR.¹¹⁵

Tabulka č. 1. Cizinci v ČR podle kategorie pobytu

Cizinci v ČR podle kategorie pobytu (stav k 31. 12.)				
	1999	2004	2005	2006
Celkem	230 131	255 917	280 111	323 343
Trvalé pobyty	66 754	99 467	110 598	139 185
Azily	1 269	1 623	1 799	1 887
Povolení k pobytu (kromě trvalého)	162 108	92 390	145 963	155 164
Víza nad 90 dní	.	62 437	21 751	27 107

Zdroj: ČSÚ, Cizinci v ČR 2007

¹¹³ Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky.

¹¹⁴ Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu.

¹¹⁵ Trh práce a cizinci, kol autorů, Chomutov 2006, str. 14.

4.7 Exkurz: Problémy, které s sebou nese současná podoba cizineckého zákona

Problémy, se kterými se potýkají cizinci při snaze získat v ČR zaměstnání, vychází často právě z restriktivního charakteru cizineckého zákona. Identifikaci komplikací spojených s typem pobytu na vízum nad 90 dnů a obecně cizineckým zákonem se podrobně věnuje Analýza postavení cizinců dlouhodobě žijících v ČR. „Zákon neřeší otázky integrace cizinců. Místo toho klade množství formálních požadavků na cizince, zatímco státním orgánům dává velký prostor pro volnou správní úvahu a rozhodnutí.“¹¹⁶ Navíc staví všechny cizince do právně nejisté pozice. Například rozhodnutí o dlouhodobém pobytu nebo prodloužení povolení k pobytu je ponecháno zcela na úvaze cizinecké policii. Nejsou zde jasně dány podmínky, za kterých lze legitimně očekávat kladné vyřízení žádosti a na žádné rozhodnutí neexistuje právní nárok. Zásadní problémy, které nezřídka mohou vést ke korupci a svévolnému jednání cizinecké policie, vycházejí z faktu, že záporné rozhodnutí nemusí být podle tohoto zákona žadatelem zdůvodněno a neexistuje proti němu ani možnost odvolání.¹¹⁷

„Cizinecký zákon svěřuje rozhodování o pobytu cizinců na území ČR do rukou cizinecké policie. Takové uspořádání je koncepčně neadekvátní dnešní situaci a potřebám: všichni cizinci jsou ve správním styku s represivní složkou státní moci a jsou vůči ní z hlediska práva v inferiorní pozici. Zákon, a jím dané přetížení správní agendou, tak přímo komplikuje, ne-li znemožňuje cizinecké policii soustředit se na efektivní výkon své role v potlačování nelegální migrace, pobytu, zaměstnání, nerespektování správních rozhodnutí a dalších kriminálních aktivit.“¹¹⁸

Dalším zásadním omezením je fakt, že dlouhodobé vízum se vydává a povolení k dlouhodobému pobytu se prodlužuje pouze na dobu jednoho roku, to s sebou přirozeně nese obrovskou administrativní zátěž jak pro cizince, tak pro cizineckou policii a další orgány státní správy. Zákon zde také stanoví nevhodně dlouhou lhůtu pro vyřízení žádosti o dlouhodobé vízum. Reálně tedy trvá udělení víza až několik

¹¹⁶ Gabal, Ivan. Analýza postavení cizinců dlouhodobě žijících v ČR a návrh optimalizačních kroků, Pracovní studie, Praha, říjen 2004, str. 14.

¹¹⁷ Gabal, Ivan. Analýza postavení cizinců dlouhodobě žijících v ČR a návrh optimalizačních kroků, Pracovní studie, Praha, říjen 2004, str. 14.

¹¹⁸ Gabal, Ivan. Analýza postavení cizinců dlouhodobě žijících v ČR a návrh optimalizačních kroků, Pracovní studie, Praha, říjen 2004, str. 14.

měsíců, což může představovat pro cizince, kteří jsou na výdělku závislí, nepřekonatelný problém a mnohé, kteří chtějí dodržovat zákon, to od práce v ČR může odradit¹¹⁹.

V kontextu této práce je však především důležitá provázanost pobytu na zaměstnání. Zde můžeme zaznamenat řadu komplikací, které zásadním způsobem ztěžují život cizincům a často je přímo také nutí k nelegálním praktikám. „Skončí-li nečekaně pracovní poměr, skončí tak i pobyt cizince na území ČR. A protože lze žádost o nové vízum podat pouze na zastupitelském úřadě ČR, musí cizinec vycestovat – a pokud se na něj vztahuje v sousedních zemích rovněž vízová povinnost, musí zpět do země původu. Tato nejistota vede mnoho cizinců k tomu, aby co nejdříve získali trvalý pobyt.“¹²⁰ Donedávna také platilo ustanovení cizineckého zákona, podle kterého bylo možno trvalý pobyt získat po 10 letech, dnes je to polovina, 5 let, ale stejně se jedná o velice dlouhou lhůtu. Tato doba je poznamenána různými strategiemi cizinců, kteří se snažili formálně splnit podmínky pro okamžité získání trvalého pobytu, a tím získat jistější právní status, mezi časté taktiky patří například fiktivní sňatky s lidmi, doznávání otcovství k různým dětem atd.¹²¹

„Z důvodů, které nemají možnost ovlivnit (například okamžitá výpověď, krach zaměstnávající firmy), se mohou tito lidé dostat do situace, kdy budou muset vycestovat ze země. Nemožnost či neochota vycestovat – z finančních důvodů nebo proto, že nemají vízum do okolních států, nebo z obavy, že již nedostanou další vízum k pobytu v ČR – vede mnoho cizinců k tomu, že v ČR zůstanou i nelegálně“¹²²

¹¹⁹ Gabal, Ivan. Analýza postavení cizinců dlouhodobě žijících v ČR a návrh optimalizačních kroků, Pracovní studie, Praha, říjen 2004, str. 14.

¹²⁰ Trh práce a cizinci, kol autorů, Chomutov 2006, str. 14-15.

¹²¹ Tamtéž.

¹²² Trh práce a cizinci, kol autorů, Chomutov 2006, str. 14-15.

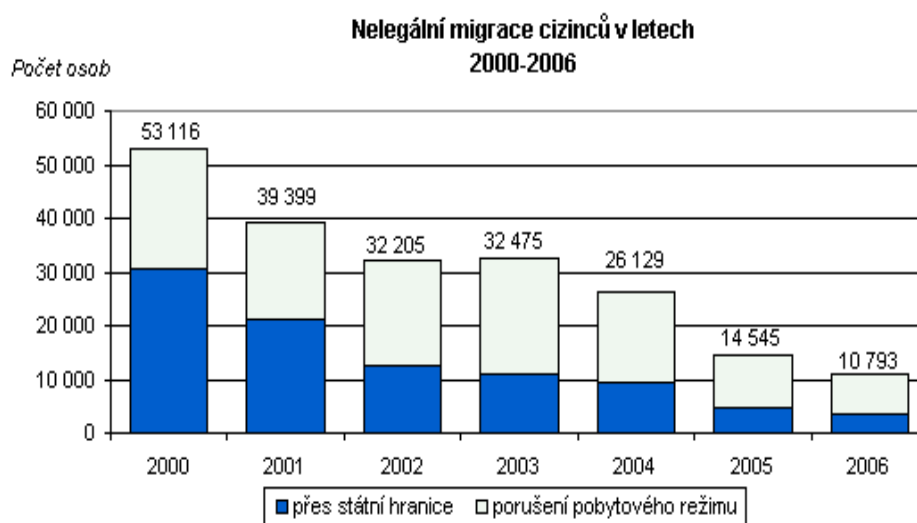
5 Neregulární migrace

Zpříšňování podmínek, kterými se brání především vyspělé státy vstupu cizinců na svá území, vede často k neregulární migraci. Tuto nelegální cestu volí cizinci z několika důvodů. Nejčastějším důvodem je snaha řešit nelehkou životní situaci, způsobenou neúnosnou ekonomickou či politickou situací v jejich domovské zemi. Existují zde však i lidé, pro které je neregulární migrace výnosným obchodem.¹²³

Fenomén neregulární migrace má dvě základní roviny. První rovina se týká nelegálního pobytu na území. Zákon o pobytu cizinců¹²⁴ jasně definuje, že bez zvláštního individuálního administrativního povolení smí na území České republiky pobývat jen vymezené skupiny cizinců. Ostatní cizinci, kteří pobývají v ČR bez příslušného oprávnění, se dopouští porušení zákona.¹²⁵

GRAF Č. 5. Nelegální migrace cizinců

a)

Zdroj: ČSÚ, Cizinci v ČR 2007

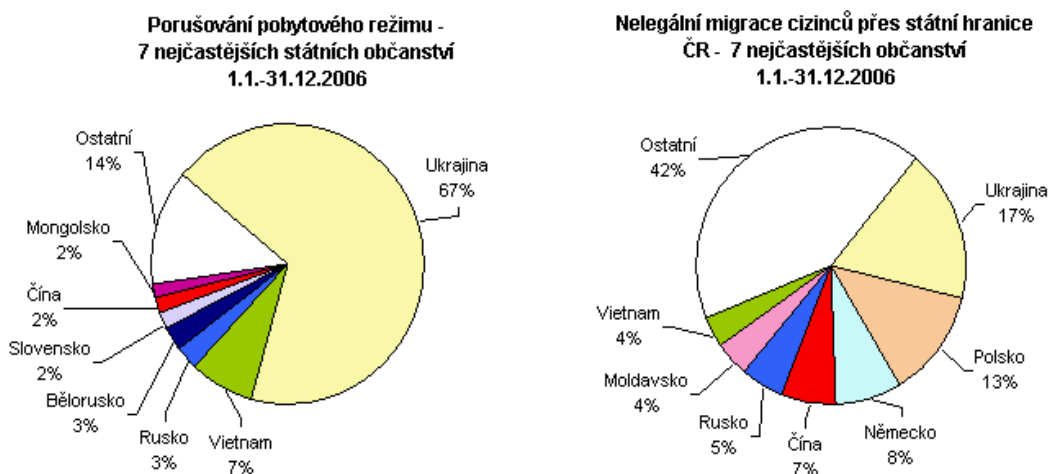
¹²³ Za prací do Česka. Praha, Člověk v tísni, 2004, str. 27.

¹²⁴ Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky.

¹²⁵ Čížinský, Pavel. 2008. "Nelegální pobyt a zaměstnávání cizinců z pohledu českého práva" In Jitka Polanská, Markéta Kadlecová (ed.). Neregulární pobyt cizinců v ČR: problémy a jejich řešení, Praha: Kol. autorů, s. 13-16.

GRAF Č. 5. Nelegální migrace cizinců

b)

Zdroj: ČSÚ, Cizinci v ČR 2007

Počet osob, u kterých bylo zjištěno, že nedovoleným způsobem překračují státní hranice, se od roku 2000 snižuje. V roce 2000 se jednalo o 53 116 nelegálních migrantů, v roce 2006 bylo zaznamenáno již pouhých 10 793 osob, které nelegálně překročili hranice, či se dopustili porušení pobytového režimu. Porušování pobytového režimu se v roce 2006 dopouštěli nejčastěji občané Ukrajiny (67%). Hluboko pod nimi jsou občané Vietnamu (7%). Pak jsou občané Ruska, Běloruska, Slovenska, Číny a Mongolska. Nelegální migrace přes státní hranice se také dopouštějí nejčastěji občané Ukrajiny (17%), po té občané Polska (13%), Německa (8%), Číny (7%), Ruska, Moldavska a Vietnamu. (viz. Graf č. 5. Nelegální migrace cizinců)

Druhou rovinu tvoří oblast nelegálního zaměstnávání, kterou upravuje především zákon o zaměstnanosti a živnostenský zákon. V zákoně č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti v ustanovení § 5 písm. c) je obsažena definice nelegální práce cizinců. Ta nastává v případech „...pokud cizinec nevykonává práci pro právnickou nebo fyzickou osobu na základě pracovněprávního vztahu nebo jiné smlouvy, nejde-li o manžela nebo dítě této fyzické osoby, nebo ji vykonává v rozporu s vydaným povolením k zaměstnání nebo bez tohoto povolení, je-li podle tohoto zákona povolení

k zaměstnání vyžadováno.“¹²⁶ Dále tentýž zákon stanovuje cizincům povinnost mít pro výkon zaměstnání současně dvě povolení: povolení k zaměstnání vydané úřadem práce a povolení k pobytu.¹²⁷

Vláda České republiky považuje nelegální zaměstnávání za velmi ožehavý a často diskutovaný problém. Její snahu řešit tuto situaci dokládá například zřízení meziresortního orgánu pro potírání nelegálního zaměstnávání cizinců v České republice, jehož gestorem je Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky.¹²⁸

„Nelegální migrace je v kompetenci Policie ČR, služby cizinecké a pohraniční policie. Policie sleduje kromě počtu osob zjištěných při nelegální migraci i fakt, zda lidé používají k nelegální migraci pomoc a prostředníky – převaděče, osoby zajišťující pozmeněné doklady, úkryty. Nelegální zaměstnanost je v kompetenci úřadů práce a živnostenských úřadů, které mohou kontrolovat zaměstnance, zaměstnavatele a podnikatele.“¹²⁹

Na scéně neregulérní migrace je možné sledovat několik aktérů. Na jedné straně jsou to samotní migranti. Jitka Polanská z *Člověka v tísní* je přesvědčena, že „„Nelegálové“ jsou z valné většiny běžní ekonomičtí migranti, kteří z nějakého osobního důvodu a v důsledku nízké informovanosti o tom, co vše je pro legální práci u nás potřeba zajistit, či z důvodu byrokratické obtížnosti, zvolili cestu neregulérního pobytu. Často toho později litují, ale nenacházejí možnost, jak svou pozici legalizovat. Jediná možnost nápravy (vyjma podání žádosti o strpění, brání-li jejich vycestování překážka na jejich vůli nezávislá, resp. vyjma podání žádosti o ochranu), kterou jim ukazuje český stát, je odjet zpět do své země a tam si vyřídit legální pobyt. Tím ale, jakožto lidé bez platných dokladů riskují, že na hranicích budou za dosavadní nelegální pobyt potrestáni několikaletým vyhoštěním či že povolení k návratu již nezískají. Tato hrozba je dost velká na to, aby je od tohoto nápravného kroku odrazovala.“¹³⁰ Status „nelegála“ s sebou nese obrovské množství překážek a komplikací. Cizinci bez dokladů nemají právo na ochranu vlastního bezpečí, často se stávají obětí vydírání ze strany nekalých zprostředkovatelů práce i ze strany

¹²⁶ Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti.

¹²⁷ Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti.

¹²⁸ Migrace (on line), Praha, MVČR, (cit. 2008-08-09), dostupné z <http://www.mvcr.cz/clanek/migrace-novy-clanek-890951.aspx?q=Y2hudW09NQ%3D%3D>.

¹²⁹ Za prací do Česka. Praha, *Člověk v tísní*, 2004, str. 27.

¹³⁰ Polanská Jitka, Kadlecová Markéta. 2008. *„Běžný život cizinců v neregulérním postavení.“* In Jitka Polanská, Markéta Kadlecová (ed.). *Neregulérní pobyt cizinců v ČR: problémy a jejich řešení*, Praha: Kol. autorů, s. 33-36.

zaměstnavatelů, trpí sociální odlukou, mají problémy s bydlením, zdravotním pojištěním a dalšími pro život zásadními věcmi. Byly zaznamenány případy, kdy cizinci pracovali až 300 hodin měsíčně. Často za minimální mzdu. Ne všichni zaměstnavatelé však zneužívají neregulérní pracovníky. „Jsou známy případy stavebních firem, které kontaktovaly neziskové organizace s prosbou o radu, jak to udělat. Žádný postup pro to ale v České republice neexistuje (výjimkou může být např. již uváděné podání žádosti o mezinárodní ochranu, které však nevede ke kýženému výsledku, tj. k legalizaci nelegálního výkonu zaměstnání).“¹³¹

Na druhé straně je to stát. Jeho role zde není jednoznačná. Neregulérní migrace je pro něj negativní především díky finančním ztrátám, které plynou z neodvádění daní a pojištění, rozvoj šedé ekonomiky a rizika zvýšení kriminality, hrozbě terorismu a přenosu nemocí. Zároveň má však pro stát tento fenomén i své přínosy, mezi které patří především zaplnění mezer na trhu práce, zisk levné a flexibilní pracovní síly přispívající k ekonomické prosperitě a rozvoj určitých ekonomických subjektů a odvětví.

Třetím aktérem jsou zaměstnavatelé. Ti, kteří využívají nelegální práce, mohou díky ní zvyšovat svůj zisk a konkurenceschopnost, ale v širším kontextu dochází k poškozování podnikatelského prostředí. Obecně se fenomén neregulérní migrace dotýká také široké veřejnosti. Jednu stranu mince představuje zlevnění některých služeb a ekonomických činností, ale zároveň se prohlubuje lhostejnost veřejnosti k porušování práva, včetně akceptování nelegální práce.¹³²

Postavení neregulérního pracovníka může zásadním způsobem ovlivnit pouze stát. Osobně se ztotožňuji s neziskovými organizacemi, které předložily na zasedání Výboru pro práva cizinců při Radě vlády pro lidská práva podnět vládě, který ji má přesvědčit o vhodnosti povolit cizincům „bez papírů“ takzvaný beztržní výjezd.

¹³¹ Polanská Jitka, Kadlecová Markéta. 2008. „Běžný život cizinců v neregulérním postavení.“ In Jitka Polanská, Markéta Kadlecová (ed.). *Neregulérní pobyt cizinců v ČR: problémy a jejich řešení*, Praha: Kol. autorů, s. 33-36.

¹³² Drbohlav, Dušan. 2008. „K některým aspektům nelegální migrace a neoprávněných ekonomických aktivit migrantů.“ In Jitka Polanská, Markéta Kadlecová (ed.). *Neregulérní pobyt cizinců v ČR: problémy a jejich řešení*, Praha: Kol. autorů, s. 8 – 12.

5.1 Hlavní problémy postavení cizinců v ČR a vlivy, které mohou vést k neregulární migraci

Identifikaci příčin problémů, které mohou nečástečně vést k nelegálnímu postavení, se podrobně věnuje Analýza postavení cizinců dlouhodobě žijících v ČR.¹³³ Jak již bylo řečeno, cestu neregulární migrace volí cizinci z různých důvodů. Kromě snahy řešit nelehkou životní situaci způsobenou neúnosnou ekonomickou či politickou situací v jejich domovské zemi a zjištěnými důvody se však do neregulárního postavení mohou dostat i díky nevyhovujícím nastaveným podmínkám v dané zemi. Tato kapitola se bude zabývat především posledně jmenovanou příčinou.

Hlavní problémy spojené s postavením cizinců v ČR:

- Dlouhodobě velmi nevyhovující je stav správy cizinecké agendy. A to především v následujících bodech: udělování víz, prodlužování povolení k pobytu, podmínky na trhu práce a účast na systému zdravotního a sociálního pojištění. Správa cizinecké agendy nereaguje na potřeby cizinců, není v souladu s mobilitou a imigrací a funguje na bázi restrikce.
- Systém, který je v současné době nastaven a to jak z pohledu legislativy, tak institucí, není schopen adekvátně reagovat na aktuální potřeby Českého státu ani potřeby cizinců. Vytváří se zde konflikt mezi represivně podloženou uzavřeností a bezpečnostně argumentovanou restrikcí na jedné straně a legislativně správně regulací přirozených procesů na druhé straně, což má přirozeně zásadní systémové a empirické konsekvence.
- Zmiňovaná systémová nepoddajnost a silná byrokratizace ve svém důsledku odrazuje cizince, kteří chtějí volit legální cestu, a naopak přitahuje cizince inklinující k nelegálním praktikám. Přicházíme tím i o zájem kvalifikovaných pracovníků, pro které jsou podmínky dalších zemí EU výhodnější.
- Analýza postavení cizinců dlouhodobě žijících v ČR poukázala na další velmi závažný jev. Mnozí cizinci (zejména ti pracující na méně kvalifikovaných

¹³³ Výzkum Analýza přístupu imigrantek a imigrantů ke vzdělávání a na trh práce v České republice, MPSV, 2007. : str. 29 – 31.

manuálních pozicích, ale nejen oni) se v průběhu své práce dostávají mimo hranici zákona a pak opět zpět do legální pozice.

- Velmi alarmující je také skutečnost, že vědomé nedodržování zákonem daných podmínek a nelegální zaměstnávání je do té míry rozšířeno, že převládá pocit beztrestnosti, jak mezi českými zaměstnavateli, tak mezi cizinci.
- S pololegálním či nelegálním postavením také úzce souvisí závislost některých skupin cizinců na zprostředkovatelských organizacích, které těží z restriktivního systému a nezdědka se pohybují v nelegální oblasti, v krajním případě v oblasti organizovaného zločinu.
- Dalším neblahým fenoménem, který vyplývá z daného systému, je korupce. Z analýzy vyplynulo, že dominantním problémem, který kritizovaly všechny komunity cizinců, je především pocit byrokratické obstrukce při získávání pobytových oprávnění, přístupu k zaměstnání a neprůhledné až korupční fungování systému.¹³⁴

5.2 Klientický systém

Klientický systém je termín označující zprostředkování práce tzv. klientem, kterému pracovník poté odvádí pravidelně určitý podíl ze své mzdy.¹³⁵ Tento způsob organizování práce je typický především pro imigranty z Ukrajiny a začal se formovat na počátku devadesátých let. Tehdy část imigrantů pochopila, že nově příchozí neorientovaní cizinci potřebují pomoci najít volná pracovní místa a čeští zaměstnavatelé zase doplnit chybějící zaměstnance.¹³⁶ Zprostředkovatelé však mají mnohem širší záběr, než pouhé zprostředkování práce. Při své práci využívají často jak kulturní kapitál, například znalost českého prostředí, legislativy, fungování státní správy a samosprávy, tak sociální kapitál, kam patří například četné kontakty s českými zaměstnavateli, úředníky, ubytovny atd.¹³⁷ Pro imigranty tedy často

¹³⁴ Gabal, Ivan. Analýza postavení cizinců dlouhodobě žijících v ČR a návrh optimalizačních kroků, Pracovní studie, Praha, říjen 2004, str. 12-14.

¹³⁵ Za prací do Česka. Praha, Člověk v tísni, 2004, str. 30.

¹³⁶ Nekoľjak, Michal. 2008. "Klientický systém" In Jitka Polanská, Markéta Kadlecová (ed.). Neregulární pobyt cizinců v ČR: problémy a jejich řešení, Praha: Kol. autorů, s. 50.

¹³⁷ Analýza přístupu imigrantek a imigrantů ke vzdělávání a na trh práce v České republice, MPSV, 2007. : str. 27 – 28.

obstarávají i ubytování, jednají s úřady ve věci potřebných povolení, zajišťují dopravu, leckdy místo českého zaměstnavatele vykonávají i část dohledu nad pracovní morálkou a řeší osobní konflikty.¹³⁸

“Moc, kterou prostředníci disponují, otevírá příležitosti pro její zneužití. Proto se lze setkat i s případy podvodného jednání, které lze – velmi obecně – rozdělit do dvou skupin. První se vztahuje k nevyplácení peněz. Tato strategie však poškozuje kredit prostředníka, proto ji lze považovat za okrajovou, neboť příliš vysoké riziko zpronevěry by imigranty od využívání „klientského systému“ odradilo. Druhý typ podvodného jednání přinejmenším balancuje na hranici tzv. nucené práce. Zadržováním mezd, dokumentů, zadlužováním, případně výhrůzkami se někteří prostředníci snaží pracovníky k sobě co nejtěsněji připoutat. Tímto krokem chtějí zabránit nežádoucí fluktuaci pracovních imigrantů, která ohrožuje jejich výdělků.¹³⁹

Rizika, která s sebou přináší neregulární pracovní migrace, jsou obrovská. Jeden z nespočetných příběhů vypráví i automechanik a soustružník Oleh Ponomarenko, který se z Ukrajiny dostal do Čech přes klientskou agenturu z Kladna: „Kamarád se pokusil odstříhnout a zařídil si živnost'ák. Ukrajinští mafiáni ho zmlátili přímo v šatně závodu. Měsíc byl v nemocnici a potom odjel. Pět let mi pak trvalo, než jsem se odhodlal vzepřít se svému klientovi, říká Oleh.“¹⁴⁰

Klientský systém využívá několik právních forem. Nejčastějším typem je družstvo, dále pak obchodní společnost. Dle výzkumu provedeného v rámci Analýzy přístupu imigrantek a imigrantů ke vzdělávání a na trh práce v České republice je však klientský systém výhodný pro všechny zainteresované subjekty. Úřady práce mají práci snazší, pokud jednají přímo se zkušeným zprostředkovatelem, který vyřizuje doklady pro celou skupinu pracovníků hromadně, než kdyby se pokoušely domluvit s jednotlivými neinformovanými imigranty. To samé platí i v případě cizinecké policie. Podnikatelské subjekty mají díky klientskému systému k dispozici flexibilní a levnou pracovní sílu, za kterou nemusí odvádět sociální a zdravotní pojištění. „Klienti“ mají

¹³⁸ Nekoljak, Michal. 2008. “Klientský systém“ In Jitka Polanská, Markéta Kadlecová (ed.). Neregulární pobyt cizinců v ČR: problémy a jejich řešení, Praha: Kol. autorů, s. 50.

¹³⁹ Nekoljak, Michal. 2008. “Klientský systém“ In Jitka Polanská, Markéta Kadlecová (ed.). Neregulární pobyt cizinců v ČR: problémy a jejich řešení, Praha: Kol. autorů, s. 51.

¹⁴⁰ Leschtina, Jiří. 2005. „Vymanit se z klientského systému je těžké“, Hospodářské Noviny, 18. 11. 2005: A/6.

za zprostředkování značné zisky systém je dokonce v určitém smyslu výhodný i pro pracovní imigranty.¹⁴¹

Stát vnímá klientský systém jako vážnou hrozbu a snaží se ho různými nástroji potírat. Zdá se však, že najít vhodný nástroj, je velmi složité. MPSV ČR se ve spolupráci s Ministerstvem vnitra ČR snažilo v rámci boje proti klientskému systému zřídit preventivní nástroj založený na principu přímé asistence jeho potenciálním obětem. Na tento projekt se však nepodařilo sehnat potřebné finance. V roce 2007 byl učiněn další pokus, v rámci kterého Ministerstvo vnitra ČR zahájilo projekt zahraniční rozvojové spolupráce s názvem „Prevence zneužívání pracovních sil na evropském trhu práce se zaměřením na Českou republiku“. Na konci téhož roku MPSV ČR dokončilo zadávací řízení na veřejnou zakázku s názvem „Realizace aktivit působících preventivně proti nelegální pracovní migraci do ČR z Ukrajiny“. Vyústěním těchto dvou aktivit byl pilotní projekt „Asistenční systém zaměstnávání občanů Ukrajiny v ČR“ realizovaný za podpory MPSV ČR a MV ČR. Jako hlavní realizátor byla vybrána Charita Česká republika. Cílem tohoto projektu bylo ukázat migrantům i zaměstnavatelům, že lze využít i jiných cest, než jen přes klienty. Ani tento nástroj se však příliš neosvědčil.¹⁴² MPSV uznává, že: „Jeho realizace však byla poměrně náročná, zejména technicky, a z bezpečnostního aspektu riziková. Je také nutné konstatovat, že bez systémových úprav, především v proceduře související s udělováním pobytových oprávnění, není možné docílit pružnější reakce na potřeby českého trhu práce. Zejména nemožnost flexibilního řešení nedostatku pracovních sil umožňuje nárůst tzv. klientského systému a jevu nelegálního zaměstnávání.“¹⁴³

Další hrozbou, která souvisí s neregulérním zaměstnáváním, je **nucená práce**. Jedná se o jednu z forem obchodu s lidmi, jehož definice je v českém zákonodárství zakotvena v nově přijaté úpravě českého trestního zákona (TZ) v §232.¹⁴⁴

¹⁴¹ Analýza přístupu imigrantek a imigrantů ke vzdělávání a na trh práce v České republice, MPSV, 2007. : str. 27 – 28.

¹⁴² Ministerstvo práce a sociálních věcí. Souhrnná informace za rok 2007 o aktivitách realizovaných příslušnými resorty, resp. jejich výkonnými složkami, v oblasti potírání nelegálního zaměstnávání cizinců, předkládaná prostřednictvím Meziresortního orgánu pro potírání nelegálního zaměstnávání cizinců v České republice. MPSV, Praha 2008, str. 6-7.

¹⁴³ Ministerstvo práce a sociálních věcí. Souhrnná informace za rok 2007 o aktivitách realizovaných příslušnými resorty, resp. jejich výkonnými složkami, v oblasti potírání nelegálního zaměstnávání cizinců, předkládaná prostřednictvím Meziresortního orgánu pro potírání nelegálního zaměstnávání cizinců v České republice. MPSV, Praha 2008, str. 6-7.str. 7.

¹⁴⁴ MVČR. <http://www.mvcr.cz/rs_atlantic/project/article.php?id=5531>[cit. 10. 8. 2008].

5.3 Navrhovaná řešení neregulární migrace

Řešení problematického fenoménu neregulární migrace má dva základní směry. První směr má podobu klasické represe, kdy státní moc reaguje na tento jev především vynucováním práva a trestáním porušování právních předpisů. Represivní potírání porušování práva je typické pro Českou republiku.¹⁴⁵

Druhým směrem se ubírá cestou regularizace. „Regularizace, jinými slovy legalizace neregulárního statutu imigrantů prostřednictvím zákona, je na jedné straně jedním z účinných řešení nelegality cizinců, na straně druhé patří mezi nejvíce diskutované nástroje řízení migrace. Regularizace může mít mnoho podob a může se týkat různých skupin migrantů. Co do rozsahu lze jednotlivé regularizace rozdělit na generální, tj. pro všechny nelegální cizince, a regularizace speciální, tj. pouze pro určitou přesně vymezenou skupinu cizinců. Země, které k regularizaci nelegální migrace přistoupily (například Itálie, Řecko, Velká Británie, Portugalsko či Španělsko), zvolily většinou buď amnestii pro žadatele o azyl, nebo amnestii pro nelegální pracovníky. Zpravidla státy v několikaletém rozmezí uskutečnily či zavedly oba dva popsané druhy amnestií. Regularizace je předmětem diskuze po celé Evropě.“¹⁴⁶

V České republice byl v roce 2005 realizován projekt „Regularizace nelegální migrace v České republice“, který se podrobně zabývá regularizací a její možnou implementací v České republice.¹⁴⁷

¹⁴⁵ Čížinský, Pavel. „Čtyři komponenty řešení nelegální migrace“, Nadace rozvoje občanské společnosti v rámci projektu: Regularizace nelegální migrace II., str. 1.

¹⁴⁶ Regularizace nelegální migrace (on line) Praha, Multikulturní centrum 2008, (cit. 2008-10-07), dostupné z <http://www.migraceonline.cz/temata/regularizace/>.

¹⁴⁷ Více informací je možné nalézt například na webové stránce: http://www.uprchlici.cz/ppu/docs/regularizace-nelegalni-migrace-v-cr_20060613143500.pdf. Projekt podpořila Nadace rozvoje občanské společnosti v rámci programu pro lidská práva. Realizátory projektu jsou: společnost Člověk v tísni, Poradna pro občanství/Občanská a lidská práva, Poradna pro uprchlíky, Organizace pro pomoc uprchlíkům a Multikulturní centrum Praha.

6 Neziskové organizace v ČR a pracovní migrace

Jedním z významných a nezastupitelných subjektů na poli pracovní migrace jsou neziskové organizace. Pojem nezisková organizace, stejně tak jako pojem občanský sektor jsou předmětem mnoha diskuzí. Jedním z hlavních důvodů je fakt, že nejsou jasně definovány v českém právním řádu. Jednou z institucí, které se snaží vymezit tyto pojmy je Rada pro nestátní neziskové organizace, jediný stálý poradní orgán Vlády ČR v otázkách nestátních neziskových organizací.¹⁴⁸ Roman Haken z Rady vlády pro nestátní neziskové organizace vyzdvihuje v tomto kontextu termín třetí sektor. Toto označení zdůrazňuje oddělenost neziskového sektoru od státu (veřejná správa) a trhu (podnikatelské prostředí). Termín neziskový je poměrně široký, mohli by sem patřit i politické strany, akademická půda, cechy, družstva, komory atd. Objevilo se zde tak určité omezení, které předurčuje předpona nestátní, tím se výběr zužuje na občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti, nadace, nadační fondy, církevní právnické osoby.¹⁴⁹

Tato definice vychází z nejpoužívanější mezinárodní definice neziskového sektoru, tzv. strukturálně-operacionální definice. Její autoři H. K. Anheier a L. M. Salomon shrnují znaky organizací občanského sektoru do pěti bodů.

1. institucionální stavba a charakter
2. organizace OS jsou soukromé (oddělenost od státu)
3. mají neziskový charakter (tj. nevracejí zisk svým vedoucím pracovníkům)
4. samosprávnost (tj. zásadně rozhodují o svých vlastních záležitostech)
5. dobrovolnost (členství v nich není vyžadováno zákonem a získávají do určité míry dobrovolnou podporu v podobě dobrovolné práce nebo financí)¹⁵⁰

¹⁴⁸ Rada vlády pro nestátní neziskové organizace (on line). Praha, Vláda České republiky, (cit. 2009-1-1), dostupné z <<http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rnno/zakladni-informace-767/>>.

¹⁴⁹ Haken, Roman: Třetí sektor (on line), (cit. 2008-08-09), dostupné z <http://www.e-cvns.cz/soubory_diskuse/treti_sektor.pdf>.

¹⁵⁰ Salamon, Lester M. a Anheier, Helmut K., ed. 1997b. *Defining the Nonprofit Sector: A Cross-National Analysis*. Manchester, New York: Manchester University Press.

6.1 Financování neziskových organizací

Neziskové organizace jsou soukromé povahy, nemají tudíž garantován stálý zdroj příjmů a jsou nuceny samy tyto finanční zdroje aktivně vyhledávat. „Na problematiku financování občanských organizací je nutno pohlížet jako na problematiku typického více zdrojového financování. Organizace pro svoji činnost využívají vlastní zdroje (příspěvky členů, výnosy z vlastní činnosti apod.), sponzorské dary a u občanských sdružení a obecně prospěšných společností je možné poskytovat dotace ze státního rozpočtu nebo z rozpočtu obce.“¹⁵¹ Další skupinu tvoří zahraniční finanční zdroje, z nichž nejvýznamnější jsou dotace z evropských fondů.

Dotace ze státního rozpočtu tvoří v současné době velmi významný, lze říci zásadní, finanční zdroj. Státní dotační politika je uskutečňována v souladu se zákonem č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech, ve znění pozdějších předpisů (rozpočtová pravidla). Zásadní pravidla pro poskytování dotací jsou ukotvena v dokumentu: „Zásady vlády pro poskytování dotací ze státního rozpočtu České republiky nestátním neziskovým organizacím ústředními orgány státní správy“. Podle těchto Zásad lze poskytovat dotace následujícím typům právnických osob:

občanským sdružením, které vyvíjejí činnost podle zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů,

obecně prospěšným společností, zřízeným podle zákona č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů,

účelovým zařízením církví, zřízeným podle zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech), pokud vykonávají alespoň některou činnost vyjmenovanou v tomto ustanovení,

dalším právnickým osobám, založeným nebo zřízeným k poskytování zdravotních, kulturních, vzdělávacích a sociálních služeb a k poskytování sociálně právní ochrany

¹⁵¹ Financování neziskových organizací (on line). Praha, MFČR (cit. 2008-05-14), dostupné z http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/nezisk_organizace.html.

děti, pokud tak ústřední orgán státní správy rozhodne, dalším právníkům osobám, stanoví-li tak zvláštní zákon.

Dotace, které podporují činnost neziskových organizací, jsou v České republice udělovány konkrétním organizacím na základě předložených projektů. Poskytují se výhradně na jeden rozpočtový rok a není na ně právní nárok.¹⁵²

6.2 Stát versus neziskové organizace působící v oblasti pracovní migrace

Nestátní neziskové organizace působící v oblasti pracovní migrace a jejich činnost nejsou obecně ze strany státní správy ani tržního sektoru v oficiálních či neoficiálních zdrojích příliš komentovány. Jeden z mála komentářů je možné nalézt v dokumentu: Metodika Ministerstva práce a sociálních věcí ČR pro poskytování dotací ze státního rozpočtu nestátním neziskovým subjektům pro rok 2007 v oblasti podpory integrace cizinců, kde je však reflektována pracovní migrace jen jako součást integračních aktivit: „Nestátní neziskové subjekty vyvíjející veřejně prospěšnou činnost v oblasti integrace cizinců představují podstatný a důležitý prvek ve vytváření nabídky služeb v oblasti podpory integrace cizinců. Svou činností nestátní neziskové subjekty rovněž zásadním způsobem participují na vytváření občanské společnosti v České republice.“¹⁵³

¹⁵² Posouzení systému udělování dotací nestátním neziskovým organizacím (on line). Praha, Vláda České republiky 2008, (cit. 2008-10-07), dostupné z http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/publikace/posouzeni_pro_web.pdf.

¹⁵³ Metodika Ministerstva práce a sociálních věcí ČR pro poskytování dotací ze státního rozpočtu nestátním neziskovým subjektům pro rok 2007 v oblasti podpory integrace cizinců, MPSV, 2006, str. 1.

6.3 Neziskové organizace angažující se v oblasti pracovní migrace - dosavadní výzkumy

Výzkumná činnost, není dle mého názoru stále ještě v uspokojivém stavu. Přesto zde existuje řada zajímavých výzkumů, které se zabývají pracovní imigrací a některé z nich reflektují i činnost neziskových organizací.¹⁵⁴ Jedním z důležitých počinů, který je z pohledu této práce aktuální, je „*Analýza přístupu žen imigrantek a mužů imigrantů ke vzdělávání a na trh práce v České republice*“.¹⁵⁵ Zpracování zmíněné analýzy iniciovalo Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR (MPSV) a její realizace byla financována z prostředků Evropského sociálního fondu (ESF). Výzkum je zaměřen především na dvě důležité oblasti života imigrantů: zaměstnávání a vzdělávání a jedná se také o první výzkum na území ČR, který v takové míře zmapoval situaci imigrantů z genderového hlediska. Součástí kvalitativní části výzkumu bylo zmapování 46 neziskových organizací, které se sice věnují primárně integraci, ale pracovní migrace je většinou nedílnou součástí jejich aktivit. Ze zajímavých závěrů, které jsou nosné v kontextu této práce, lze uvést:

- Povědomí o ESF je možné na základě tohoto výzkumu hodnotit jako velice dobré, většina neziskových organizací vnímá ESF jednoznačně jako jeden z klíčových zdrojů financování služeb a má o něm dostatek informací. Z celkového počtu 46 neziskových organizací jich uvedlo 29, že je velmi dobře informováno o ESF a má dostatek praktických zkušeností. Pouze 7 neziskových organizací bylo naprosto bez informací o ESF. Do této skupiny však patří především organizace vedené přímo zástupci sledované cílové skupiny, dále některé místní charitní pobočky, u kterých je však situace specifická, protože mají fundraising obvykle řešen centrálně. Z problémů, které pracovníkům neziskového sektoru působí podmínky čerpání prostředků z ESF, je to především: skluz, který nabralo vyjednávání o konečné podobě

¹⁵⁴ Komplexní a obsáhlý seznam výzkumů a publikací zabývajících se aspekty pracovní imigrace do ČR je možné nalézt ve zprávě z výzkumu: „Postavení cizinců na trhu práce v Praze“. Výzkum je součástí širšího projektu „Systémová koncepce podpory pracovního uplatnění cizinců dlouhodobě žijících na území hl.m. Prahy (Work in Prague)“, realizovaného v rámci „Programu Iniciativy Společenství EQUAL“.

¹⁵⁵ Analýza přístupu imigrantek a imigrantů ke vzdělávání a na trh práce v České republice, MPSV, 2007.

operačních programů; administrativní náročnost přípravy a realizace projektů; časové prodlevy spojené s převodem finančních prostředků po schválení jednotlivých monitorovacích zpráv.

- Existují organizace, které si uvědomují nedostupnost specializovaných služeb pro klienty ze vzdálenějších regionů a které se snaží na tuto situaci reagovat různými projekty, jako je například mobilní poradenství, či základního telefonického poradenství. Jedná se o služby velmi potřebné, zároveň se zde však nabízí otázka efektivity vynaložených nákladů na jeden kontakt nebo klienta.
- Na určitých místech státu, jde především o hlavní město, si neziskové organizace konkurují, což směřuje v někdy explicitně zmiňovaný boj o klienty.¹⁵⁶
- V České republice existuje řada informačních zdrojů pro imigranty. Přesto, dle výzkumu, pouze naprosté minimum cizinců zjišťovalo potřebné informace o ČR z webových stránek ať státní správy, či neziskových organizací. Ministerské stránky vyhledalo asi šest procent respondentů. Neziskové organizace nebo jejich stránky asi pět procent ekonomických imigrantů. Při zprostředkování záležitostí spojených s prací se cizinci obrazejí předně na své známé cizince. Ekonomičtí imigranti čerpají informace převážně z neformálních rodinných a přátelských sítí či od svých budoucích zaměstnavatelů.
- Žadatelé o azyl, kterým na rozdíl od jiných cizinců, základní služby poskytuje stát, mají po udělení azylu v rámci státního integračního programu nárok na ubytování, kurzy češtiny a zvýšenou péči při integraci na trh práce. Tito respondenti uvedli, že po udělení azylu nejvíce postrádali: asistenci při hledání zaměstnání, lepší finanční zabezpečení, dostatečnou pomoc při získání

¹⁵⁶ Analýza přístupu imigrantek a imigrantů ke vzdělávání a na trh práce v České republice, MPSV, 2007, str. 67.

integračního bytu, dostatek srozumitelných informací a nabídku kvalitních rekvalifikačních kurzů.

- Cizinci s trvalým a přechodným pobytem mezi nejčastější překážky v práci a podnikání řadili neznalost české legislativy a daňového systému, přebujelou administrativu a neznalost českého jazyka.
- Velký problematický okruh, ve kterém hrají neziskové organizace zásadní roli, tvoří neznalost českého jazyka. Stát v současné době zajišťuje kurzy češtiny pouze pro azylanty¹⁵⁷, i přes to, že znalost českého jazyka je jednou z priorit vládní Koncepce integrace cizinců. Cizinci jiných pobytových statusů si mohou vybrat buď relativně drahé kurzy češtiny pro cizince nabízené jazykovými školami a agenturami, nebo kurzy pořádané některou z neziskových organizací. Organizací, které tyto služby nabízí je dnes celá řada, dobrá nabídka je ve velkých městech, jsou však regiony, kde nejsou kurzy dostupné vůbec. Mezi další nedostatky patří například nabídka kurzů češtiny pouze na základní úrovni, kurzy pro pokročilé se ve většině případů teprve testují a hrozí, že o ně nebude dostatečný zájem. Ani kurzy pro začátečníky často nejsou optimální, nejsou dostatečně zaměřené na praktické stránky života imigrantů. (Například by absolventům měly umožnit dobře se dorozumět při jednání na úřadě či při ucházení o zaměstnání.) Dále citelně chybí kurzy zaměřené na individuální výuku odborného jazyka jako přípravu na rekvalifikační kurzy. K překážkám ve vzdělávání je možné řadit také nízkou motivaci imigrantů, jejich špatná informovanost o kurzech a nerovnoměrně rozložená síť neziskových organizací nabízejících vzdělávací služby na území ČR.
- V oblasti pracovní migrace jsou obzvláště důležité kurzy pracovní motivace. „Účastníci se v nich seznámí mimo jiné s povinnostmi a právy zaměstnanců a zaměstnavatelů nebo s postupem při zakládání živnosti. V praktické části se

¹⁵⁷ Státem zajišťované kurzy pro azylanty, které v rámci Státního integračního programu organizuje Sdružení občanů zabývajících se emigranty (SOZE), jsou v současnosti azylantům nabízeny ve dvou formách – skupinové (v rozsahu 150 hodin) a individuální. V průběhu praxe se však ukázalo, že tato dotace není zdaleka dostačující. (V roce 2007 byla navýšena.)

naučí psát životopis a motivační dopis, vyplňovat formuláře a nacvičí si průběh přijímacího pohovoru. Mají také možnost vyhledávat si pracovní nabídky na internetu. V rámci těchto kurzů některé organizace imigrantům dělají tzv. skills audits. Na jejich základě pomáhají pracovníci organizací svým klientům sestavit malá portfolia obsahující dokumenty, jež mohou předložit, až se budou ucházet o zaměstnání (např. doklady o absolvovaných kurzech, životopis aj.). Skills audits také imigrantům pomáhají, aby si uvědomili své reálné možnosti při hledání zaměstnání.¹⁵⁸

- Mezi nejvíce žádané služby nabízené neziskovými organizacemi patří kurzy češtiny, kurzy počítačové gramotnosti a kurzy pracovní motivace.¹⁵⁹

Potřebu rozšířit nabídku služeb v oblasti vzdělávání v českém jazyce, navazujících rekvalifikačních kurzů směřujících ke zvýšení šancí na uplatnění v podmínkách trhu práce, či kurzů zaměřených na vzdělávání o české legislativě a daňovém systému, reflektují i další výzkumy. Jako příklad lze uvést zprávu z výzkumu: Trh práce a cizinci, která je součástí projektu Trh práce a cizinci financovaného EU a státním rozpočtem ČR. Jedná se o pilotní projekt soukromé vzdělávací instituce Technologický park Chomutov, která se tímto počinem snažila navrhnout a testovat sadu kurzů pro cizince. V našem kontextu je podstatné jedno z doporučení zprávy; zaměřovat se v informačních aktivitách nejen na cizince, ale také na zaměstnavatele i potenciální zaměstnavatele cizinců.¹⁶⁰ „Podle výpovědí jak cizinců, tak zaměstnavatelů je nejen pro malé i pro větší firmy s personálními odděleními obtížné vyznat se v podmínkách zaměstnávání různých kategorií cizinců.“¹⁶¹

¹⁵⁸ Analýza přístupu imigrantek a imigrantů ke vzdělávání a na trh práce v České republice, MPSV, 2007, str. 35.

¹⁵⁹ Analýza přístupu imigrantek a imigrantů ke vzdělávání a na trh práce v České republice, MPSV, 2007.

¹⁶⁰ Trh práce a cizinci, kol autorů, Chomutov 2006.

¹⁶¹ Trh práce a cizinci, kol autorů, Chomutov 2006, str. 51.

7 Mapování neziskového sektoru v oblasti pracovní migrace

7.1 Cíle empirické části práce

- 1) Zmapovat počty a formy neziskových organizací, které se na území České republiky zabývají pracovní migrací.
- 2) Popsat a diskutovat regionální členění těchto neziskových organizací.
- 3) Zmapovat finanční zdroje, ze kterých neziskové organizace převážně čerpají finance na své projekty.
- 4) Specifikovat jednotlivé typy projektů, které jsou v České republice zaměřené na alespoň jeden aspekt pracovní migrace.
- 5) Popsat oblast problémů, se kterými se sledované neziskové organizace při své práci nejčastěji setkávají.
- 6) Popsat míru spokojenosti neziskových organizací v oblasti spolupráce se státním sektorem, tržním sektorem a ostatními neziskovými organizacemi.
- 7) Zjistit, který typ projektů v oblasti pracovní migrace v ČR chybí.
- 8) Popsat postoje pracovníků neziskových organizací k migrační politice a nelegální migraci.
- 9) Zjistit, zda a do jaké míry ovlivňuje práci neziskových organizací členství ČR v Evropské unii.

7.2 Výzkumné otázky

- 1) Kolik neziskových organizací se na území ČR zabývá fenoménem pracovní migrace a jaké jsou nejčastější formy těchto organizací?
- 2) Pokrývá regionální členění neziskových organizací aktuální oblasti?
- 3) Z jakých finančních zdrojů neziskové organizace čerpají peníze pro své činnosti?
- 4) Jaké typy projektů zaměřených na pracovní migraci již existují a jaké další by byly z pohledu pracovníků neziskových organizací vítané?
- 5) S jakými nejtíživějšími problémy se neziskové organizace potýkají v rámci své činnosti?
- 6) Do jaké míry jsou neziskové organizace spokojené se spoluprací se státním sektorem, tržním sektorem a ostatními neziskovými organizacemi?

- 7) Jaké jsou postoje pracovníků neziskových organizací k migrační politice a nelegální migraci?
- 8) Do jaké míry ovlivňuje práci neziskových organizací členství ČR v Evropské unii?

7.3 Metodologie

Základem empirické části práce je kvalitativní výzkum. „Kvalitativní výzkum je nenumerologické šetření a interpretace sociální reality. Cílem tu je odkrýt význam podkládaný sdělovacím informacím.“¹⁶² Jak doplňuje Hendl, „kvalitativní výzkum se zaměřuje spíše na procesy v menších sociálních jednotkách (mikro-orientovaný výzkum), na rozdíl od kvantitativního výzkumu, který se spíše zaměřuje spíše na sledování sociálních trendů větších rozměrů (makroorientovaný výzkum)“¹⁶³

7.3.1 Metody sběru dat

Pro účely mé diplomové práce jsem zvolila několik kvalitativních metod, které napomáhaly lépe zmapovat neziskový sektor v oblasti pracovní migrace:

- **Studium literatury a dokumentů**
- **Analýza dokumentů**

„Analýza dokumentů je analýza jakýchkoliv dokumentů, které nebyly vytvořeny za účelem našeho výzkumu. Záznamem mohou být právě tak dobře psané dokumenty jako jakékoliv materiální stopy lidského chování.“¹⁶⁴ V mém případě hlavní zdroj informací představoval internet a jednotlivé webové stránky neziskových organizací. Výsledky analýzy tvoří významnou část mé práce. Korespondují s cíli empirické části práce 1-4. (viz. Kapitola 7.1. Cíle empirické části práce)

¹⁶² Disman, Miroslav. Jak se vyrábí sociologická znalost. Praha: Karolinum, 2002, str. 285.

¹⁶³ Hendl, Jan. Kvalitativní výzkum – základní metody a aplikace. Praha: Portál, 2005, str. 56.

¹⁶⁴ Disman, Miroslav. Jak se vyrábí sociologická znalost. Praha: Karolinum, 2005, str. 124.

- **Studium právních dokumentů**
- **Sekundární analýza dat**

Tato metoda je založena na studiu a vyhodnocení dat, která byla již shromážděna a zpracována pro jiný účel než pro účely této diplomové práce.¹⁶⁵ V mém případě se jednalo především o analýzu již existujících výzkumných prací, jako například: Vliv kvalifikace na uplatnění a mobilitu na českém trhu práce u migrantů ze třetích zemí, Jakub Grygar, Marek Čaněk, Jan Černík, Multikulturní centrum Praha, 2006. Zaměstnávání cizinců v České republice Část II: Závěrečná zpráva z empirického šetření: Milada Horáková, Danica Čerňanská, VÚPSV, prosinec 2001. Analýza přístupu imigrantek a imigrantů ke vzdělávání a na trh práce v České republice, MPSV, 2007. Trh práce a cizinci, kol. autorů, Chomutov 2006.

- **Konzultace s odborníky**

V rámci přípravné fáze výzkumu jsem absolvovala čtyři nestrukturované rozhovory s odborníky z Mezinárodní organizace pro migraci, která se také angažuje na poli pracovní migrace. Hlavním cílem konzultací bylo získat bližší informace o zkoumané problematice a konzultovat podobu výzkumu.

- **Polostrukturované individuální rozhovory**

V rámci praktické části diplomové práce jsem provedla 12 polostrukturovaných individuálních rozhovorů se zástupci NNO angažujícími se v oblasti pracovní migrace. Dva další respondenti využili možnost dotazníkového šetření. Struktura rozhovoru byla dána deseti výzkumnými otázkami, které jsem zformulovala na základě vytyčených výzkumných cílů. Sedm otázek bylo otevřených, tři uzavřené.

¹⁶⁵ Disman, Miroslav. Jak se vyrábí sociologická znalost. Praha: Karolinum, 2002.

7.3.2 Popis výzkumného vzorku

Na základě předchozí analýzy jsem identifikovala třicet tři neziskových organizací, které realizovali na území České republiky v letech 2006 – 2008 alespoň jeden projekt zaměřený na pracovní migraci. Kontakty na NNO jsem získala na základě rešerše internetových stránek vyhledaných organizací. Všechny dané organizace jsem telefonicky kontaktovala a snažila se domluvit osobní rozhovor či jinou formu rozhovoru. Preferovala jsem rozhovor s vedoucím daného projektu zaměřeného na pracovní migraci. Pokud v dané organizaci již koordinátor nepracoval, snažila jsem se získat respondenta, který se na projektu alespoň částečně podílel. Proběhlo 14 rozhovorů z toho 10 osobních individuálních rozhovorů, dva telefonické rozhovory a dva respondenti zaslali své odpovědi emailem. Z každé organizace byl veden rozhovor pokaždé jen s jedním respondentem. Respondenti, kteří zvolili jiný typ rozhovoru, než osobní, byli většinou z neziskových organizací se sídlem mimo Prahu. Neziskové organizace, které se výzkumu aktivně neúčastnily tak činily především z důvodu absence daného projektového koordinátora¹⁶⁶, nedostatku času, či jiných důvodů.

7.3.3 Průběh rozhovorů

Rozhovory probíhaly v září a říjnu roku 2008. Výběr místa, jsem nechala na respondentech. Všechny rozhovory se konaly na pracovištích respondentů, trvaly od 20 do 60 minut a byly předem prezentovány jako anonymní. Během čtyř rozhovorů jsem si dělala poznámky, ostatní jsem se svolením respondentů natáčela na diktafon a následně přepisovala. Každý rozhovor je v písemné a anonymizované formě k dispozici.

¹⁶⁶ Řada organizací v současné době žádný projekt zaměřený na pracovní migraci nemá, po skončení daného projektu jeho realizátoři z organizace odešli.

7.3.4 Možná rizika výzkumu

V případě tohoto výzkumu jsem si vědoma dvou základních možných zdrojů zkreslení. Hlavním rizikem je neúplný vzorek respondentů. Ze třiceti tří organizací byl realizován rozhovor se zástupci čtrnácti neziskových organizací. Dalším rizikem je možné zkreslení, které mohlo nastat v případě rozhovorů, které nebyly nahrávané na diktafon.

7.3.5 Poznámky k výzkumu

Následující prezentace výsledků výzkumu představuje symbiózu dvou přístupů. Kapitoly: Formy a počty neziskových organizací, Regionální členění neziskových organizací, Finanční zdroje a Typy projektů jsou prezentací analýzy dokumentů. Další kapitoly již prezentují **kvalitativní analýzu rozhovorů**. V rámci kvalitativní analýzy rozhovorů nejprve každou otázku analyzují zvlášť, na konci každé kapitoly shrnují dílčí výsledky. Závěr práce představuje zároveň závěrečné shrnutí výzkumu.

7.4 Formy a počty neziskových organizací

Na území České republiky působí od roku 2006 třicet tři neziskových organizací, které se zabývají alespoň jedním aspektem pracovní migrace. Dvě z nich mají pobočky, které se rovněž angažují v této problematice. Nejrozšířenějším statutem je občanské sdružení, které tvoří formu dvaceti organizací z celkového počtu třiceti tří. Jednou z nejvýznamnějších organizací na tomto poli je Charita Česká republika, která tvoří díky své rozvětvené struktuře a širokému rozsahu poskytovaných služeb, druhou nejčastější právní formu - církevní organizace.

Základní kostru Charity tvoří šest diecézních a dvě arcidiecézní charity. Devátým subjektem s vlastní právní subjektivitou, je Česká katolická charita - Domovy duchovních a řeholnic. V čele každé diecézních či arcidiecézní charity stojí ředitel a prezident a základní složku zde tvoří farní, oblastní nebo městská charita. V dnešní době existuje přibližně více než tři sta padesát FCH, OCH a MCH. Dohromady provozují a zřizují v ČR přes pět set projektů. Národní centrálu tvoří

sekretariát, který zajišťuje servis pro celou organizační strukturu Charity na území České republiky a je zároveň sídlem statutárního zástupce - ředitele Charity.¹⁶⁷

V České republice se v oblasti pracovní migrace v rámci charitní sítě angažují dvě arcidiecéze, pět diecézí a jedna farní charita. Určitým zastřešujícím způsobem také sekretariát.

Z mezinárodních organizací jsou to především tři organizace, které mají alespoň jeden projekt zaměřený na pracovní migraci. Poslední právní formou, která se vyskytla pouze jednou, je obecně prospěšná společnost.

V České republice od roku 2006 působilo třicet tři neziskových organizací zaměřených na pracovní migraci, či poskytujících v této sféře nějakou službu. Převážná většina má podobu občanských sdružení. Druhou nejčastější formou je církevní organizace, kterou tvoří rozsáhlá síť Charity Česká republika. Mezi další formy patří mezinárodní organizace a obecně prospěšná společnost.

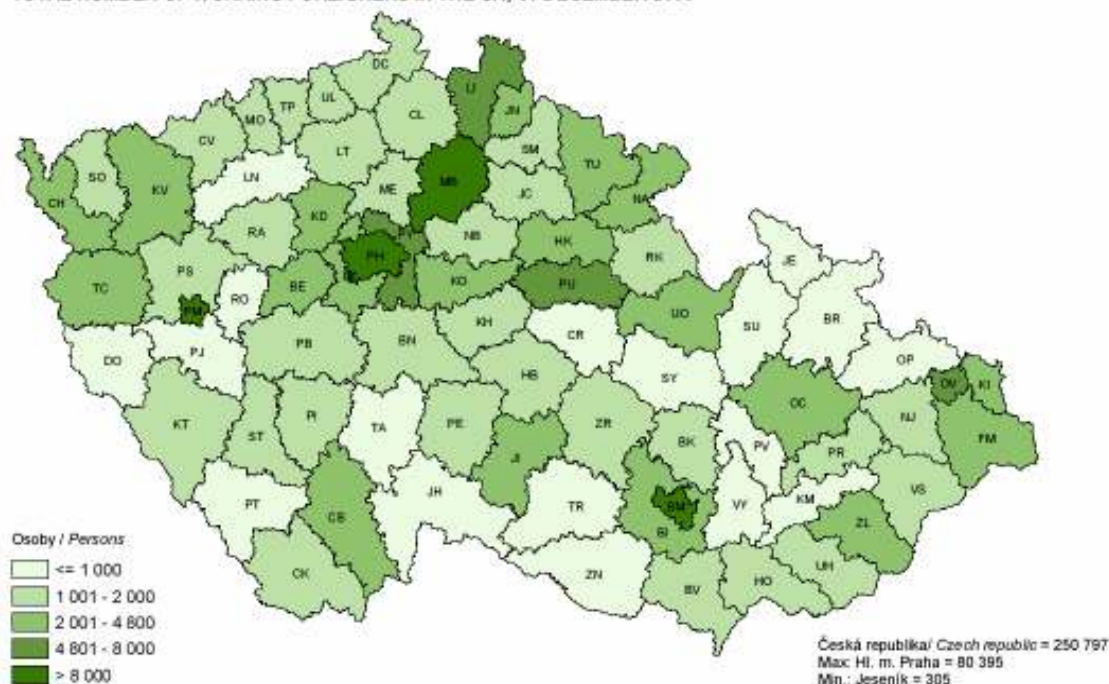
7.5 Regionální členění neziskových organizací

Neziskové organizace patří mezi klíčové aktéry systému integrace cizinců v oblasti pracovní migrace. Tvoří zásadní styčný bod jak na poli prevence, tak krizové pomoci. Zásadní otázkou efektivity služeb je však jejich dostupnost. Převážná většina neziskových organizací angažujících se v oblasti pracovní migrace působí v hlavním městě České republiky. Z celkového počtu třiceti tří organizací a čtyř dalších poboček jich má devatenáct sídlo v Praze. Po tomto vysokém čísle následuje strmý sestup, v Brně a v Českých Budějovicích poskytují služby cizincům tři neziskové organizace, v Olomouci a Plzni dvě. Jedna nezisková organizace působí v Jihlavě, Zlíně, Pardubicích, Ústí nad Labem, Litoměřicích, České lípě, Hradci králové a Žatci.

¹⁶⁷ Organizační struktura (on line). Praha, Charita Česká republika, (cit. 2008-08-09), dostupné z <http://www.charita.cz/article.asp?nArticleID=456&nDepartmentID=271&nLanguageID=1>.

Mapa č.2. Počet pracujících cizinců celkem v ČR k 31.12.2006

POČET PRACUJÍCÍCH CIZINCŮ CELKEM V ČR K 31. 12. 2006
TOTAL NUMBER OF WORKING FOREIGNERS IN THE CR; 31 DECEMBER 2006

Zdroj: ČSÚ, Cizinci v ČR 2007 (on line) Praha 2007 [cit. 2. 10. 2008]. Dostupné z [http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/A700447EA0/\\$File/141407_kt10.pdf](http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/A700447EA0/$File/141407_kt10.pdf)

Mapa č.3. Počet neziskových organizací angažujících se v oblasti pracovní migrace

Pramen: vlastní výzkum.

Při komparaci výše umístěných tabulek je možné sledovat zásadní disharmonické jevy v síti neziskových organizací a výskytu pracujících cizinců. Část západních Čech je nepokrytá, ač je to oblast s výrazným počtem cizinců. V Karlovarském kraji neexistují žádné neziskové organizace, které by se orientovaly na pomoc cizincům, i přes to, že jich tu žije několik tisíc. Stejně je na tom také Moravskoslezský kraj. Víceméně podobně jsou na tom cizinci ve Zlínském kraji, Pardubickém, Královéhradeckém, Libereckém kraji a na Vysočině. V těchto krajích se vyskytuje vždy jedna organizace poskytující některou ze služeb v oblasti pracovní migrace. Například ve Zlínském kraji se však jednalo o pobočku SOZE, která v současné době žádný projekt zaměřený na pracovní migraci nemá. Více než osm tisíc pracujících cizinců se vyskytuje na Plzeňsku a Brněnsku, zde jsou dvě a tři neziskové organizace. Jeden respondent z brněnské neziskové organizace mimo výzkum uvedl, že by uživil ještě jednoho pracovníka na plný úvazek v rámci poradenské činnosti, ale jako tristní tento stav rozhodně nehodnotil. Největší koncentrace pracujících cizinců na území České republiky je ve Středočeském kraji. Zde se vyskytují neziskové organizace pouze na území Prahy a to v relativně vysokém počtu, který by dle mého názoru mohl vést ke konkurenční atmosféře. Jediná organizace, která vytváří širší síť je Charita Česká republika. Ostatní organizace se většinou nečlení na organizační jednotky, bývají pouze místně příslušnou organizační jednotkou, nebo mají nanejvýš dvě pobočky.

Kvalitu sítě neziskových organizací bych hodnotila jako velmi nerovnoměrnou a nedostačující a to především z následujících důvodů:

- V oblastech, kde se vyskytuje vysoký počet pracujících cizinců, často neexistuje žádná nezisková organizace, která by jim pomohla řešit jejich případné problémy a potřeby. Pro řadu cizinců je ekonomicky náročné dojíždět do vzdálenějších míst.
- Pokud se v dané oblasti vyskytuje pouze jedna nezisková organizace, často má jen úzký profil služeb a není tak schopná naplnit potřeby cizinců. Jako exemplární příklad lze uvést Kraj vysočina a službu; výuka českého jazyka orientovanou na pracovní prostředí. V kraji Vysočina funguje pouze Občanská poradna Jihlava, která nemá žádný projekt na příklad zaměřený na vzdělávání. Cizinec, který pracuje v této oblasti a

pro svoji práci potřebuje znalost češtiny, má nejbližší možnost výuky v Brně.

- Převážná většina kvalitních organizací je soustředěna v hlavním městě, což jasně poukazuje na disharmonii sítě. Tento jev může vést místo ke spolupráci ke konkurenčnímu prostředí, o kterém se zmiňuje také výzkum Analýza přístupu imigrantek a imigrantů ke vzdělávání a na trh práce v České republice: „Domníváme se, že to může být důsledkem ‘boje o jedny peníze’, snahy vyhovět pokud možno podmínkám všech relevantních grantů pro financování činnosti neziskových organizací, neochoty zariskovat a profilovat se na úžeji definovanou cílovou skupinu či neochoty spolupracovat na partnerském základě. Není sporu, že získání klientely z řad cizinců z tzv. třetích zemí (zvláště pak z některých národnostních komunit) je velmi náročné. Zacílení by mohlo přinést kýžený efekt – lepší startovní pozici pro oslovení klientů.“¹⁶⁸

Neziskové organizace si tuto skutečnost zřejmě uvědomují, což dokládá například existence projektu „Mobilní služby pro imigranty“. V rámci tohoto projektu byly uskutečňovány mobilní poradenské služby v kraji Pardubickém, Libereckém, Plzeňském, Karlovarském, Jihočeském, Zlínském a v kraji Vysočina. Cílovou skupinou byly všechny osoby cizí státní příslušnosti s jakýmkoliv pobytovým statutem. Hlavním účelem této činnosti bylo zvýšení legální zaměstnatelnosti cizinců ve vybraných krajích, jejich udržení se na trhu práce a jejich celková integrace do české společnosti. Poradenství zahrnovalo především asistenci v orientaci v pracovně-právních předpisech, komunikaci s potenciálními zaměstnavateli, vyhledávání zaměstnání, vyhledávání možností vzdělání, pomoc se sepsáním životopisů, průvodních dopisů i simulace přijímacích pohovorů u zaměstnavatelů. Součástí snah bylo i vytvoření nových neziskových organizací, které by po skončení projektu pokračovaly v poskytování služeb cizincům.¹⁶⁹ Jak se zdá posledně jmenovaný cíl se nepodařilo příliš naplnit. Jedná se bezesporu o velmi záslužnou iniciativu, která však

¹⁶⁸ Analýza přístupu imigrantek a imigrantů ke vzdělávání a na trh práce v České republice, MPSV, 2007, str. 67.

¹⁶⁹ Mobilní služby pro imigranty (on line), Praha, OPU, (cit. 2008-08-09), dostupné z <http://opu.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=129&Itemid=25&lang=cs>.

nemůže být konečným řešením. Určitý diskutabilní rozměr lze spatřovat v otázce efektivity vynaložených nákladů na jeden kontakt nebo klienta.¹⁷⁰

7.6 Finanční zdroje neziskových organizací

Hlavní finanční zdroje neziskových organizací angažujících se v oblasti pracovní migrace je možné rozdělit do čtyř základních okruhů. První okruh tvoří státní instituce, kraje a města. Nejvýznamnějším poskytovatelem grantů na projekty zaměřené na pracovní migraci je Ministerstvo práce a sociálních věcí a Ministerstvo vnitra. Dva projekty zaměřené na vzdělávání pracovních migrantů podpořilo také Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Krajské rozpočty netvoří příliš významný prvek, přesto se v této oblasti také angažují. Z měst je to pouze hlavní město Praha, které zásadnějším způsobem financuje projekty zaměřené na pracovní migraci.

Druhý okruh tvoří finance, které k nám plynou ze zahraničních zdrojů, především z Evropské unie. Projekty podporuje především Evropský sociální fond, Evropský uprchlícký fond, Evropská komise a Evropská kulturní nadace. Mezi nejvýznamnější impulsy, které vychází zvenčí a jsou přerozdělovány tuzemskými orgány a nadacemi, patří Jednotný programový dokument pro Cíl 3 (JPD 3) regionu NUTS 2 hlavní město Praha. „Jde o program, který je spolufinancován z Evropského sociálního fondu. Padesáti procenty z ESF, a druhou polovinou z národních veřejných zdrojů - státního rozpočtu a rozpočtu hlavního města Prahy. Hlavním cílem programu je efektivní trh práce, založený na kvalifikované pracovní síle, konkurenceschopnosti zaměstnavatelů, využití výzkumně-vývojového potenciálu regionu, sociální integraci ohrožených skupin a rovnosti příležitostí při respektování zásad udržitelného rozvoje.“¹⁷¹

Celkovou odpovědnost za program JPD 3 má Ministerstvo práce a sociálních věcí, které zastává funkci tzv. řídicího orgánu, zprostředkujícími orgány jsou Správa služeb zaměstnanosti MPSV, hlavní město Praha (MHMP) a Nadace rozvoje občanské společnosti (NROS).¹⁷²

¹⁷⁰ Analýza přístupu imigrantek a imigrantů ke vzdělávání a na trh práce v České republice, MPSV, 2007, str. 67.

¹⁷¹ Evropský sociální fond v ČR (on line). Praha, MPSV (cit. 2009-01-2), dostupné z <http://www.esfcr.cz/clanek.php?lg=1&id=216>.

¹⁷² Evropský sociální fond v ČR (on line). Praha, MPSV (cit. 2009-01-2), dostupné z <http://www.esfcr.cz/clanek.php?lg=1&id=216>.

Druhý nejvýznamnější podnět představuje Iniciativa Společenství EQUAL spolufinancovaná z Evropského sociálního fondu (ESF), která představuje jeden z nástrojů na dosažení cílů Evropské strategie zaměstnanosti ESZ. „Tato Iniciativa podporuje na celém území EU mezinárodní spolupráci při vývoji a prosazování nových nástrojů boje se všemi formami diskriminace a s nerovnostmi na trhu práce. Cílem Iniciativy je tedy vyvinout a prosadit nástroje na podporu příslušníků znevýhodněných skupin (dlouhodobě nezaměstnaných, nízko kvalifikovaných, absolventů škol, starších občanů, osob se zdravotním postižením, etnických menšin, žen, azylantů apod.), kteří se střetávají s diskriminací či nerovným zacházením buď přímo v zaměstnání, nebo při hledání zaměstnání. Jedna z tematických oblastí Iniciativy Společenství EQUAL je zaměřena pouze na problematiku sociálního začleňování a pracovního uplatnění žadatelů o azyl.“¹⁷³

Třetí okruh představují nadace. Nejvýznačnější je zde Nadace rozvoje občanské společnosti (NROS), Nadace VIA a Open Society Fund Praha. Poslední okruh tvoří vlastní finanční zdroje, které k financování projektů využívá pouze Charita Česká republika v podobě Tříkrálové sbírky.

Firemní sponzoring není v České republice na vysokém stupni, přesto hodnotím jako negativní jev fakt, že se na financování projektů zaměřených na pracovní migraci, tedy na oblast, která s nimi přímo souvisí, nepodílí žádná firma, či zaměstnavatel cizinců. S financováním je spojena řada dalších problematických okruhů, z nichž některé jsou rozebrány v kapitole „Současné problémy neziskových organizací.“

7.7 Typy projektů

V České republice působí od roku 2006 třicet tři neziskových organizací, které mají jeden a více projektů zaměřených na pracovní migraci. Většina organizací koordinuje či koordinovala několik projektů najednou, které se typově často překrývaly. V zásadě se dají projekty orientačně rozdělit do několika skupin.¹⁷⁴ Velmi typické však je, že jeden projekt v sobě zahrnuje jednu až více zde jmenovaných

¹⁷³ Evropský sociální fond v ČR(on line). Praha, MPSV (cit. 2009-01-2), dostupné z <http://www.esfcr.cz/clanek.php?lg=1&id=216>.

¹⁷⁴ Autorčino rozdělení.

skupin. Jako příklad lze uvést projekt „Aktivní přístup k zaměstnání“ organizace Poradna pro integraci, který nabízí poradenské služby zároveň se vzdělávacími.¹⁷⁵

Poradenství

Nejčastějším typem projektů neziskových organizací je poradenství, jehož součástí je pracovní právní poradenství. Tento typ služby poskytuje většina neziskových organizací. Jednotlivé služby, které jsou cizincům poskytovány, se u individuálních organizací liší. Na jedné straně stojí menší organizace nabízející základní služby, jako je základní a odborné sociální poradenství včetně právního poradenství, popř. doprovod na úřady. Na straně druhé stojí rozvětvené projekty, které mají široký záběr. Jako příklad lze jmenovat projekt Organizace pro pomoc uprchlíkům (OPU) „Mobilní služby pro imigranty“. Hlavním cílem tohoto projektu bylo zvýšení legální zaměstnatelnosti cizinců v sedmi vybraných krajích České republiky, jejich udržení se na trhu práce a jejich celková integrace do české společnosti. Originalita projektu spočívala ve vyplnění „bílého místa“ v krajích, s malým počtem pomáhajících neziskových organizací a vysokým počtem pracujících cizinců. Mobilní poradenství cizincům zde zahrnovalo: asistenci a orientaci v pracovních právních předpisech, komunikaci s potenciálními zaměstnavateli, vyhledávání zaměstnání, vyhledávání možností vzdělání, pomoc se sepsáním životopisů, průvodních dopisů i simulace přijímacích pohovorů u zaměstnavatelů, v některých případech základní výuka PC, doprovody na jednotlivé instituce, pomoc se zprostředkováním zaměstnání.¹⁷⁶

Cílové skupiny projektů zaměřených na poradenství definovala většina organizací různě. Ve většině případů však organizace pomáhají všem - s cizí státní příslušností s jakýmkoliv pobytovým statutem. Charita Česká republika má například ve své definici cílové skupiny mimo jiné uvedený také obecný pojem „cizinci“, do kterého je možné zařadit jakoukoliv osobu cizí státní příslušnosti.¹⁷⁷ Z organizací,

¹⁷⁵ Poradna pro integraci (on line), (cit. 2008-08-09), dostupné z <<http://www.cizinci.cz/clanek.php?lg=1&id=381>>.

¹⁷⁶ Projekty (on line), Praha, Multikulturální centrum, (cit. 2008-08-09), dostupné z <http://www.migraceonline.cz/eknihovna/index.shtml?AA_SL_Session=c6510d6c7c014d2ada7f8a130966c211&nocache=invalidate&sh_itm=76ec0e77f5a6356aad55a4efaff628a2&add_disc=1>.

¹⁷⁷ Poradna pro cizince a uprchlíky (on line), Plzeň, Diecézní Charita Plzeň, 2008, (cit. 2008-05-14), dostupné z <http://www.kadel.cz/dchp/mainsources/default.htm>.

kteří mají ve své definici nějaké omezení, je možné jmenovat například Centrum pro integraci cizinců, které se výslovně nezabývá poradenstvím pro azylanty.¹⁷⁸

Vzdělávání

Druhým nejčastějším typem projektu, který ve sledovaných letech neziskové organizace realizovaly, byly vzdělávací projekty. Vzdělávací projekty pořádané neziskovými organizacemi představují pro migranty často jedinou možnost, jak se přiblížit pracovní příležitosti. Součástí některých komplexnějších vzdělávacích projektů je také individuální sociální práce s klientem. Příkladem může být projekt „Work in Czech“, kde sociální pracovník pomáhá nalézt migrantovi vhodné zaměstnání především tím, že ho vede k dodržení tzv. individuálního plánu. Tento plán je sestaven z dílčích cílů: sestavení skills audit, nostrifikace diplomu, absolvování jednotlivých kurzů, aktivní hledání práce.¹⁷⁹ Kurzy jsou dostupné především proto, že jsou ve většině případů neplacené. Lze je rozdělit do několika základních kategorií:

- Výuka českého jazyka

Představuje nejčastější a nejžádanější kurz. Na konci kurzu lze získat osvědčení o absolvování, či jiný oficiální dokument.

- Kurz PC

Zvládnutí práce s počítačem a internetem představuje pro migranty další zásadní přiblížení k pracovní nabídce. Kurzy jsou ukončeny zkouškou a následným získáním osvědčení o absolvování.

- Orientace na trhu práce; interkulturní vzdělávání

Představuje dle mého názoru jednu ze zásadních oblastí, která není v České republice příliš rozvinuta. Mezi konkrétní výuková témata patří například: psaní životopisu, příprava na přijímací pohovor, úvod do sociálního a právního systému v ČR. Most pro lidská práva v rámci svého „Kurzů orientace na trhu práce“ učí

¹⁷⁸ Centrum pro integraci cizinců; Poradenství (on line), Praha, CIC, (cit. 2008-08-07), dostupné z http://www.cicpraha.org/socialni_poradenstvi.php.

¹⁷⁹ Systémová podpora pracovního uplatnění azylantů a cizinců dlouhodobě žijících v České republice (on line), SOZE 2005, (cit. 2009-01-01), dostupné z <http://soze.cz/workinczech/showpage.php?name=nab>.

migranty především: jak si najít sám práci, jak komunikovat s potenciálním zaměstnavatelem a jak se v práci chovat.¹⁸⁰

- Autoškola

Dvě neziskové organizace přispívají na kurzy autoškoly.

- Motivační kurzy

Pořádají je dvě neziskové organizace, které se tím snaží především pomáhat nalézt ztracenou motivaci k hledání zaměstnání.¹⁸¹

- Rekvalifikační kurzy

Jsou velmi důležitou cestou k získání vzdělání v oboru migranta a k možnosti získat pro kvalifikaci platný doklad. „Po absolvování rekvalifikačního kursu získáte osvědčení akreditované Ministerstvem školství ČR. Toto osvědčení Vás opravňuje k výkonu příslušné profese v ČR, případně k získání živnostenského osvědčení v určité oblasti.“¹⁸²

Oblast vzdělávání není dle mého názoru v České republice ze strany neziskových organizací uspokojivě nastavena. Kurzy jsou pro velkou část migrantů místně nedostupné, chybí informační propojenost mezi neziskovými organizacemi a kontinuita kurzů, která však může být způsobena mimo jiné nastaveným systémem financování. Z kurzů, které zcela chybí či jsou poskytovány jen v malé míře, lze jmenovat například kurzy cizích jazyků, či interkulturní kurzy. Se vzděláváním je spojena řada problematických okruhů, na které poukázaly mimo jiné výsledky výzkumu. Řada pracovníků neziskového sektoru také projevila nesouhlas s nezaplatnými kurzy. Dle jejich názoru takto nastavený systém je pro žáky nemotivující.¹⁸³

¹⁸⁰ Kurz orientace na trhu práce (on line). Most pro lidská práva, (cit. 2008-08-09), dostupné z <http://www.mostlp.org/view.php?cisloclanku=2008100005>.

¹⁸¹ Systémová podpora pracovního uplatnění azylantů a cizinců dlouhodobě žijících v České republice (on line), SOZE 2005, (cit. 2009-01-01), dostupné z <http://soze.cz/workinczech/showpage.php?name=nab>.

¹⁸² Berkat. <<http://www.berkat.cz/sekce.php?id=1>>[cit. 14.8 2008].

¹⁸³ Rozhovor č. 14.

Osvěta a informační projekty

Osvěta je v kontextu pracovní migrace v České republice velmi potřebná. Zaměstnávání cizinců je stále ještě opředeno mnohými mýty a bývá vnímáno jak ze strany širší veřejnosti, tak ze strany zaměstnavatelů jako ne zcela bezproblémové. Z projektů, které se zaměřovaly na tento aspekt, bych ráda jmenovala:

- Centrum pro integraci cizinců, o. s. - „Praktické rady a tipy pro potenciální zaměstnavatele cizinců s trvalým pobytem a azylantů“
- „Cílem projektu je usnadnit cizincům s trvalým pobytem a azylantům proces hledání práce, zaměstnavatelům přijímání cizinců do řádného pracovního poměru a ukázat, jak lze předcházet nedorozuměním, která mezi cizinci a zaměstnavateli v komunikaci vznikají. Obsahem projektu je vytvoření a distribuce informačních letáčků pro potenciální i skutečné zaměstnavatele cizinců a další aktivity zaměřené na podporu pracovní integrace této cílové skupiny prostřednictvím přímého poradenství a vzdělávacích aktivit cizinců.“¹⁸⁴
- Multikulturní centrum – „Czech Made? Proti dvojitým standardům a vykořisťování migrantů na pracovním trhu“

Záměrem projektu bylo upozornit na vykořisťování zahraničních pracovníků v nejrůznějších odvětvích české ekonomiky. „Cílem projektu je vyvolat veřejnou debatu prostřednictvím vzájemně se doplňujících šesti modulů (investigativní výzkum, vytvoření informačního portálu, tréninkové semináře, výstava, promítání filmů spolu s veřejnými debatami a lobbying), jež by vedla k formulování politické strategie, v rámci níž by byl zajištěn dostatečný přísun pracovní síly, aniž by byla ohrožena lidská a sociální práva migrujících pracovníků.“¹⁸⁵

¹⁸⁴ Ministerstvo práce a sociálních věcí (on line), Praha: MPSV, 2008 (cit. 2008-10-07), dostupné z <http://www.cizinci.cz/clanek.php?lg=1&id=439>.

¹⁸⁵ Migrace (on line). Praha Multikulturní centrum, (cit. 12. 9. 2008), dostupné z <http://www.mkc.cz/cz/migrace.html#a7>.

- Multikulturální centrum – „Ne o nás bez nás: Přenášení debaty o pracovní migraci do zemí původu“

Další projekt Multikulturálního centra, který užívá metodu akcí pro veřejnost, které jsou často spojeny s uměním, aby oslovil co nejširší veřejnost.¹⁸⁶

- „Práce je jinde/Work is elsewhere - Debata o mobilitě ve střední Evropě“

Cílem tohoto projektu bylo obrátit pozornost veřejnosti na možné výhody i cenu pohybu pracovních sil a na existenci právních, kulturních a ekonomických překážek. Součástí aktivit byla fotografická výstava, portál o mobilitě, kurzy na vysokých školách a další.¹⁸⁷

Velmi důležitým zdrojem informací pro cizince i zaměstnavatele jsou webové stránky. V České republice existuje řada informačních webových stránek, mezi nejznámější patří:

www.domavcr.cz

Webové stránky „Doma v České republice“ vznikly v rámci Pilotního projektu „Integrace cizinců a podpory organizací a sdružení komunit cizinců na území České republiky.“ Zadavatelem tohoto projektu bylo Ministerstvo práce a sociálních věcí, odbor migrace a integrace cizinců v roce 2003. MPSV dále stránky podporovalo v rámci projektu ČHV a IOM “Empowering migrants: Integration through Information and Training of Public Officials and NGOs” financovaného z prostředků Evropské unie v roce 2005-2006.¹⁸⁸ Správcem těchto stránek je IOM Praha. Mimo MPSV a Evropské unie se podílí na obsahu webu také řada neziskových organizací; Multikulturální centrum Praha, Poradna pro uprchlíky, Poradna pro integraci, Institut zdravotní politiky a ekonomiky. Web je nástrojem integrace, který pomáhá cizincům praktickými radami a informacemi. Stěžejní část tvoří databáze Rady pro

¹⁸⁶ Migrace (on line). Praha Multikulturální centrum, (cit. 12. 9. 2008), dostupné z <http://www.mkc.cz/cz/migrace.html#a5>.

¹⁸⁷ Migrace (on line). Praha Multikulturální centrum, (cit. 12. 9. 2008), dostupné z <http://www.mkc.cz/cz/migrace.html#a5>.

¹⁸⁸ O webu (on line), Praha, IOM, (cit. 2008-05-14), dostupné z <http://www.domavcr.cz/o-webu>.

život v České republice, kde je možné nalézt řadu praktických informací jako například informace o tom, jaké doklady jsou zapotřebí pro sňatek cizinců nebo při narození dítěte na území ČR, jak si zařídit zdravotní pojištění, nebo jak postupovat při uzavírání smlouvy o nájmu bytu. Cílem stránek, které jsou k dispozici v šesti jazycích, je zvýšení úrovně informovanosti cizích státních příslušníků dlouhodobě usazených v České republice. Pro aktuální sdělení, či pro informace o dění v komunitách je zde sekce Novinky. Jednotlivé časopisy komunit je možné stáhnout v sekci Časopisy online. Na stránkách jsou dále k dispozici užitečné kontakty v Adresáři kontaktů; společenské a kulturní dění je možné sledovat v Kalendáři akcí. Je zde také sekce Lidé a země, kde jsou umístěny populární formou napsané články o komunitách cizinců v ČR, o jejich zemích původu a o zajímavých aspektech mezinárodní migrace. Součástí webu je také databáze Pracovní migrace, kde je možné nalézt odkaz a základní informace o Pilotním projektu „Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků“, odkaz na projekt Charity ČR Legální pracovní migrace z Ukrajiny a odkaz na informace o Zelených kartách, plánovaném projektu MPSV atd.¹⁸⁹

<http://www.migraceonline.cz/>

Webové stránky Multikulturního centra Praha nabízí především všeobecné informace o migraci, články, odborné studie, diskuse o novelách zákonů, projekty atp.

<http://opu.cz/>

Stránky Organizace pro pomoc uprchlíkům poskytují především informace o sociálním a právním poradenství zejména v oblasti pobytového statusu, zaměstnání, vzdělávání v České republice, komentují a připomínají právní normy a informují o realizovaných projektech pro tuto oblast.

Nezanedbatelnou součástí osvěty je také publikační činnost. Zde je možné jmenovat například obecně prospěšnou společnost Člověk v tísni, či Charitu Česká republika. Za ediční činnost potom neziskovou organizaci Slovo 21.

¹⁸⁹ O webu (on line), Praha, IOM, (cit. 2008-05-14), dostupné z <<http://www.domavcr.cz/o-webu>>.

Výzkumná činnost

Projekty zaměřené na výzkum oblasti pracovní migrace jsou v České republice poměrně ojedinělé. Systematicky a dlouhodobě se výzkumné činnosti nevěnuje žádná nezisková organizace. Mezi významné počiny patří od roku 2006 například studie: GRYGAR, J. / ČANĚK, M. / ČERNÍK, J. (2006): Vliv kvalifikace na uplatnění a mobilitu na českém trhu práce u migrantů z třetích zemí. Praha. Multikulturní centrum Praha. Jako další lze jmenovat projekt Work in Prague (celým názvem Systémová podpora pracovního uplatnění cizinců a azylantů na trhu práce v Praze). Tento projekt, jehož součástí byl rozsáhlý výzkum s názvem „Postavení cizinců na trhu práce v hlavním městě Praze“, byl podpořen ze zdrojů Evropského sociálního fondu a MPSV ČR (Equal II). Organizace pro pomoc uprchlíků je držitel projektu. Partnerskými organizacemi jsou: Centrum pro integraci cizinců, Sdružení občanů zabývajících se emigranty, Slovo21, Hospodářská komora a Odbor pro migraci a integraci cizinců Ministerstva práce a sociálních věcí.¹⁹⁰

Další

V rámci jednotlivých projektů zaměřených na pracovní migraci jsou migrantům nabízeny další služby, které zatím nebyly popsány. Pro úplnost uvádím jejich stručný popis.

a) Zapojení do pracovního procesu přímo neziskovou organizací.

Jako příklad lze jmenovat projekt neziskové organizace Berkat „InBáze“, v rámci kterého mohou migranti pracovat v tzv. Ethnocatering, či Šicí dílně.

b) Podpora a pomoc při hledání zaměstnání.

- *Individuální podpora a pomoc při hledání zaměstnání* - Pracovník neziskové organizace pomůže klientovi sestavit individuální vzdělávací plán, popřípadě najde vhodný rekvalifikační kurz.¹⁹¹

¹⁹⁰ Work in Prague (on line) (cit. 14. 9. 2008), dostupné z http://wip.opu.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=2&Itemid=13.

¹⁹¹ <http://www.berkat.cz/dokument.php?skin=1&id=180>.

- *Doprovázení a asistence při jednání na úřadech* – V několika případech neziskové organizace pomáhají se zajištěním asistence při jednání na úřadech práce, cizinecké policii, při hledání zaměstnání atd. Do výkonu této služby jsou často zapojováni dobrovolníci.¹⁹²

Na závěr zmapování projektů zaměřených na pracovní migraci uvedu podrobněji dva, které se vymykají svým posláním a působením předešlým kategorizacím.

„Aktivní výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků“

Pilotní projekt s původním názvem „Aktivní výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků“ byl zahájen v roce 2003 a plánován byl na pět let. Vzorem mu byl přistěhovalecký model kanadského Québecu. Hlavním cílem projektu bylo přivést do České republiky kvalifikované zahraniční odborníky s rodinami, schopné trvale se integrovat do české společnosti. Projekt reagoval na výsledky analýzy demografické situace na trhu práce provedené MPSV, podle které bude v roce 2030 chybět zhruba 420.000 osob. Migrace ze zahraničí je jednou z možných cest, jak tuto prognózu pozitivně ovlivnit. V souladu s usneseními vlády České republiky a dalšími navazujícími usneseními realizoval na základě požadavku Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky IOM Praha ve spolupráci s misemi IOM ve světě informační kampaň k pilotnímu projektu Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků v ČR a zemích, pro které je projekt určen. Hlavním cílem informační kampaně bylo šířit podrobné informace o pilotním projektu se záměrem motivovat kvalifikované zahraniční pracovníky z vybraných zemí ke vstupu projektu. K tomuto účelu vznikly nové webové stránky www.imigrace.cz, kde je možné nalézt veškeré podrobné informace o projektu. Stránky jsou k dispozici v patnácti jazycích. Mimo podrobných informací o tom, co projekt nabízí, o podmínkách vstupu, bodovém systému, příslušných dokladech a legislativě je zde možné také získat přihlášku do projektu. Zájemci o účast v projektu podávají přihlášku formou on-line z příslušné internetové stránky. Další podstatnou část stránek kampaně tvoří informace o možnostech získání práce v ČR. Na adrese www.praceprocizince.cz je možné umístit životopis, který bude okamžitě přístupný pro zaměstnavatele v České republice.

¹⁹² <http://www.berkat.cz/dokument.php?skin=1&id=180>.

IOM v rámci informační kampaně šířil různými kanály následující informaci;

1. Cílem projektu je vytvořit atraktivní podmínky pro odborníky ze zahraničí, aby se trvale usazovali v České republice. Tendenci posílit pracovní trh zahraničními odborníky můžeme sledovat u většiny vyspělých zemí. 2. Kvalifikovaní odborníci na trhu práce chybějí a situace se bude zhoršovat. Projekt je tedy pro Česko přínosem. 3. Kvalifikovaní pracovníci si prakticky nekonkurují a nebudou tak zvyšovat nezaměstnanost, naopak. „I v ČR, podobně jako v jiných vyspělých zemích, lze pozorovat jev označovaný odborníky jako tzv. paradox zaměstnanosti. Znamená to, že v době, kdy panuje poměrně velká nezaměstnanost, existuje ve stejných zaměstnaneckých sektorech rostoucí počet volných pracovních míst, která nelze obsadit domácími pracovníky, a to buď z důvodů nedostatečné kvalifikace, nebo pro nedostatečnou mobilitu. Podle německé studie "Formování přistěhovalectví -- podpora integrace" mohou kvalifikovaní přistěhovalci naopak zvyšovat poptávku po méně kvalifikované práci, a tak přispět ke snižování nezaměstnanosti.“¹⁹³ 4. Odborníci ze zahraničí jsou schopní lidé a budou čistými plátcí do systému sociálního zabezpečení, mohou pomoci řešit problém stárnutí obyvatelstva a krize důchodového systému. 5. „Migrace není negativní, nelze jí zabránit a je lepší ji řídit a profitovat z ní.“¹⁹⁴ Na speciální internetové aplikaci je dále možné nalézt příběhy a články jak úspěšných žadatelů, tak články týkající se rizik nelegální migrace. Důležitou součástí je sekce odkazů, kde si cizinec může vyhledat příslušný potřebný odkaz.¹⁹⁵

Asistenční systém zaměstnávání občanů Ukrajiny v ČR

Další významný projekt, který je v kontextu pracovní migrace posledních dvou let potřeba jmenovat, je projekt zahraniční rozvojové spolupráce Asistenční systém zaměstnávání občanů Ukrajiny v ČR. Tento projekt realizovala Charita Česká republika za podpory MPSV ČR a MV ČR. Asistenční systém vznikl propojením aktivit projektu MVČR a veřejné zakázky MPSV ČR.

Projekt zahraniční rozvojové spolupráce podporovaný *MV ČR* s názvem: „*Legální pracovní migrace z Ukrajiny*“, byl zaměřen na asistenční a poradenskou

¹⁹³ Podrobnější informace k vybraným aspektům pilotního projektu (on line), Praha, IOM, (cit. 2008-05-14), dostupné z <http://www.imigrace.cz/?lang=cz&article=detailed_info>.

¹⁹⁴ Tamtéž.

¹⁹⁵ Projekt Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků (on line) Praha, MPSV, IOM 2008 (cit. 2008-08-09), dostupné z <http://www.imigracecz.org/?lang=cz&article=home>.

službu při zprostředkování pracovních míst pro potenciální migranty v rámci třech konzultačních center na Ukrajině -Užhorod, Lvov a Charkov.¹⁹⁶

Veřejná zakázka MPSV ČR s názvem „*Realizace aktivit působících preventivně proti nelegální pracovní migraci do ČR z Ukrajiny*“ v první řadě zabezpečila provoz českých asistenčních center v místech Praha, Brno, Plzeň, Litoměřice a Hradec Králové, „které poskytují poradenství o možnostech legálního zaměstnání pro ukrajinské migranty v ČR, přispívají ke zvýšení informovanosti o rizicích spojených s nelegálním zaměstnáváním mezi českými zaměstnavateli i občany Ukrajiny směřujícími či již pobývajícími na území ČR a rovněž poskytují asistenci potenciálním pracovním migrantům v kontaktu s potenciálními zaměstnavateli, zastupitelským úřadem ČR a dalšími subjekty při výjezdu za prací do ČR tak, aby byly omezeny případy zneužití těchto osob subjekty stojícími mimo zákonný rámec.“¹⁹⁷

Mezi hlavní aktivity v rámci poskytovaného *asistenčního systému* patří školení pro pracovníky ukrajinských konzultačních center a rozsáhlá informační kampaň na Ukrajině a v ČR, pořádání prezentací pro zaměstnavatele a úřady práce či distribuce informačních materiálů, podpora kapacit partnerských organizací a spolupráce s ukrajinskými úřady. Cílem projektu je především přispět k omezení a prevenci zneužívání ukrajinských pracovních migrantů na českém trhu práce, k prevenci nelegální pracovní migrace a nelegálního zaměstnávání občanů Ukrajiny na území ČR, ke zvýšení informovanosti občanů Ukrajiny i českých zaměstnavatelů. Asistenční systém spolupracuje s MV ČR, MPSV ČR, úřady práce v ČR, Inspektoráty práce v ČR, Svazy zaměstnavatelů, nevládními subjekty.¹⁹⁸

Asistenční systém je v České republice zlomovým projektem také proto, že je zaměřen zcela ojediněle na cirkulační pracovní migraci. Bere tedy v potaz i rodnou zemi pracovního migranta. Ten po návratu do své země může investovat kapitál získaný v zahraničí, jako je například vzdělání, pracovní zkušenosti, zvýšení kvalifikace, finance atd., na Ukrajině, a tím přispěje nepřímo k ekonomickému a sociálnímu rozvoji zdrojové země.¹⁹⁹ O jednotlivých problematických aspektech

¹⁹⁶ O systému (on line), Praha, Charita česká republika, 2007, (cit. 2008-05-14), dostupné z <<http://www.praceproukrajince.cz/home/aboutSystem.wp>>.

¹⁹⁷ O systému (on line), Praha, Charita česká republika, 2007, (cit. 2008-05-14), dostupné z <<http://www.praceproukrajince.cz/home/aboutSystem.wp>>.

¹⁹⁸ O systému (on line), Praha, Charita česká republika, 2007, (cit. 2008-05-14), dostupné z <<http://www.praceproukrajince.cz/home/aboutSystem.wp>>.

¹⁹⁹ Tamtéž.

tohoto rozsáhlého a inovativního projektu dále v kapitole: Současné problémy neziskových organizací.

7.8 Projekty, které chybí – reflexe z „terénu“

V rámci této otázky se respondenti vyjadřovali jak k projektům, které v České republice dle jejich názoru zcela chybí, tak jmenovali projekty, které jsou potřebné, ale realizované jen zřídka. Pod jednotlivými typy projektů vždy uvádím konkrétní příklad odpovědi, která je v daném kontextu typická, či je více popisná než jiné.

Projekty, které by dle názoru respondentů bylo potřeba v České republice realizovat, na kterých se shodli více než tři respondenti:

- Projekty zaměřené na zaměstnavatele.

R1 – *„Chybí tady například to, co se my právě teď snažíme rozpumpovat. Jedná se o službu, která by navazovala na projekt zelených karet. Ale v jakési společenské rovině. Projekt je zaměřen na firmy, které zaměstnávají cizince. Snaží se podnítit společenskou odpovědnost. Projekt zn. Imigrations friendly, Uvidíme, jak se projekt rozjede. Bude podporovat sociální adaptaci. Hlavní rozdíl, který ho odlišuje od jiných integračních projektů je to, že neusiluje o dlouhodobou integraci, ale zaměřuje se na cirkulární migranty. (Kurzy, aby se mohli pohybovat na pracovním trhu)“*

R8 – *„Program pro zaměstnavatele, kteří se budou aktivně účastnit integrace migrantů.“*

- Projekty zaměřené na podporu cirkulační pracovní migrace.

R7 – *„Dále programy pro podporu cirkulární pracovní migrace s rozvojovým aspektem – pomoc s levným zasíláním remitencí, poradenství s investováním remitencí, motivace k udržitelnému návratu asistencí reintegračními projekty.“*

- Projekty zaměřené na nelegální pracovní migraci.

R3 – „Tak to by byl nějaký projekt na nelegální pracovní migraci, ale vzhledem k tomu, že je to téma, které je hodně horké a musel by se napřed jakoby úplně odstranit systém klientelismu, tak si myslím, že projekt toho kalibru v současné době na území ČR ani není možný. Protože by to prostě nefungovalo. Systém je postavený na závislosti klienta a té osoby, která je zde jako migrant, pokud by do toho vstoupil nějaký jiný neziskový sektor, tak by to fungovalo asi jen na principu nějakých agentur práce, které by zase nebyly tak efektivní, protože ten klientský systém funguje na té bázi, že vlastně krajan zprostředkuje krajanovi práci. Kdežto ty neziskové organizace by nikdy nebyly založeny na tom klientském principu. Takže jakoby nějaký takový efektivní projekt tady chybí, ale na druhou stranu momentálně neexistuje nějaký návrh na to, jak by to mohlo fungovat. Třeba Charita zprostředkovává a má zprostředkovatelnou práci na Ukrajině a mají tam s tím hodně velké problémy právě kvůli té šedé ekonomice.“

R7 – „... poradenství a možnost účinné asistence (hledání jiného zaměstnavatele a ochrana před hrozbami mafií) pro nelegální pracovníky, kteří chtějí řešit své postavení. Nyní mají dle zákona pouze možnost dobrovolného návratu a nejsou motivováni dostávat se z nelegálního postavení.“

- Projekty podporující výzkumnou činnost.

R2 – „Tak to je zase celá řada, tady toho v podstatě moc není. Hlavně by bylo přínosné konkrétní sledování jednotlivých migračních skupin. Chybí tady znatelně výzkumy.“

- Projekty zaměřené na informace a osvětu

R10 - „Velký problém v současné době je informovanost těch lidí, jednak před příjezdem do ČR a pak i po příjezdu. Jsou to hlavně okruhy pobytových otázek, pracovně právních vztahů, to s sebou opravdu přináší řadu problémů...Informační projekt by měl být zaměřen hlavně na terén, to znamená terénní program, přinášet informaci do míst, kde jsou ti lidé v přirozeném prostředí. Buď na pracovišti, nebo na ty ubytovny. Já také hodně pracuju s tím portálem domavcr.cz. A pak, se taky docela

osvědčili informační letáky v několikajazyčných mutacích, který nemusejí vážně vysvětlit ten problém, ale můžou upozornit na nějakou oblast, kde je třeba, aby ten cizinec byl informován a tomu jsem docela věřil. Určitě taky záleží na tom, jaká je to komunita. A pak mám ještě jeden typ a to je aktivita, kterou zahájí naše organizace a to je hotline v mateřském jazyce, nějaké té komunity. To znamená, že člověk, byť nemluví česky, se může obrátit přes telefon anonymně na linku, která by měla být, a mělo by se mu dostat nějaký asistence.“

Z dalších projektů, které jmenovali méně, než tři respondenti:

Projekt „na fungování družstev a zprostředkovatelských agentur.“²⁰⁰ Projekt zaměřený na terénní práce, poradenství, vzdělávání, rekvalifikační kurzy, zprostředkování práce. Dva respondenti na tuto otázku neodpověděli.

Dílčí shrnutí

Výzkum odhalil nedostatečnou nabídku projektů zaměřených na pracovní migraci. Většina respondentů uváděla několik typů projektů, které dle nich chybí, ač by byly při pomoci migrantům velmi žádoucí. Nedostatečnou nabídku dokladují také časté komentáře respondentů typu: „*tak to je zase celá řada, tady toho v podstatě moc není...*“.²⁰¹ Nejvíce jsou podle zaměstnanců neziskového sektoru potřebné v budoucnu rozvíjet projekty zaměřené na zaměstnavatele, na podporu cirkulační pracovní migrace, na nelegální pracovní migraci, projekty podporující výzkumnou činnost a projekty zaměřené na informace a osvětu.

7.9 Současné problémy neziskových organizací

Na otázku „S jakými se potýkáte největšími problémy v rámci své činnosti?“ odpověděli všichni respondenti vzácně stejně - s finančními. Největší problém, který byl v tomto kontextu zmiňován, představovala nejistota vycházející z grantového ročního systému:

²⁰⁰ Respondent 2.

²⁰¹ Respondent 2.

R3 – „Jsou to především finanční potíže a potom hlavně taková ta nejistota. Projekt máte většinou na dobu určitou a nevíte, co bude, až skončí. Obzvláště jsme to pocítili tento rok, protože byly potíže s výzvami na ESF a ty vyšly hrozně pozdě, některé oblasti do teď nejsou. Takže my nemůžeme pokračovat v projektech, v kterých se pokračovat mělo. Protože ministerstvo třeba dodnes nevypsalo výzvu.“

R4 – „Se zajišťováním finančních prostředků a to pravidelně a stejnoměrně rozložené v čase. Velmi těžko se plánuje“.

R5 – „Naše činnost je vázaná na dotace, které se každým rokem snižují. Potom jsme nuceni některé naše činnosti zrušit, pozastavit, či omezit. A to nás velice trápí.“

R11 – „Nedostatek finanční zdrojů a z toho vyplývající: nejistota, udržitelnost organizace, nutnost podávat nové grantové žádosti a překrývání projektů, nedostatek času a prostoru pro rozvoj organizace a nových/návazných aktivit, nedostatek lidských zdrojů.“

Pět respondentů ze čtrnácti označilo za problém, který brzdí jejich práci: byrokratizaci, nedostatečnou komunikaci a spolupráci se státní správou.

R9 – „Další obrovský problém je přebujelá byrokracie, ale to trápí asi celý neziskový sektor. Je potřeba neustále dokola vyplňovat stejné papíry. A samozřejmě také systém udělování grantů, který drží neziskovou v nejistotě.“

R7 – „...a složitou komunikací s některými částmi státní správy – jejich rozhodování je zdlouhavé a chybí lepší koordinace mezi jednotlivými ministerstvy.“

R 2 – „Problémů je celá řada. Hlavně je to ne spolupráce státního sektoru a celkově špatná struktura, vše se odehrává na Vnitru a například kraje a obce nedělají vůbec nic. A ani často neví, že něco dělat mají. To samé odbory. Takže hlavní problémy jsou v komunikaci a i celkově v přístupu k problému.“

R13 - Tady v Čechách z českých donorů je to MVČR, které vlastně tvoří politiku pracovní migrace do značné míry, tam se nám ne vždy daří reflektovat jejich

požadavky na administrativu projektů. Protože jestli něco děláme, tak to děláme v zahraničí a ty požadavky jsou řekněme přehnané, když to řeknu eufemisticky.

Pokaždé dva respondenti ze čtrnácti uvedli, že vnímají jako problém získávání informací, bezpečnostní rizika a personální potíže.

R9 – „Další velký problém, který jsme zaznamenali v průběhu naší práce, je nedostatečná informovanost a to i na úřadech práce.“

Pokaždé jeden respondent ze čtrnácti uvedl jako problém, který zatěžuje jeho organizaci:

- nepřesnou legislativu;
- systémové chyby v migrační politice.

R10 - „Tam byly problémy s komplikovanou a nejednoznačnou legislativou v oblasti pracovní migrace. To znamená různost výkladu podle toho, kdo zrovna aplikuje to které nařízení nebo zákon. Potom to, že se často mění ta legislativa, takže časté změny. A co ještě. Konkrétně k té pracovní migraci... Teď třeba řešíme situace, kdy lidé, kteří přijedou na pracovní víza, dostávají pokuty proto, že ještě nedostali kartu zdravotního pojištění, nicméně oni už jsou pojištěnci. Vidím to jako systémovou chybu a zkoušíme to nějakým způsobem řešit. Takže existují v celém tom migračním systému díry.“

- Xenofobní chování veřejnosti.

V nedávné době byl ukončen projekt „Asistenční systém zaměstnávání občanů Ukrajiny v ČR“ (viz. Kapitola č. 7.7. Typy projektů). Pracovníci, kteří se podíleli na tomto projektu, měli ve svých odpovědích tendenci jmenovat problémy spojené přímo s tímto projektem. Jelikož se jednalo o v České republice ojedinělý pilotní projekt, který navíc spojoval většinu výše uvedených problematických okruhů, uvedu záměrně některé obsírnější příklady:

R9 – „Tak já budu mluvit především o Asistenčním systému...Charita kontaktovala desítky firem a zjistila, že o cizince je ze strany zaměstnavatelů obrovský zájem.

Hlavně v oblastech stavebnictví, úklidu a tak dále, cizinci se hledají především na méně kvalifikovaná místa. Otázka ale je, jak to bude v souvislosti s finanční krizí do budoucna. Poptávka asi teď stagnuje, ale zájem byl opravdu obrovský. Tento projekt byl udělen formou veřejné zakázky. Tam se objevil problém s placením DPH. V ČR jsou totiž plátcí jen Praha a Brno, ostatní ne a s tím byl problém.

Jako hlavní problémy bych jmenoval udělení viz. Velký problém je s tím, že to trvá velmi dlouho. Firma i cizinec jsou zatíženi spoustou byrokratických materiálů. Trvalo to měsíc, když to cizinci donesli na český konzulát a tam ještě tři nebo čtyři měsíce. Celý proces tedy trval až pět měsíců, což je pro firmy, které potřebují často dělníky hned, nepřijatelná doba. Firmy tak dlouho nemohly čekat, takže pak už neměly zájem, nebo měli někoho jiného.

Další velký problém, který jsem zaznamenal v průběhu naší práce, je nedostatečná informovanost a to i na úřadech práce. Jinak ale kontakt se zaměstnavateli probíhal dobře a i s centry byla dobrá spolupráce. Zaměstnavatelé měli opravdu velký zájem, také v tom viděli cestu jak obejít clientský systém.“

R10 – *„Dále jsou to finanční problémy. Ty výrazně vyvstaly například u toho našeho projektu Asistenční systém. Ten projekt byl v jistých aspektech rizikovej, my jsme se tam dostávali do rozporu se zájmy některých agentur, který byly trošičku ostřejší, když to řeknu kulantně. My jsme se zaměřili na spolupráci se zaměstnavateli, kteří byli seriózní. Nějakým způsobem jsme opravdu nešli do zprostředkování práce ve firmách, které měli jakoukoliv pochybnost. Takže se zaměstnavateli problémy nebyly. Možná do budoucna by to mohl být problém, měli jsme zprávy z terénu, že ty agentury si začínají trochu ořukávat to, co my děláme, jedna z kolegyň zachytila takové až náznaky výhrušných emailů. A kdyby to pokračovalo a ty aktivity se rozšiřovaly a ty agentury by přicházely o zisky, tak je otázka, kam by se to vyvíjelo...“*

R13 – *„Recruitment, asistenční systém, byl to zajímavý projekt, ale asi nerealizovatelný. Z pozice neziskové organizace jsme museli zkoordinovat tři ministerstva, aby komunikovali, kombinovat různě projekty. Takže ono to bylo postavené jako pilotní a my to vnímáme tak, že se model příliš neosvědčil, protože tam bylo příliš mnoho subjektů. Ještě diecéze, které do toho byly zapojeny, tady i tam. Můj osobní názor je ten, že nám v tom projektu příslušela daleko méně významná role, třeba zkoordinování té Charitní sítě a třeba partnerů na Ukrajině. Ale abychom*

obstarávali všechno, počínaje vyřizováním administrativy pobytu tady, ubytováním tady, shánění zaměstnavatelů tady, všechno to bylo vázáno tady na nás na Prahu a bylo na to asi jeden a půl úvazku, či tak nějak? Na tu koordinaci nebyly peníze... Já si myslím, že by bylo dobrý udělat nějaký materiál, v čem by bylo potřeba popsat, co bylo dobrý, co chybělo...“

Dílčí shrnutí

Neziskové organizace angažující se na poli pracovní migrace se potýkají s celou řadou problémů. Mezi největší se řadí problémy finanční, které vycházejí převážně z nastaveného grantového systému. Systém rozdělování grantů ročně vede většinu organizací k pocitu nejistoty, který má reálný dopad na samotné projekty. Ty na sebe často nenavazují, či jsou činnosti kumulovány v druhé polovině roku, kdy je již jasné, zda daná organizace grant obdržela. Tyto vlivy mají dle mého názoru negativní dopad na efektivnost projektů. Druhým významným problematickým okruhem je oblast spolupráce, komunikace a byrokratizace. Řada neziskových organizací zdůraznila nespokojenost se spoluprací s organizacemi státní správy. Ta poukazuje na ne flexibilitu a často i neochotu. Oblast spolupráce a komunikace je pro zkoumané organizace zvláště důležitá, protože zde není možné pracovat bez součinnosti všech tří sektorů. Tržního, státního a neziskového. S komunikací úzce souvisí problém informovanosti, která se dle výzkumu týká rovněž pracovníků všech tří sektorů. Mezi další problémy se kterými se neziskové organizace potýkají, patří: značná byrokratická zátěž, bezpečnostní rizika, personální potíže, nepřesná legislativa, systémové chyby v migrační politice a xenofobní chování veřejnosti.

7.10 Doporučení neziskových organizací

V souvislosti s problémy, které neziskové organizace pocítují, uváděli respondenti některá opatření, která by jim jejich práci ulehčila. Respondenti často zmiňovali, že jmenují pouze některá dílčí doporučení, která je v té dané době napadla. Je to především:

- systémové financování

Nejvíce respondentů uvedlo (šest ze čtrnácti), že by jejich práci zefektivnilo stabilní, dlouhodobější a pravidelné financování. Jeden z respondentů v oblasti financování také uvedl potřebu firemního fundraisingu, tj. sponzoringu z komerční sféry.²⁰²

R1 – *„Obecně by NNO velmi ulehčilo systémové financování. Nebo alespoň kdyby byly dotace poskytnuty včas.“*

R7 – *„Rozhodně by pomohla úprava zákona tak, aby bylo možné prostředky od státu získávat rychleji na počátku roku, aby mohly být čerpány na více let.“*

Jeden z respondentů uvedl v kontextu nastavení financování příklad ze zahraničí:

R9 – *„My jsme byli na stáži ve Vídni v roce 2004 a tam jsme zjistili, že neziskovky tam mají úplně jinou roli, postavení. Projekty tam fungují třeba pět let, není třeba žádat každý rok a nevědět, zda něco dostaneme. ...Často si pak musíme celý rok hradit projekty sami a žijeme tak v nejistotě, zda se nám to vrátí. Proto bych jednoznačně uvítal pružnější odpovědi státní správy na granty.“*

- změna migrační politiky

Někteří respondenti uváděli obecně potřebu změnit celou migrační politiku.²⁰³ Jiní jmenovali konkrétní příklady:

R10 – *„Musím přiznat, že hodně nezávisle fungují zastupitelské úřady, která v podstatě ta víza vydávají. To znamená, tam je to problematický. Opravdu je v pravomoci toho zastupitelského úřadu, jestli víza udělí, neudělí. Takže v téhle oblasti by se daly některý výzvy překonat. To by bylo bezvadný.“*

Co se týká další spolupráce, tam mě napadá, že když člověk, který obdržel vízum za účelem zaměstnání, přijel, nicméně zaměstnavatel, který si ho nemohl dopředu vyzkoušet, využil možnosti ukončit pracovní poměr ve zkušební době. A tady si myslím,

²⁰² Respondent 11.

²⁰³ Respondent 2.

že by legislativa mohla nabídnout trošku delší čas na to, aby si ten člověk našel nové zaměstnání. V současné době to musí udělat neprodleně a praxi je tam určitá tolerance, dva, tři dny, možná, záleží na Policii. Ale i to je hodně krátká doba. A pro lidi, kteří ztratí práci ve zkušební době, nenajdou hned jinou, tak ztratí pracovní vízum, takže to je docela problematický.“

- změna legislativy

Čtyři respondenti ze čtrnácti uvedli jako potřebnou změnu legislativy. Z konkrétních podnětů je to především potřeba smysluplně ukotvit pobytové statuty a zmírnění restriktivních opatření cizineckého zákona vůči potenciálním neregulérním migrantům.

R3 – *„Tak jako tu sociální práci teď určitě zjednodušuje ten v uvozovkách nový zákon o sociálních službách, kde je přesně dané, co přesně sociální služba je, standardy, takže v tomto směru se pomohlo k lepšímu. Co se týká naší cílové skupiny, migrantů cizinců, tak tam, můj osobní názor je, že legislativa je mnohem horší v tom smyslu, že se zavádí nové pobytové statuty, ale už nejsou dotažené do konce a to je velký problém jak pro nás tak pro ty klienty.“*

R12 – *„Méně restriktivní opatření v cizineckém zákoně, v současnosti je lehké spadnout do „nelegality“.*

Z dalších podnětů je to potřeba větší podpory neziskového sektoru ze strany státu a vládních organizací.²⁰⁴ Nastavení jasných a transparentních pravidel pro spolupráci a jednání s Ministerstvem vnitra a pro jednání cizinecké policie.²⁰⁵ A obecnější – *„změna přístupu státu k občanské společnosti, tj. uznání významu a podpora aktivit neziskových organizací.“*²⁰⁶

²⁰⁴ Respondent 5.

²⁰⁵ Respondent 8.

²⁰⁶ Respondent 11.

Dílčí shrnutí

V kontextu uvedených problematických okruhů by respondentům z neziskových organizací, angažujících se na poli pracovní migrace v jejich práci nejvíce pomohla změna grantového systému. Tedy stabilní, dlouhodobější a pravidelné financování projektů. Do financování by měl být zapojen i tržní sektor. Další žádaná změna se týká celkové transformace migrační politiky. Z konkrétních návrhů je to například přezkoumání pravomocí zastupitelských úřadů, či prodloužení doby zákonem určené ke hledání nového zaměstnání. S tím souvisí změna legislativy, kde je možné jmenovat například smysluplné ukotvení pobytových statutů a zmírnění restriktivních opatření cizineckého zákona vůči potenciálním neregulérním migrantům. Mezi další podněty patří potřeba větší podpory neziskového sektoru ze strany státu a vládních organizací. Nastavení jasných a transparentních pravidel pro spolupráci a jednání s Ministerstvem vnitra a pro jednání cizinecké policie. A „*změna přístupu státu k občanské společnosti, tj. uznání významu a podpora aktivit neziskových organizací.*“²⁰⁷

7.11 Spolupráce neziskových organizací se státním sektorem, tržním sektorem a ostatními neziskovými organizacemi

V rámci okruhu tří uzavřených otázek respondenti odpovídali v rozmezí škály: výborná, dobrá, průměrná, nedostačující, jiný názor. Někteří se k otázce vyjádřili obšírněji.

- Spolupráce neziskových organizací se státním sektorem

Sedm respondentů ze čtrnácti uvedlo, že považují spolupráci své neziskové organizace s institucemi státní správy za průměrnou. Jeden z respondentů k tomu řekl:

R13 – „*To je těžké říct, někdy to jde, někdy je to zase horší. Je možné tam sledovat nějakou nevyrovnanost. Potřebujeme něco, není čas, když oni něco potřebují, tak třeba zase hned nemůžeme my.*“

²⁰⁷ Respondent 11.

Čtyři respondenti pokládají spolupráci své neziskové organizace s institucemi státní správy za dobrou a tři za nedostačující. Žádný respondent neoznačil kvalitu spolupráce jako výbornou. Respondent, který uvedl, že ji pokládá za nedostačující, k tomu řekl:

R9 – *„Když oni po nás něco chtějí, musíme to dodat hned, ale když my něco potřebujeme, musíme čekat třeba celý rok. Chybí tu úcta, neberou nás jako rovného partnera. Je to takové „my“ a „oni“.“*

- Spolupráce neziskových organizací s tržním sektorem

Šest respondentů ze čtrnácti uvedlo, že pokládají spolupráci své neziskové organizace s tržním sektorem za nedostačující. Tři respondenti ji pokládají za dobrou, dva za průměrnou a jeden za výbornou. Respondent, který označil spolupráci za výbornou, k tomu uvedl:

R10 – *„V rámci Asistenčního systému to bylo na výbornou, skutečně ti zaměstnavatelé, se kterými jsme spolupracovali, to bylo velmi solidní. My jsme si opravdu vybírali, s kým chceme spolupracovat.“*

Dva respondenti ze čtrnácti zvolili možnost „jiný názor“. Jeden z nich uvedl, že spolupráce není žádná²⁰⁸, druhý respondent k tomu řekl:

R5 – *„Nespolupracujeme s tržním sektorem, i když bychom samozřejmě příspěvky z tržního sektoru uvítali.“*

- Spolupráce neziskových organizací s ostatními neziskovými organizacemi

Jedenáct respondentů ze čtrnácti uvedlo, že pokládají kvalitu spolupráce s ostatními neziskovými organizacemi za dobrou. Tři respondenti ji pokládají za výbornou. Jeden z respondentů, který využil odpověď „dobrá“ k tomu uvedl:

²⁰⁸ Respondent 6.

R9 – „Tady to nelze říct jednoznačně, je to spíše partnerství, ale státní správa nás systémem, který nastavila, tlačí spíše do spolupráce. V té Vídni to bylo úplně jiné. Tam má každá neziskovka jinou úlohu.“

Dílčí shrnutí

Nejkladněji hodnotili respondenti spolupráci své neziskové organizace s ostatními neziskovými organizacemi. Všichni se shodli na hodnocení výborná/dobrá, nikdo neuvedl horší hodnocení. Naopak je tomu se státní správou a organizacemi tržního sektoru. Zde většina respondentů uváděla spíše negativní hodnocení. Vzhledem ke státní správě se projevovala u respondentů nespokojenost s určitou nerovnováhou, kterou se jejich vztahy vyznačují. Tržní sektor je v oblasti pracovní migrace neoddelitelným článkem, přesto se však od své role distancuje. Jeho zcela minimální zapojení do aktivit neziskových organizací se projevilo v hodnocení. Řada respondentů uváděla, že spolupráce zde není prakticky žádná, ale že by ji uvítali.

7.12 Přístupy pracovníků neziskových organizací k migrační politice

Směr této kapitoly určovala výzkumná otázka: „Jste v rámci pracovní migrace (ze třetích zemí) spíše pro liberální cestu volného pohybu pracovních sil, či preferujete regulovanou pracovní migraci?“ Osm respondentů ze čtrnácti upřednostňuje spíše regulovanou pracovní migraci. V rámci této odpovědi však byla zaznamenána poměrně široká škála míry regulovanosti. Na jedné straně stojí úplný souhlas s regulací. *„Regulovaná migrace, já tím myslím, takové cílené otevírání dveří, ne otevřít trh a všechno migrantům, ale nabídnout náborové projekty, jako jsou třeba zelené karty. Obzvláště cirkulačním migrantům by se mělo umožnit rychle naskočit a zase rychle vyskočit.“*²⁰⁹ Na druhé straně stojí názor, který preferuje spíše střední cestu s určitou mírou regulace. *„Preferujeme zlatou střední cestu s tím, že určitá míra regulace je v případě pracovní migrace nezbytná.“*²¹⁰ Z argumentů, proč si respondent zvolil tuto odpověď, uvedu alespoň jeden:

²⁰⁹ Respondent 13.

²¹⁰ Respondent 5.

R1 – „*Já se v této oblasti pohybuji již velmi dlouhou dobu. Jakkoliv jsem byl na začátku liberální, tak teď již vnímám, že určitá regulace je potřeba. Není možné ponechat trh otevřen zcela volně, co by bylo s lidmi, kteří se pohybují nad poptávkou?...*“

Jeden z respondentů, kteří preferují regulovanou pracovní migraci, uvedl také její nedostatek. „*Jako největší slabinou regulovaného přístupu se obávám, může být, dle mého názoru, nárůst společenských tenzí.*“²¹¹

Čtyři respondenti ze čtrnácti se přiklání spíše k liberální cestě volného pohybu pracovních sil. Ve dvou případech však s jistou podmínkou, kterou popisují následující citáty.

R7 – „*Pro volný pohyb pracovních sil, ale s takovými pravidly pro zaměstnavatele, aby nemohlo docházet k pokřivování pracovního trhu levnou konkurenční zahraniční pracovní silou.*“

R9 – „*Spíše jsem pro liberální cestu volného pohybu pracovních sil, ale za podmíněk, že tam budou jasně stanovená pravidla. Muselo by se nějak ošetřit, aby nepřebujel klientský systém.*“

Jeden respondent na tuto otázku odpověděl neutrálně.

R2 – „*Tak to se nedá odpovědět jednoznačně. V praxi neexistuje v čisté podobě jen jeden model. Za určitých podmínek ani jeden model nemusí být špatný, záleží na podmínkách.*“

Dílčí shrnutí

V rámci migrační politiky státu existují v kontextu pracovní migrace v zásadě dva hlavní směry: regulovaná pracovní migrace a liberální cesta volného pohybu pracovních sil. Většina respondentů z neziskových organizací upřednostňuje spíše

²¹¹ Respondent 10.

regulovanou pracovní migraci. V otázce míry regulace se však odpovědi různí. Na jedné straně stojí úplný souhlas s regulací, na druhé straně spíše představa minimální regulace pracovní migrace státem. Jeden z argumentů, proč je regulovaná migrace pro Českou republiku lepším východiskem, vychází z názoru, že není možné ponechat trh otevřen zcela volně kvůli lidem, kteří by se pohybovali nad poptávkou pracovní síly. Čtyři respondenti ze čtrnácti se přiklonili spíše k liberální cestě volného pohybu pracovních sil, nikoliv však bezpodmínečně. Mezi hlavní podmínky patří taková pravidla pro zaměstnavatele, aby nemohlo docházet k pokřivování pracovního trhu levnou konkurenční zahraniční pracovní silou a najití mechanismu, který by zabránil přebujení klientského systému.

7.13 Postoje pracovníků neziskových organizací k neregulární migraci

Neregulární migrace patří mezi velmi ožehavá témata jak u státní správy, tak mezi neziskovými organizacemi. Většina neziskových organizací vnímá tento fenomén z pohledu pomáhající organizace, tedy jako oblast, kde se vyskytuje řada potřebných lidí. „...*není pro nás rozhodující, zda se tu cizinec vyskytuje legálně či nelegálně, zajímá nás, zda potřebuje naši pomoc a zda pro něj můžeme něco udělat.*“²¹²

Ze strany státu je však „*tato skupina zcela vyloučena z integrační politiky/aktivit státu*“²¹³. Dvanáct respondentů ze čtrnácti se shodlo na tom, že v České republice existují neziskové organizace, které poskytují neregulárním migrantům určité služby. Ve většině případů se jedná o poradenskou činnost.²¹⁴ Respondenti v tomto kontextu často zmiňovali princip anonymity, který je spojen s poradenstvím či krizovou intervencí.

R3 - „...Osobám, které jsou zde na území ČR, jsou ty služby poskytovány tak jako tak a to z toho důvodu, že většina neziskových organizací stejně neví, že ten člověk je tady nelegálně. Protože většina neziskových organizací, pokud poskytuje nějakou krizovou

²¹² Respondent 5.

²¹³ Respondent 11.

²¹⁴ Respondent 13.

intervenci, nebo sociální poradenství, to velmi často stojí na principu anonymity, takže ten klient se ani nemusí prokazovat jakýmkoliv dokladem.“

Druhý směr představují neziskové organizace, které se angažují především v oblasti prevence a pomoci neregulérním migrantům k regularizaci pobytu. Jak uvedl jeden respondent, Charita Česká republika měla v uplynulých letech dva projekty, které byly zaměřeny na pomoc neregulérním migrantům.²¹⁵ Součástí těchto projektů byl i určitý mechanismus regularizace: *„Pak tam bylo několik takových komponentů a jedním z nich byla taková skrytá regularizace nelegálních migrantů. Cestou tohoto projektu jsme mohli regularizovat toho nelegálního migranta.“*²¹⁶ Tyto projekty však byly pouze krátkodobého charakteru. V současné době, *„jedinou možností je v podstatě dobrovolný návrat.“*²¹⁷

Třetí směr představuje společná aktivita neziskových organizací v podobě výzvy k tzv. beztrestnému výjezdu.²¹⁸

R 1 – „No, my jsme podepsali tu výzvu, která se vztahuje k tomu tzv. beztrestnému výjezdu, to podepsalo několik neziskovek, které se zabývají migrací a vidíme to jako optimální cestu k tomu, aby se situace těch lidí, kteří tady žijí ilegálně a často nezaviněně, aby se legalizovala. Takže samozřejmě, že stojíme za těmito lidmi, rádi bychom jim nějakým způsobem pomohli, ale ta pomoc ze strany neziskovek může být platná jen tehdy, pokud se k ní rozhodne stát.“

Dva respondenti ze čtrnácti uvedli, že neziskové organizace neposkytují žádné služby neregulérním migrantům²¹⁹ a jeden respondent uvedl, že má k neregulérní migraci obecně negativní vztah.²²⁰

²¹⁵ Respondent 13.

²¹⁶ Respondent 13.

²¹⁷ Respondent 7.

²¹⁸ Nevládní organizace vydaly prohlášení k iniciativě tzv. beztrestného výjezdu v souvislosti se zavedením zelených karet. V prohlášení se snaží poukázat na postavení nelegálních cizinců. Více informací na <http://www.migraceonline.cz/beztrestnyvyjezd/>.

²¹⁹ Respondent 12, 14.

²²⁰ Respondent 6.

Dílčí shrnutí

Neregulární migrace představuje velmi ožehavé téma na poli komunikace státní správy a neziskových organizací. Stát vnímá neregulární migranty jako skupinu stojící mimo zákon, která nespadá do centra jeho filantropického zájmu. Na druhé straně stojí neziskové organizace, které ve skupině neregulárních migrantů často vidí potřebné lidi, kteří se dostali do tohoto postavení například vinou složité administrativy.²²¹ S neregulární migrací je navíc nezřídka spojen fenomén nucené práce. Neziskové organizace se dle výzkumu angažují několika způsoby:

- Nevládní organizace vydaly prohlášení k iniciativě tzv. beztrestného výjezdu v souvislosti se zavedením zelených karet. V prohlášení se snaží poukázat na postavení nelegálních cizinců.
- Neziskové organizace poskytují neregulárním migrantům poradenské služby. Většinou však nepřímo, díky principu anonymity.
- Existují/existovaly projekty, které byly zaměřeny na pomoc neregulárním migrantům.²²² Součástí těchto projektů byl i určitý mechanismus regularizace. Tyto projekty však byly pouze krátkodobého charakteru. V současné době, *„jedinou možností je v podstatě dobrovolný návrat“*²²³

7.14 Neziskové organizace a Evropská unie

Všechny zkoumané neziskové organizace nějakým způsobem reflektovaly vliv Evropské unie na svoji činnost. Mezi oblastmi, které respondenti zmiňovali nejčastěji, patří financování (především Evropské strukturální fondy) a oblast legislativy. Jako typickou odpověď lze uvést:

R10 – *„Ovlivňuje přeneseně, to znamená opatření a nařízení, které se týkají migrace, které jsou implementovány do naší legislativy, to naší práci samozřejmě ovlivní takto přeneseně a potom vím, že čerpáme zprostředkovaně část prostředků Evropského uprchlického fondu.“*

²²¹ Respondent 8.

²²² Respondent 13.

²²³ Respondent 7.

Všichni respondenti odpověděli, že Evropská unie nějakým způsobem ovlivňuje jejich činnost. Míra se však u jednotlivých organizací lišila. Na jedné straně stojí organizace, které jsou s Evropskou unií propojeny úzce:

R2 – „*Ano, zcela zásadně. Tak jsou to samozřejmě zákony, granty, směrnice. U nás existuje velká propojenost, spolupracujeme s různými mezinárodními organizacemi, platformami, připomínkujeme směrnice EU. Takže ano, EU naši práci ovlivňuje zásadně.*“

Řada organizací však ovlivnění Evropskou unií reflektovala pouze v oblasti financování. „*Vždy dočasně finanční prostředky z ESF. Ale opravdu jen dočasně.*“²²⁴ Mezi další oblasti, které jmenovali respondenti, patří obecně migrační politika Evropské unie,²²⁵ směrnice Evropské unie,²²⁶ „...*postup v rámci schengenského prostoru*“²²⁷ a příklady „*dobré praxe.*“²²⁸

Více než polovina neziskových organizací je také určitým způsobem propojena s Evropskou unií. Osm respondentů ze čtrnácti uvedlo, že organizace, ve které působí, je součástí nějaké evropské platformy. Šest organizací ze čtrnácti není součástí žádné přesahující organizace. Z konkrétních platform, které respondenti uváděli, lze jmenovat například: PICUM – „*Platform for International Cooperation on Undocumented Migrants*) – *mezinárodní platforma sdružující organizace ve 14 zemích světa.*“²²⁹ Caritas Europa - „*Caritas Europa a ta je součástí několika dalších platform.*“²³⁰ UNHCR²³¹ či European Women's Lobby „*organizace je součástí sítě Česká ženské lobby, která je součástí mezinárodní sítě European Women's Lobby*“²³²

²²⁴ Respondent 4.

²²⁵ Respondent 5.

²²⁶ Respondent 5.

²²⁷ Respondent 3.

²²⁸ Respondent 13.

²²⁹ Respondent 2.

²³⁰ Respondent 13.

²³¹ Respondent 3.

²³² Respondent 11.

Dílčí shrnutí

Všechny zkoumané neziskové organizace nějakým způsobem reflektovaly vliv Evropské unie na svoji činnost. Mezi oblasti, které respondenti zmiňovali nejčastěji, patří financování (granty získané z fondů Evropské unie) a oblast legislativy. Míra vlivu byla u neziskových organizací rozdílná, některé uváděly celou řadu příkladů, většina však si však byla vědoma pouze finančních dotací. Mezi další oblasti, které dle respondentů ovlivňují jejich práci, patří například - obecně migrační politika Evropské unie²³³, směrnice Evropské unie²³⁴ a příklady „dobré praxe“.²³⁵

Osm respondentů ze čtrnácti uvedlo, že organizace, ve které působí, je součástí nějaké evropské platformy. Šest organizací ze čtrnácti není součástí žádné přesahující organizace. Z konkrétních platform, které respondenti uváděli, lze jmenovat například: PICUM – „Platform for International Cooperation on Undocumented Migrants“, Caritas Europa, UNHCR či European Women’s Lobby.

²³³ Respondent 5.

²³⁴ Respondent 5.

²³⁵ Respondent 13.

8 Závěr

Cílem diplomové práce bylo zmapování neziskového sektoru v oblasti pracovní migrace v České republice. Zvolila jsem strategii kvalitativního výzkumu, aby bylo dosaženo co nejrepresentativnějšího výsledku. Z výzkumu vzešly následující základní poznatky a podněty:

- V České republice od roku 2006 působilo třicet tři neziskových organizací, které realizovaly alespoň jeden projekt zaměřený na pracovní migraci. Převážná většina má podobu občanských sdružení. Druhou nejčastější formou je církevní organizace, kterou tvoří rozsáhlá síť Charity Česká republika. Mezi další formy patří mezinárodní organizace a obecně prospěšná společnost.
- Kvalitu sítě neziskových organizací bych hodnotila jako velmi nerovnoměrnou a nedostačující a to především z následujících důvodů. V oblastech, kde se vyskytuje vysoký počet pracujících cizinců, často neexistuje žádná nezisková organizace, která by jim pomohla řešit jejich případné problémy a potřeby (například Karlovarský kraj). Pro řadu cizinců je ekonomicky náročné dojíždět do vzdálenějších míst. Pokud se v dané oblasti vyskytuje pouze jedna nezisková organizace, často má jen úzký profil služeb a není tak schopná naplnit potřeby cizinců. Převážná většina kvalitních organizací je soustředěna v hlavním městě, což jasně poukazuje na disharmonii sítě. Tento jev může vést místo ke spolupráci, ke konkurenčnímu prostředí.
- Hlavní finanční zdroje neziskových organizací angažujících se v oblasti pracovní migrace je možné rozdělit do čtyř základních okruhů. První okruh tvoří státní instituce, kraje a města. Nejvýznamnějším poskytovatelem grantů je zde Ministerstvo práce a sociálních věcí a Ministerstvo vnitra. Vyznaným impulsem do budoucna by dle mého názoru měla být větší angažovanost krajů a měst, které se v současné době podílí na financování projektů, zaměřených na pracovní migraci jen zcela minimálně, většinou vůbec. Druhý okruh tvoří zahraniční finance. Projekty podporuje především Evropský sociální fond, Evropský uprchlický fond, Evropská komise a Evropská kulturní nadace. Mezi

nejvýznamnější impulsy, které vychází zvenčí a jsou přerozdělovány tuzemskými orgány a nadacemi, patří Jednotný programový dokument pro Cíl 3 (JPD 3) regionu NUTS 2 hlavní město Praha a Iniciativa Společenství EQUAL. Třetí okruh představují nadace, především: Nadace rozvoje občanské společnosti (NROS), Nadace VIA a Open Society Fund Praha. Poslední okruh představují vlastní finanční zdroje, které k financování projektů využívá pouze Charita Česká republika v podobě Tříkrálové sbírky. Firemní sponzoring není v České republice na vysokém stupni, přesto hodnotím jako negativní jev fakt, že se na financování projektů zaměřených na pracovní migraci, tedy na oblasti, která s nimi přímo souvisí, nepodílí žádný subjekt tržního sektoru, či zaměstnavatel cizinců.

- Projekty zaměřené na pracovní migraci se orientačně dají rozdělit do několika skupin. Nejčastějším typem projektů neziskových organizací je poradenství. Druhý okruh představují projekty zaměřené na vzdělávání. Oblast vzdělávání není dle mého názoru v České republice ze strany neziskových organizací uspokojivě nastavena. Kurzy jsou pro velkou část migrantů místně nedostupné, chybí informační propojenost mezi neziskovými organizacemi, kontinuita kurzů a jejich širší nabídka. Zaměstnávání cizinců je stále ještě opředeno mnohými mýty, proto další záslužný okruh představuje osvěta a informační projekty. Z další celé řady projektů bych ráda jmenovala alespoň dva, které byly úzce propojené se státním sektorem: „Aktivní výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků“ a „Asistenční systém zaměstnávání občanů Ukrajiny v ČR“. Z typů projektů je dle mého názoru uspokojivě pokryta pouze oblast poradenství, zvláštní pozornost bych věnovala projektům zaměřeným na výzkum, kterých je naprosté minimum.
- Respondenti v rámci výzkumu reflektovali chybějící či málo rozvinuté projekty. Nejvíce je podle zaměstnanců neziskového sektoru potřebné v budoucnu rozvíjet projekty zaměřené na zaměstnavatele, na podporu cirkulační pracovní migrace, na nelegální pracovní migraci, projekty podporující výzkumnou činnost a projekty zaměřené na informace a osvětu.

- Z výzkumu dále vyplynulo, že neziskové organizace angažující se na poli pracovní migrace se potýkají s celou řadou problémů. Mezi největší se řadí problémy finanční. Roční rozdělování grantů, pozdní informování o výsledcích, pozdní platby, nejisté a nízké dotace a řada dalších jevů má negativní vliv na plánování, realizaci a efektivnost projektů. Druhým významným problematickým okruhem je oblast spolupráce, komunikace a byrokratizace. Řada neziskových organizací zdůraznila nespokojenost se spoluprací s institucemi státní správy. Ty vykazují známky ne flexibility a často i neochoty. Oblast spolupráce a komunikace je pro zkoumané organizace zvláště důležitá, protože zde není možné pracovat bez součinnosti všech tří sektorů. Tržního, státního a neziskového. S komunikací úzce souvisí problém nedostatečné informovanosti, která se dle výzkumu týká rovněž pracovníků všech tří sektorů. Mezi další problémy, se kterými se neziskové organizace potýkají, patří: značná byrokratická zátěž, bezpečnostní rizika, personální potíže, nepřesná legislativa, systémové chyby v migrační politice a xenofobní chování veřejnosti.
- V kontextu uvedených problematických okruhů by respondentům z neziskových organizací angažujících se na poli pracovní migrace v jejich práci nejvíce pomohla změna grantového systému. Tedy stabilní, dlouhodobější a pravidelné financování projektů. Do financování by měl být zapojen i tržní sektor. Další žádaná změna, kterou uváděli respondenti, se týká celkové transformace migrační politiky. Z konkrétních návrhů je to například přezkoumání pravomocí zastupitelských úřadů, či prodloužení doby zákonem určené k hledání nového zaměstnání. S tím souvisí změna legislativy, kde je možné jmenovat například smysluplné ukotvení pobytových statutů a zmírnění restriktivních opatření cizineckého zákona vůči potenciálním neregulérním migrantům. Mezi další podněty patří například potřeba větší podpory neziskového sektoru ze strany státu a vládních organizací.
- Výzkum odhalil nespokojenost respondentů se spoluprací se státní správou a organizacemi tržního sektoru. Tržní sektor je v oblasti pracovní migrace neoddelitelným článkem, přesto se však od své role distancuje. Řada

respondentů uváděla, že spolupráce zde není prakticky žádná, ale že by ji uvítali. Naopak velmi kladně hodnotila většina respondentů spolupráci své neziskové organizace s ostatními neziskovými organizacemi.

- Součástí výzkumu bylo i téma migrační politiky České republiky. Většina respondentů z neziskových organizací upřednostňuje spíše regulovanou pracovní migraci. Čtyři respondenti ze čtrnácti se přiklonili k liberální cestě volného pohybu pracovních sil, nikoliv však bezpodmínečně. Mezi hlavní podmínky patří taková pravidla pro zaměstnavatele, aby nemohlo docházet k pokřívání pracovního trhu levnou konkurenční zahraniční pracovní silou a najít mechanismu, který by zabránil přebujení klientského systému.
- Se státem se rozchází postoj neziskového sektoru k neregulární migraci. Ta, jak ukázal výzkum, představuje velmi ožehavé téma na poli komunikace státní správy a neziskových organizací. Neziskové organizace, na rozdíl od státu, vidí ve skupině neregulárních migrantů potřebné lidi, kteří se do tohoto postavení mohli dostat například i vinou složité administrativy.²³⁶ S neregulární migrací je navíc nezřídka spojen fenomén nucené práce. Neziskové organizace se dle výzkumu angažují v kontextu neregulárních migrantů několika způsoby; vydaly prohlášení k iniciativě tzv. beztrestného výjezdu v souvislosti se zavedením zelených karet, poskytují neregulárním migrantům poradenské služby (většinou však nepřimo, díky principu anonymity), realizovaly projekty, které byly zaměřeny na pomoc neregulárním migrantům.²³⁷
- Na závěr výzkum poukázal na relativně malé propojení Evropské unie a neziskových organizací České republiky. Všechny zkoumané neziskové organizace sice nějakým způsobem reflektovaly vliv Evropské unie na svoji činnost, ale většinou jen skrze dotace z Evropských fondů. Druhá nejčastěji zmiňovaná oblast se týká legislativy. Osm respondentů ze čtrnácti dále uvedlo, že organizace, ve které působí, je součástí nějaké evropské platformy.

²³⁶ Respondent 8.

²³⁷ Respondent 13.

Seznam literatury a dalších zdrojů

ANKETA: Potřebuje Česko zelené karty pro cizince? (on line). Praha, 26. srpna 2008 (cit. 2008-09-18), dostupné z <http://zpravy.idnes.cz/anketa-potrebuje-cesko-zelene-karty-pro-cizince-ftz-/domaci.asp?c=A080825_155834_domaci_adb>

Baršová, Andrea. Evropa potřebuje přistěhovalce, Evropská komise vydala „zelenou knihu“ o ekonomické migraci (on line), (cit. 2008-08-09) dostupné z <http://aa.ecn.cz/img_upload/9e9f2072be82f3d69e3265f41fe9f28e/ABarsova_Green_paper.pdf>

Cizinci v ČR (on line). Praha, ČSÚ, 2007 (cit. 12. ledna 2008), dostupné z <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_zamestnanost>

Co je to JPD3?(on line), Praha, MPSV, 2008, (cit. 2008-10-14) dostupné z <<http://www.esfcr.cz/clanek.php?lg=1&id=216>>

Co pro vás může EURES udělat?(on line) Portál EURES (cit. 2008-08-09), dostupné z <<http://www.europa.eu.int/eures/main.jsp?catId=27&acro=eures&lang=cs>>

Commission of the European Communities. Green paper on an EU approach to managing economic migration.(on line). Brussels, Commission of the European Communities 2005, (cit. 29. 8. 2008), dostupné z <http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/immigration/work/doc/com_2004_811_en.pdf>

Communication from the Commission, Policy Plan on Legal Migration (on line), Brussels: Commission of the European 2005(cit. 29. 8. 2008), dostupné z <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2005/com2005_0669en01.pdf>

Český statistický úřad. Život cizinců v ČR, ČSÚ, Praha 2007

Čižinský, Pavel. „Vítěz zelených karet? Ministerský byrokrat“ (on line), iHNed.cz, 2008, (cit. 2008-09-18), dostupné z <http://ihned.cz/c4-10076520-24206730-00000K_d-vitez-zelenych-karet-ministersky-byrokrat>

Čižinský, Pavel. „Čtyři komponenty řešení nelegální migrace“, Nadace rozvoje občanské společnosti v rámci projektu: Regularizace nelegální migrace II., 2007

Čižinský, Pavel. „Nelegální pobyt a zaměstnávání cizinců z pohledu českého práva“ In Jitka Polanská, Markéta Kadlecová (ed.). Neregulární pobyt cizinců v ČR: problémy a jejich řešení, Praha: Kol. autorů, 2008, s. 13-16

Disman, Miroslav. Jak se vyrábí sociologická znalost. Praha: Karolinum, 2002
Dohnalová M.: Antropologie občanské společnosti, Akademické nakladatelství CERM, Praha 2004

Drbohlav, Dušan. Immigration and the Czech Republic (with Special Respect to the Foreign Labour Force). International Migration Review. 2003, č. 1, s. 194-224

Drbohlav, Dušan. Migration Trends in Selected EU Applicant Countries, Praha: Univerzita Karlova, 2004

Drbohlav, Dušan. "K některým aspektům nelegální migrace a neoprávněných ekonomických aktivit migrantů." In Jitka Polanská, Markéta Kadlecová (ed.). Neregulární pobyt cizinců v ČR: problémy a jejich řešení, Praha: Kol. autorů, 2008, s. 8 – 12

Evropská ústava - kompletní znění (on line). (cit. 2008-08-09), dostupné z <<http://glosy.info/texty/evropska-ustava-kompletni-zneni/>>

Evropský sociální fond v ČR (on line). Praha, MPSV (cit. 2009-01-2), dostupné z <<http://www.esfcr.cz/clanek.php?lg=1&id=216>>.

Financování neziskových organizací (on line). Praha, MFČR (cit. 2008-05-14), dostupné z <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/nezisk_organizace.html>

Franc, Aleš: Hlavní tendence ve vývoji pracovních migrací v České republice, WORKING PAPER č. 22/2006, Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky, 2006

Gabal, Ivan: Analýza postavení cizinců dlouhodobě žijících v ČR a návrh optimalizačních kroků, Pracovní studie, Praha, Ivan Gabal Analysis and Consulting, říjen 2004

Green paper on an EU approach to managing economic migration. Brussels (on line). Brussels, Commission of the European Communities, 2005 (cit. 2008-10-14), dostupné z <http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/immigration/work/doc/com_2004_811_en.pdf>

Haken, Roman: Třetí sektor (on line), (cit. 2008-08-09), dostupné z <http://www.e-cvns.cz/soubory_diskuse/treti_sektor.pdf>

Hendl, Jan. Kvalitativní výzkum – základní metody a aplikace. Praha: Portál, 2005.

Hloušková, Lenka. Do Česka za prací od 2009 jen na zelené karty (on line). Praha, Člověk v tísni 2008, (cit. 2008-10-07), dostupné z <<http://www.clovekvtsni.cz/index2.php?id=143&idArt=852>>

Holub, Petr. "Nečasův plán: Zelená karta bude pro všechny cizince" (on line), Praha, Aktuálně.cz, 2008, (cit. 2008-09-18), dostupné z <<http://aktualne.centrum.cz/domaci/zivot-v-cesku/clanek.phtml?id=500389>>

Horáková, M. - Polívka, M. - Pfeifer, P.: Nelegální zaměstnávání cizinců jako překážka v jejich žádoucí integraci na trhu práce. Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, Praha 2001

Horáková, M.: Cizinci na trhu práce v letech 1994-2004, Praha, VÚPSV, 2005

Horáková, M.: Mezinárodní pracovní migrace v ČR, Praha, VUPSV, 2006

In Báze (on line) Praha, Berkat 2006, (cit. 17. 9. 2008), dostupné z
<<http://www.berkat.cz/dokument.php?skin=1&id=180>>

In brief (on line),(cit. 2008-08-09), dostupné z
<http://europa.eu/pol/socio/overview_en.htm>

Kol. autorů: Integrace cizinců v Evropě, Sborník z mezinárodní konference, Praha, Slovo 21, 2004

Kurz orientace na trhu práce (on line). Most pro lidská práva, (cit. 2008-08-09), dostupné z <<http://www.mostlp.org/view.php?cisloclanku=2008100005>>

Leschtina, Jiří. „Vymanit se z klientského systému je těžké“, Hospodářské Noviny, 18. 11. 2005: A/6

McKinley, B.: Looking at the Bigger Picture in Migration, in Migration, December 2006, IOM, 2006

Metodika Ministerstva práce a sociálních věcí ČR pro poskytování dotací ze státního rozpočtu nestátním neziskovým subjektům pro rok 2007 v oblasti podpory integrace cizinců, MPSV, 2006

Migrace (on line), Praha, MKČR, (cit. 2008-08-09), dostupné z
<<http://www.mkc.cz/cz/migrace.html#a7>>

Migrace (on line). Praha Multikulturní centrum, (cit. 12. 9. 2008), dostupné z
<http://www.mkc.cz/cz/migrace.html#a7>.

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. Materiály MPSV předkládané na jednání Vlády ČR 22. října 2007. Praha: MPSV, 2007

Ministerstvo práce a sociálních věcí, Informační publikace pro cizince Česká republika, MPSV, Praha 2007

Ministerstvo práce a sociálních věcí. Souhrnná informace za rok 2007 o aktivitách realizovaných příslušnými resorty, resp. jejich výkonnými složkami, v oblasti potírání nelegálního zaměstnávání cizinců, předkládaná prostřednictvím Meziřesortního orgánu pro potírání nelegálního zaměstnávání cizinců v České republice. MPSV, Praha 2008

Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky. Postavení cizinců na vnitřním trhu EU, Praha: MPO, 2007

Ministerstvo vnitra české republiky. Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 2006, MVČR, Praha 2007

Mobilní služby pro imigranty (on line), Praha, OPU, (cit. 2008-08-09), dostupné z <http://opu.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=129&Itemid=25&lang=cs>

Nečas, Petr. „Petr Nečas: Zelené karty a pokrytec Paroubek“ Hospodářské noviny 4. září 2008

Nekoljak, Michal. „Klientský systém“ In Jitka Polanská, Markéta Kadlecová (ed.). Neregulární pobyt cizinců v ČR: problémy a jejich řešení, Praha: Kol. autorů, 2008, s. 50-54

NEKORJAK, Michal. Pracovní migrace Ukrajinců do České republiky. In Hučko, L. Duchovní a kulturně společenská podpora integrace národnostních menšin. Praha: Apoštolský exarchát Řeckokatolické církve v České republice, 2005

O systému (on line), Praha, Charita česká republika, 2007, (cit. 2008-05-14), dostupné z <<http://www.praceproukrajince.cz/home/aboutSystem.wp>>

O webu (on line), Praha, IOM, (cit. 2008-05-14), dostupné z <<http://www.domavcr.cz/o-webu>>

Organizační struktura (on line). Praha, Charita Česká republika, (cit. 2008-08-09), dostupné z <<http://www.charita.cz/article.asp?nArticleID=456&nDepartmentID=271&nLanguageID=1>>

Paroubek, Jiří. „Zelenými kartami vstříc potížím“. Hospodářské noviny, 25. srpna 2008

Podrobnější informace k vybraným aspektům pilotního projektu (on line), Praha, IOM, (cit. 2008-05-14), dostupné z <http://www.imigrace.cz/?lang=cz&article=detailed_info>

Polanská Jitka, Kadlecová Markéta. „Běžný život cizinců v neregulárním postavení.“ In Jitka Polanská, Markéta Kadlecová (ed.). Neregulární pobyt cizinců v ČR: problémy a jejich řešení, Praha: Kol. autorů, 2008, s. 33-36

Poradna pro cizince a uprchlíky (on line), Plzeň, Diecézní Charita Plzeň, 2008, (cit. 2008-05-14), dostupné z <<http://www.kadel.cz/dchp/mainsources/default.htm>>

Poradna pro integraci (on line), (cit. 2008-08-09), dostupné z <<http://www.cizinci.cz/clanek.php?lg=1&id=381>>

Poradna pro občanství / Občanská a lidská práva. Právní komparativní studie programu Migrace. Praha: Poradna pro občanství / Občanská a lidská práva. 2003.

Poslanecká sněmovna dnes schválila zavedení tzv. ZELENÝCH KARET (on line), Praha, MVČR, 2008, (cit. 2008-09-18), dostupné z <<http://www.mvcr.cz/docDetail.aspx?docid=21091682&docType=ART>>

Posouzení systému udělování dotací nestátním neziskovým organizacím (on line). Praha, Vláda České republiky 2008, (cit. 2008-10-07), dostupné z <http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/publikace/posouzeni_pro_web.pdf>

Právní předpisy (on line). Praha, MPSV ČR, (cit. 2008-08-09), dostupné z <http://portal.mpsv.cz/sz/zahr_zam/pravnipredpisy_zz>

Program Iniciativy Společenství EQUAL (on line), (cit. 2008-10-09), dostupné z <<http://www.esfcr.cz/clanek.php?lg=1&id=13>>

Projekt Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků (on line) Praha, MPSV, IOM 2008 (cit. 2008-08-09), dostupné z <<http://www.imigracecz.org/?lang=cz&article=media2>>

Projekty (on line), Praha, Multikulturní centrum, (cit. 2008-08-09), dostupné z <http://www.migraceonline.cz/eknihovna/index.shtml?AA_SL_Session=c6510d6c7c014d2ada7f8a130966c211&nocache=invalidate&sh_itm=76ec0e77f5a6356aad55a4efaf628a2&add_disc=1>

Přístup k nelegální migraci v České republice a Evropské unii (on line). Praha, MVČR 2008 (cit. 2008-08-09), dostupné z <<http://www.mvcr.cz/clanek/migrace-novy-clanek-890951.aspx?q=Y2hudW09NQ%3D%3D>>

Rada vlády pro nestátní neziskové organizace (on line). Praha, Vláda České republiky, (cit. 2009-1-1), dostupné z <<http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rnno/zakladni-informace-767/>>

Regularizace nelegální migrace (on line) Praha, Multikulturní centrum 2008, (cit. 2008-10-07), dostupné z <<http://www.migraceonline.cz/temata/regularizace/>>

Salamon, Lester M. a Anheier, Helmut K., ed. 1997b. Defining the Nonprofit Sector: A Cross-National Analysis. Manchester, New York: Manchester University Press, 1997

Sociální poradenství (on line), Centrum pro Integraci cizinců o.s., (cit. 2008-08-09), dostupné z <http://www.cicpraha.org/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=51&Itemid=71&lang=cs>

Stručně (on line), (cit. 2008-08-09), dostupné z <http://europa.eu/pol/socio/overview_cs.htm>

Systémová podpora pracovního uplatnění azylových a cizinců dlouhodobě žijících v České republice (on line), SOZE 2005, (cit. 2009-01-01), dostupné z <<http://soze.cz/workinczech/showpage.php?name=nab>>

Szczepaniková, A., Čaněk, M. a J. Grill, Eds. Migration Processes in Central and Eastern Europe: Unpacking the Diversity, Praha. Multikulturní centrum Praha, 2006

Tisková zpráva (on line), Praha, IOM, (cit. 2008-05-14), dostupné z
<<http://www.imigrace.cz/?lang=cz&article=media&mm=3>>

Volný pohyb (on line), EURES, (cit. 2008-08-09), dostupné z
<<http://ec.europa.eu/eures/main.jsp?&countryId=&accessing=0&content=1&restrictions=0&step=0&acro=free&lang=cs>>

What can EURES do for you? (on line). EURES, (cit. 2008-08-09), dostupné z
<<http://ec.europa.eu/eures/main.jsp?catId=27&acro=eures&lang=en>>

Za prací do Česka. Praha: Člověk v tísni, 2004

Zaměstnanost (on line), ČSÚ, 2008, (cit. 2008-08-09), dostupné z
<http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_zamestnanost>

Zaměstnanost a sociální věci. (on line). Portál Evropa (cit. 2008-08-09), dostupné z
<http://europa.eu/pol/socio/overview_cs.htm>

Zelené karty (on line) Praha, MVČR, 2008 (cit. 2008-08-09), dostupné z
<<http://www.mvcr.cz/docDetail.aspx?docid=21091682&docType=ART>>

Zelené karty i cizincům bez papíru (on line), Poradna pro uprchlíky, (cit. 2008-08-09), dostupné z <http://www.uprchlici.cz/cs/aktualne/novinky/zelene-karty-i-cizincum-bez-papiru_0176.html>

Výzkumy:

Analýza přístupu imigrantek a imigrantů ke vzdělávání a na trh práce v České republice, MPSV, 2007

Český statistický úřad. Cizinci v České republice 2005. ČSÚ, Praha 2005

Český statistický úřad. Cizinci v České republice 2007. ČSÚ, Praha 2008

Trh práce a cizinci, kol autorů, Chomutov 2006

Vliv kvalifikace na uplatnění a mobilitu na českém trhu práce u migrantů ze třetích zemí, Jakub Grygar, Marek Čaněk, Jan Černík, Multikulturní centrum Praha, 2006

Zaměstnávání cizinců v České republice Část II: Závěrečná zpráva z empirického šetření: Milada Horáková, Danica Čerňanská, VÚPSV, prosinec 2001

Zákony

Nařízení Rady (EHS) č. 1612/68 ze dne 15. října 1968, o svobodě pohybu pracovníků Společenství

Nařízení Rady (EHS) č. 311/76 ze dne 9. února 1976, o sestavování statistik o zahraničních pracovnících

Zákon č. 221/2003 Sb., o dočasné ochraně cizinců

Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti

Rozhovory

Jan Schroth, projektový manager, IOM. Vedla Kristina Klepková dne 2. 9. 2008

Marie Říhová, projektový manager, IOM. Vedla Kristina Klepková dne 14. 7. 2008

www

Berkat. <<http://www.berkat.cz/sekce.php?id=1>>[cit. 14.8 2008]

Centrum pro otázky migrace. <<http://www.migrace.ecn.cz>> [cit. 15. 6. 2008]

Český statistický úřad; Cizinci v ČR.

<<http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/uvod>> [cit. 15. 6. 2008]

Člověk v tísni. <<http://www.clovekvtisni.cz/>>[cit. 25. 6. 2008]

IOM. <<http://www.iom.cz>>[cit. 15. 8. 2008]

Justice.cz. <<http://www.justice.cz>>[cit. 16. 8. 2008]

Migraceonline.cz. <<http://www.migraceonline.cz/>>[cit. 15. 7. 2008]

Most pro lidská práva. <<http://www.mostlp.org>> [cit. 20. 6. 2008]

MPSV. <<http://www.mpsv.cz/>> [cit. 29. 8. 2008]

MPSV, IOM. <<http://imigrace.mpsv.cz/>>[cit. 16. 8. 2008]

MVČR. <<http://www.mvcr.cz/>>[cit. 15. 8. 2008]

Poradna pro občanství, občanská lidská práva. <<http://www.poradna-prava.cz>>[cit. 8. 6. 2008]

Rada vlády pro nestátní neziskové organizace.

<<http://www.vlada.cz/cs/rvk/rnno/uvod.html>>[cit. 27. 9. 2008]

Vláda České republiky. <<http://www.vlada.cz/>> [cit. 29. 8. 2008]

Slovník důležitých jmen a pojmů

azyl - ochranný pobyt, který stát poskytuje příslušníku jiného státu nebo osobě bez státní příslušnosti v souvislosti s jejím pronásledováním zpravidla z důvodů politických;

azylant - cizinec, kterému byl udělen azyl;

cizinec - osoba bez státního občanství daného státu. Podle cizineckého zákona se cizincem rozumí fyzická osoba, která není státním občanem České republiky včetně občana Evropské unie;

cizinecký zákon - právní norma upravující podmínky vstupu a pobytu cizince na území České republiky, včetně jeho vycestování z území a vymezuje působnost Policie ČR, Ministerstva vnitra a Ministerstva zahraničních věcí v této oblasti státní správy - zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů (cizinecký zákon);

dobrovolná repatriace - dobrovolný návrat cizince do země původu nebo jiného státu. Stát může, je-li to ve veřejném zájmu, nést náklady spojené s návratem žadatele o azyl nebo cizince, s kterým je vedeno řízení o kasační stížnosti;

dobrovolný transfer - v souvislosti s Dublinským systémem se jedná o cestu žadatele o azyl do odpovědného členského státu, kdy tato osoba cestuje samostatně. Je pouze stanoveno místo v odpovědném členském státě, kam se má žadatel dostavit a kdy tak má učinit;

Evropské sdružení volného obchodu (ESVO) - toto sdružení bylo založeno z iniciativy Velké Británie poté, co rodící se Evropské hospodářské společenství odmítlo přijmout Británii, podmiňující své členství v něm respektováním řady specifických britských požadavků. Stockholmská smlouva o založení ESVO byla podepsána 20. 11. 1959 a vstoupila v platnost 4. 1. 1960. V současné době je členská struktura ESVO tvořena jen 4 členskými státy: Island, Norsko, Švýcarsko a Lichtenštejnsko.

Evropský hospodářský prostor (EHP) - 1. 1. 1994 vstoupila v platnost Smlouva o Evropském hospodářském prostoru, kterou uzavřely mezi sebou státy Evropského sdružení volného obchodu (bez Švýcarska) na straně jedné a Evropských společenství a jejich státy na straně druhé. Cílem této smlouvy bylo vytvořit prostor, který by zahrnoval jak státy Společenství, tak i státy představující Evropské sdružení volného obchodu.

imigrace - změna místa pobytu směrem do regionu;

imigrant - osoba, přicházející do země za účelem pobytu dlouhodobějšího charakteru;

integrace cizinců - proces postupného začleňování imigrantů do struktur a vazeb společnosti domácího obyvatelstva. Jedná se o komplexní jev, který je přirozeným důsledkem migrace a který má své politické, právní, ekonomické, sociální, kulturní, psychologické a náboženské aspekty;

migrace - přesun jednotlivců i skupin v prostoru, který je spolu s porodností a úmrtností klíčovým prvkem v procesu populačního vývoje a výrazně ovlivňuje společenské a kulturní změny obyvatel na všech úrovních. S ekonomickým rozvojem se intenzita migrace neustále zvyšuje;

Pobyt přechodný - Cizinec může přechodně pobývat na území ČR buď bez víza, nebo po udělení víza krátkodobého, dlouhodobého, diplomatického nebo zvláštního, na základě povolení k přechodnému pobytu, na základě zvláštního pobytového povolení (týká se občanů EU a jejich rodinných příslušníků), na výjezdní příkaz.

Pobyt na vízum k pobytu do 90 dní - Umožňuje pobyt cizince na území ČR po dobu, která je uvedena ve vízu (doba pobytu ovšem nesmí být delší než 3 měsíce). O vízum musí cizinec požádat na zastupitelském úřadě, v případech uvedených zákonem č. 326/1999 Sb., v platném znění, může cizinec požádat o udělení víza policii na hraničním přechodu (v případě závažných důvodů, které nemohl předvídat).

Přechodný pobyt na základě dlouhodobého víza - Cizinec může dlouhodobě pobývat na území ČR na základě *víza k pobytu nad 90 dnů*. Toto vízum udělí policie cizinci, pokud účel jeho pobytu vyžaduje, aby na území ČR pobýval déle než 3 měsíce.

Přechodný pobyt na základě krátkodobého víza - Cizinec může krátkodobě pobývat na území ČR na základě uděleného víza k pobytu do 90 dnů, průjezdního víza nebo letištního víza.

Přechodný pobyt na základě povolení k dlouhodobému pobytu - Povolení může být uděleno cizinci, který na území pobývá na vízum k pobytu nad 90 dnů, chce na území přechodně pobývat déle než 1 rok a pokud trvá stejný účel pobytu cizince.

Pobyt trvalý - Cizinec může trvale pobývat na území ČR na základě uděleného povolení k pobytu nebo na základě rozhodnutí příslušného orgánu o svěřeni tohoto cizince do náhradní výchovy. Cizinec může požádat o udělení povolení k trvalému pobytu po 5 letech nepřetržitého pobytu na území ČR.

Schengen - lucemburské město, nalézající se na trojmezí států Beneluxu, ve kterém došlo dne 14. 6. 1985 k podpisu "Schengenské dohody" a dne 19. 6. 1990 i "Schengenské prováděcí úmluvy". Tento pojem se často používá jako zjednodušené označení schengenské spolupráce, která vytvořila chybějící instrument k naplnění volného pohybu osob a přepravy a pohybu zboží;

státní příslušník třetí země - osoba, která není občanem Evropské unie ve smyslu čl. 17 odst. 1 Smlouvy o založení Evropského společenství;

uprchlík - státní příslušník třetí země, jemuž bylo přiznáno právní postavení uprchlíka ve smyslu Ženevské úmluvy, a který je oprávněn pobývat na území členského státu. V ČR je osoba, které bylo přiznáno postavení uprchlíka, označována jako azylant;

zákon o azylu - právní norma upravující azylovou problematiku v ČR v souladu s mezinárodními dokumenty, především vstup a pobyt cizince žádajícího Českou republiku o ochranu, průběh azylového řízení, práva a povinnosti žadatelů o udělení azylu a azylantů, péči o žadatele o udělení azylu, státní integrační program - zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (zákon o azylu);

země původu - země, jejímž je žadatel o azyl státním příslušníkem. V případě, že jde o osobu bez státní příslušnosti, je to stát jejího posledního trvalého bydliště. Tím se rozumí stát, kde osoba bez státního občanství před vstupem na naše území pobývala a vytvořila si k tomuto státu vazby trvalejší povahy;

O AUTORCE

Kristina Klepková se narodila v Praze roku 1980. V letech 1996 – 2000 absolvovala Gymnázium Nad Alejí s rozšířenou výukou jazyků. Od roku 2001 studovala na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze bakalářský studijní program - Studium humanitní vzdělanosti. V rámci studentského programu odjela na půl roku pracovat a cestovat po USA. V roce 2006 zahájila studium magisterského oboru Studia občanské společnosti na Fakultě humanitních věd Univerzity Karlovy v Praze. V průběhu několika let studií získala pracovní zkušenosti ve všech třech sektorech. V tržním sektoru pracovala v roce 2005 v anglické marketingové agentuře JWA Prague, s.r.o., po té působila rok ve státním sektoru v tiskovém oddělení Ministerstva spravedlnosti ČR. Svoji roli však jednoznačně vidí právě v tzv. třetím sektoru, kde by chtěla přispět k profesionalizaci a inovaci neziskových organizací. Svoji praxi v této oblasti započala v roce 2006 v mezivládní neziskové organizaci Mezinárodní organizace pro Migraci (IOM). Od roku 2004 působila tři roky jako dobrovolník v rámci Programu Pětp, který zastřešuje Hestia.

Rejstřík

Aktivní výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků	21, 77, 99
azylanta	40
Azylanti	40
brain drain	21
cizinecký zákon	37, 110
Cizinecký zákon	41
dotace	53, 57, 83, 87, 100, 101
EHP	16, 31, 110
ekonomičtí migranti	45
EQUAL	55, 69, 99, 105
ESF	55, 68, 69, 83, 96
EU	16, 17, 18, 19, 28, 31, 37, 39, 47, 58, 69, 96, 102, 103, 106, 110, 111
Evropská kulturní nadace	68, 98
Evropská unie	6, 8, 17, 95, 96
Evropského sociálního fondu	55, 68, 69, 76
Evropský sociální fond	17, 68, 98
Evropský uprchlický fond	68, 98
fundraising	55
hostitelská země	22
integrace cizinců	11, 14, 15, 41, 54, 57, 64, 74, 103, 110
JPD 3	68, 99
klientský systém	39, 49, 50, 81, 85, 92
lisabonské strategii	16
migrace ..	6, 7, 8, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 19, 20, 22, 24, 27, 31, 32, 34, 38, 41, 43, 44, 45, 46, 47, 49, 51, 52, 54, 55, 57, 59, 60, 61, 63, 64, 66, 68, 73, 74, 76, 78, 79, 80, 82, 83, 84, 86, 89, 91, 92, 93, 95, 98, 99, 100, 102, 103, 104, 108
MPSV	9, 11, 13, 14, 21, 25, 29, 38, 39, 47, 48, 50, 54, 55, 56, 58, 61, 67, 68, 74, 76, 77, 78, 79, 103, 104, 108
MPSV ČR	50, 78
Nelegální migrace	43, 44

nelegální migraci.....	6, 8, 12, 45, 59, 60, 93, 105
neregulérní migrace.....	7
neziskové organizace .	6, 8, 46, 52, 54, 56, 57, 59, 64, 66, 71, 72, 76, 77, 81, 85, 86, 89, 90, 91, 93, 94, 95, 97, 100, 101
NROS	68, 69, 99
nucená práce.....	50
občanský sektor.....	52
Pobyt cizinců.....	38
pracovní migrace.....	7, 23, 34, 54, 64, 75, 91, 92
Pracovní migraci	20
pracovníci neziskového sektoru	25
Pracovního migranta	20
Přechodný pobyt.....	38, 111
Rada pro nestátní neziskové organizace.....	52
regularizace	51, 94, 95
remitence	21, 80
Schwarz-systém.....	34
strukturálně-operacionální definice.....	52
trh práce.....	13, 22, 34, 39, 47, 48, 49, 50, 55, 56, 58, 61, 67, 68, 108
tržního sektoru.....	7, 54, 90, 91, 99, 100
třetí sektor.....	52
zelená karta.....	24
zelené karty	10, 24, 25, 26, 27, 91, 102
zelených karet.....	24, 25, 26, 27, 80, 94, 95, 101, 104
žadatelé o azyl	34

SEZNAM TABULEK A OBRÁZKŮ

Grafy:

GRAF č. 1. Ekonomicky aktivní cizinci podle státního občanství ke dni 31. 12. 2006 - str. 29.

GRAF č. 2. Celková zaměstnanost cizinců podle postavení v zaměstnání 1997 - 2007 - str. 33

GRAF č. 3. Cizinci s živnostenským oprávněním podle občanství - str. 33

GRAF č. 4. zaměstnanost cizinců podle OKEČ - str. 35

GRAF č. 5. a) Nelegální migrace cizinců - str. 43

č. 5. b) Nelegální migrace cizinců - str. 44

Tabulky:

Tabulka č. 1. Cizinci v ČR podle kategorie pobytu - str. 40

Obrázky:

Mapa č. 1. Počet pracujících cizinců celkem v ČR k 31. 12. 2006 - str. 37

Mapa č. 2. Počet pracujících cizinců celkem v ČR k 31. 12. 2006 - str. 65

Mapa č. 3. Počet neziskových organizací angažujících se v oblasti pracovní migrace - str. 65

Příloha 1.

Neziskové organizace a pracovní migrace v České republice (polostrukturované otázky k výzkumu)

1. S jakými se potýkáte největšími problémy v rámci své činnosti?
2. Existuje něco (např. změna legislativy), co by vám vaši práci ulehčilo (zjednodušilo)?
3. Jak byste hodnotili spolupráci vaší neziskové organizace se státní správou?
a) výborná b) dobrá c) průměrná d) nedostačující e) jiný názor
4. Jak byste hodnotili spolupráci vaší neziskové organizace s tržním sektorem?
a) výborná b) dobrá c) průměrná d) nedostačující e) jiný názor
5. Jak byste hodnotili spolupráci vaší neziskové organizace s ostatními neziskovými organizacemi?
a) výborná b) dobrá c) průměrná d) nedostačující e) jiný názor
6. Jaký typ projektů v oblasti pracovní migrace podle vás v ČR chybí?
7. Jste v rámci pracovní migrace (ze třetích zemí) spíše pro liberální cestu volného pohybu pracovních sil, či preferujete regulovanou pracovní migraci?
8. Jaký vztah máte k neregulární migraci? Existují nějaké služby v ČR pro neregulární migranty?
9. Ovlivňuje vaši práci nějakým konkrétním způsobem politika Evropské unie?
10. Je vaše nezisková organizace nějak propojena s Evropskou unií? (např. jste součástí určité platformy...)